Samlet dokument for samfunnsøkonomisk analyse av pelsdyrnæringen i Norge

Innhold

Ringvirkninger av pelsdyrnæringen

Samfunnsøkonomisk analyse - rapport 24-18

Tap av næringsinntekt og kapital ved avvikling av pelsdyrnæringen
Samfunnsøkonomisk analyse – rapport 10-18

Kompensasjonsordning ved avvikling av pelsdyrnæringen

Oslo Economics

NORGES PELSDYRALSLAG

samfunnsokonomisk-analyse.no

12.10.2018

Ringvirkninger av pelsdyrnæringen

Rapport 24-2018

Rapport nr. 24-2018 fra Samfunnsøkonomisk analyse AS

ISBN-nummer:	978-82-8395-015-1
Oppdragsgiver:	Norges Pelsdyralslag
Forsidefoto:	Norges Pelsdyralslag
Tilgjengelighet:	Offentlig
Dato for ferdistilling:	12. oktober 2018
Forfattere:	Bjørn Gran, Jørgen Ingerød Steen og Rolf Røtnes

Samfunnsøkonomisk analyse AS

Borggata 2B
N-0650 Oslo

Org.nr.: 911 737 752
post@samfunnsokonomisk-analyse.no

Forord

Denne rapporten er skrevet på oppdrag fra Norges Pelsdyralslag. Rapporten består av to deler. Den første delen rapporterer svar fra en spørreundersøkelse om aktiviteten i pelsdyrnæringen, som ble sendt ut til alle aktive og noen tidligere pelsdyrbønder i Norge. Den andre delen er en ringvirkningsanalyse av økonomiske og sysselsettingsvirkninger pelsdyrnæringen har, direkte og indirekte.

Samfunnsøkonomisk analyse og Fafo har samarbeidet om prosjektet. Fafo har utarbeidet og gjennomført spørreundersøkelsen. Samfunnsøkonomisk analyse har rapportert, gjort ringvirkningsanalysen og utarbeidet rapporten.

Oslo, 19.09.2018

Rolf Røtnes
Prosjektleder
Samfunnsøkonomisk analyse AS

Sammendrag

I Regjeringens politiske plattform fra 2018 (Jeløya-plattformen) er det fremmet en intensjon om en styrt avvikling av pelsdyrnæringen i Norge. Regjeringen vil arbeide mot å fremme en lovproposisjon til Stortinget om forbud mot pelsdyrhold med en avviklingsperiode for eksisterende produsenter fram til årsskiftet 2024/2025.

Den norske pelsdyrnæringen består av en rekke mindre næringsaktører. Det er i dag i underkant av 200 aktive pelsdyrbønder i Norge. Noen har pelsdyroppdrett som eneste inntektskilde, mens andre kombinerer pelsdyroppdrett med andre inntektskilder for å finansiere gårdsdriften.

Eksportrettet næring

Pelsdyroppdrett er en eksportnæring, og bidrar i dag til økonomisk verdiskaping i Norge. Næringen er liten, men er likevel viktig i flere distrikter. Den største konsentrasjonen av pelsdyrgårder er i Rogaland, Trøndelag, Oppland og Hedmark.

Norsk pelsdyravl har gjennom historien bestått av i hovedsak rev og mink, med unntak av noe avl av ilder på 1980- og 1990-tallet. På 1960- og 1970-tallet var dyreholdet av mink betydelig større enn rev. Dette forholdet endret seg på 1980-tallet, og fram til 2006 ble det produsert flere reveskinn enn minkskinn i Norge. Etter 2006 har imidlertid forholdet endret seg igjen, mens antallet produserte minkskinn har økt fra 396 000 i 2006 til 710 000 i 2018 har antall reveskinn falt fra 358 000 til 92 000 i samme periode.

De samlede produksjonsinntektene fra pelsdyrvirksomheten er en funksjon av antall skinn produsert og prisen man får for skinnene. De siste 30 årene har de samlede produksjonsinntektene fra pelsdyrvirksomhet variert mellom 250-500 millioner 2018-kroner. I 2017 var produksjonsinntektene på 298 millioner kroner, hvorav 98 prosent gikk til eksport.

Verdikjeden i pelsdyroppdrett

Den pelsdyrrettede næringsaktiviteten på en gård er preget av arbeid med sesongvariasjon i gjøremål og arbeidsmengde. Produksjon av både mink- og reveskinn følger i hovedsak de samme sesongene og produksjonsmetodene.

Syklusen i en pelsdyrbestand starter med paring av avlsdyrene i februar og mars. Valpene fødes i april og mai og de avvennes fra tispene etter sju ukers alder. Ved avvenning flyttes to og to valper sammen, mens det for mink er vanlig å ha en valp igjen sammen med tispa. Vinterpelsen utvikler seg utover høsten og neste års avlsdyr velges ut i november og desember. Voksne og valper som ikke blir utvalgt til avlsdyr avlives og pelses når vinterpelsen er ferdig utviklet. Skinnene blir behandlet og tørket før de sendes til København eller Helsingfors for salg det påfølgende år

I tillegg til aktiviteten knyttet til pelsdyrproduksjon på gårdene, er det spesielt to andre tilknyttede aktiviteter som vil bli rammet av en eventuell nedleggelse. Dette er industrien som produserer fôr (fôrkjøkkene) og pelseriene.

Det er tre fôrkjøkken i landet som produserer fôret som benyttes av de fleste næringsaktørene. Fôrkjøkkenene er organisert som SA-bedrifter, hvor oppdretterne er andelseiere i driften. Innsatsvarene i fôrproduksjonen er i hovedsak slakteavtall og fiskeavfall fra norske slakterier og fiskeforedlingsanlegg.

Pelseriene er som oftest tilknyttet pelsdyrgårdene. Pelsing krever spesialprodusert kapitalutstyr, og pelsdyrnæringen har derfor i organisert seg gjennom at enkeltehar investert i dette utstyret. De andre produsentene kjøper pelsingstjenester fra disse gårdene.

Samlede ringvirkninger på nesten 500 årsverk

Et forbud mot pelsdyroppdrett vil kunne gi både økonomiske og sosiale konsekvenser. Avvikling av næringen vil gi økonomiske konsekvenser gjennom bortfall av verdiskaping og sysselsetting. Forbudet påvirker naturligvis pelsdyrbøndene direkte, men også underleverandører, som for eksempel de som produserer fôr eller tilbyr frakttjenester. Et forbud vil også indirekte påvirke resten av bøndenes husholdning. Mange av bøndene har partnere og/eller forsørger barn, som vil påvirkes dersom næringen legges ned. I rapporten beskriver vi struktur og kjennetegn ved næringen basert på en omfattende spørreundersøkelse av aktørene.

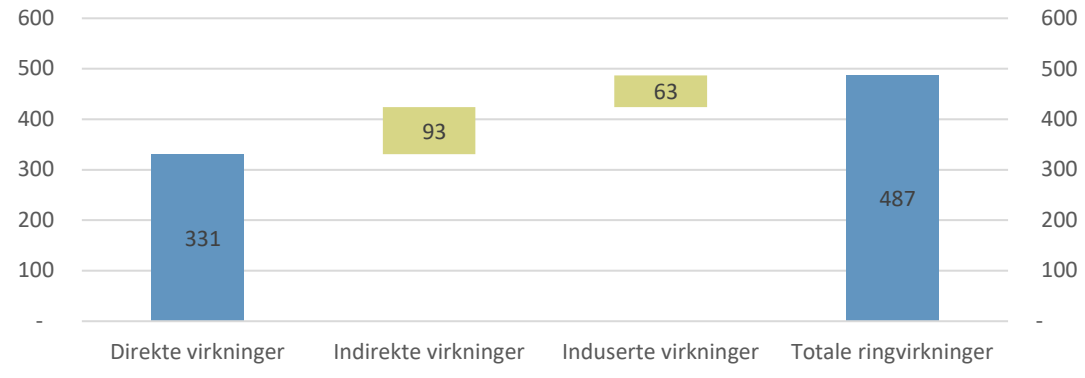
Vi har beregnet samlet verdiskaping og sysselsetting med basis i pelsdyroppdrett til henholdsvis 275 millioner kroner og 487 årsverk i 2017 (sum av direkte virkninger og ringvirkninger). Figur 1.1 oppsummerer resultatene fra analysen, og hvordan ringvirknigene fordeler seg på direkte, indirekte og induserte virkninger.

De direkte virkningene omfatter aktiviteten som gjennomføres av pelsdyroppdretterne selv og ansatte på gården. I 2017 har vi beregnet dette til 331 årsverk.

Videre kommer de indirekte virkninger som vi har beregnet til 93 årsverk. De indirekte virkningene kommer fra underleverandører som leverer direkte og indirekte inn til pelsdyroppdretterne. Dette omfatter blant annet de ansatte i Rogaland Pelsdyrfôrlag SA, Pelsdyrfôrlag Hamar og Midt-Norsk Fôr SA i 2017, ansatte i Norges Pelsdyralslag, samt bøndene som leverer pelsingtjenester til de andre pelsdyroppdretterne. I tillegg kommer blant annet veterinærer, vedlikeholdsarbeidere, renholds- og regnskapstjenester.

De induserte virkningene er beregnet til en sysselsetting på 63 årsverk, og følger av at de ansatte og bedriftseierne konsumerer og investerer deler av inntektene skapt fra de direkte og indirekte virkningene. For eksempel vil pelsdyroppdretterne eller de ansatte på fôrkjøkkene bruke inntekten sin på dagligvarer, frisørtjenester, transporttjenester, feriereiser osv. Dette gir arbeidsplasser for personene som leverer disse tjenestene.

Figur 1.1
Ringvirkningene av pelsdyrnæringen i 2017. Målt som antall årsverk

Kilde: Samfunnsøkonomisk analyse

Innhold

Forord **3**

Sammendrag **4**

1 Innledning **1**

1.1 Datagrunnlag 1

2 Aktørene i pelsdyrnæringen **3**

2.1 Kjennetegn ved pelsdyrnæringen 3
2.2 Hvem er menneskene i pelsdyrnæringen? 6
2.3 Stortingsmelding skapte optimisme i næringen i 2017 7
2.4 Jeløya-plattformen transformerte optimisme til usikkerhet 7

3 Ringvirkninger av pelsdyrnæringen **8**

3.1 Økonomisk verdiskaping 9
3.2 Ringvirkninger 9
3.3 Premisser i en ringvirkningsanalyse 11
3.4 Verdikjeden i pelsdyrnæringen 11
3.5 Den økonomiske impulsen til norsk økonomi 12
3.6 Resultater 14

1 Innledning

Den norske pelsdyrnæringen består av en rekke mindre næringsaktører. Næringen er en av landets mest eksportrettede, men er, i nasjonal målestokk, en liten næring målt i sysselsetting.

Det er i dag i underkant av 200 aktive pelsdyrbønder i Norge. Noen har pelsdyroppdrett som eneste inntektskilde, mens andre kombinerer pelsdyroppdrett med andre inntektskilder fra gårdsdrift.

Etter flere års utredninger vedtok Stortinget 10. januar 2017 at det fortsatt skal legges til rette for bærekraftig utvikling av den norske pelsdyrnæringen. Vedtaket innebar betydelig strenge krav til dyrevelferd, men var samtidig et signal om framtidig forutsigbarhet for næringsaktørene.

Stortingsvedtaket i 2017 kan logisk sees på som et punktum på en mangeårig debatt om pelsdyroppdrett og dyrevelferd. Slik la det et grunnlag for hvordan næringsaktørene kan tilpasse investeringer framtidig langsiktig drift og sysselsetting.

Ett år senere er imidlertid situasjonen snudd helt på hodet. I regjeringens politiske plattform fra 2018 fremmes det en intensjon om en «styrt avvikling av pelsdyrnæringen fram mot årsskiftet 2024/2025».

Et forbud mot pelsdyroppdrett vil ha både økonomiske og sosiale konsekvenser. Avvikling av næringen vil gi økonomiske konsekvenser gjennom bortfall av verdiskaping og sysselsetting. Forbudet påvirker naturligvis pelsdyrbøndene direkte, men også underleverandører, som for eksempel de som produserer fôr eller tilbyr frakttjenester. Et forbud vil også indirekte påvirke resten av bøndenes husholdning. Mange av bøndene har partnere og/eller forsørger barn, som vil påvirkes dersom næringen legges ned.

Formålet med prosjektet

I denne rapporten analyserer Samfunnsøkonomisk analyse og Fafo pelsdyrnæringens struktur og betydning som verdiskaper, eksportør og sysselsetter i norsk økonomi. Rapporten består av to hoveddeler.

Den første delen beskriver kjennetegn ved næringen samlet sett, inkludert menneskene som har pelsdyroppdrett som en del av sitt livsgrunnlag.

Den andre delen av rapporten er en ringvirkningsanalyse. Ringvirkningsanalysen gir informasjon om pelsdyrnæringens økonomiske betydning, basert på data fra driftsåret 2017. Analysen tar inn over seg både de direkte virkningene, som følger av den faktiske oppdrettsaktiviteten på gårdene, og indirekte virkninger, som omhandler den meraktiviteten pelsdyrnæringen medfører gjennom kjøp av varer og tjenester fra underleverandører og andre næringsaktører.

1.1 Datagrunnlag

Siden næringen består av en rekke mindre aktører, hovedsakelig organisert i enkeltpersonforetak, er det lite tilgjengelig offentlig informasjon om oppdretterne og økonomiske forhold i næringen.

For å kartlegge både økonomiske og sosiale kjennetegn ved næringen, gårdene og de enkelte oppdretterne har vi i forbindelse med dette prosjektet gjennomført en omfattende spørreundersøkelse som er sendt ut til samtlige pelsdyroppdrettere i Norge. Svarene fra spørreundersøkelsen er hovedkilden i rapporten.

Der relevante tall er tilgjengelig fra offentlige kilder, for eksempel fra Landbruksdirektoratet eller Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO), brukes disse som supplement til svarene i undersøkelsen.

Varighet, svarprosent og representativitet

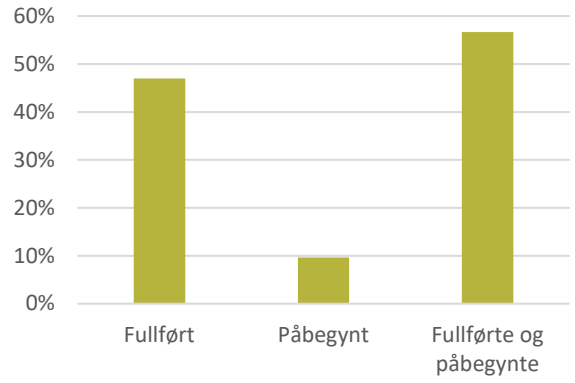
Spørreundersøkelsen ble sendt 7. mai 2018 og var åpen for respondentene fram til 6. august 2018.

Spørreskjemaet ble sendt ut elektronisk til samtlige pelsdyrbønder som har registrert avlstisper i 2018. I tillegg ble spørreskjemaet også sendt ut til tidligere oppdrettere, men som av ulike grunner ikke har registrert avlstipser i 2018.

For at svarene i undersøkelsen skal være representative for næringen må svareren ha om lag samme kjennetegn som hele gruppen av oppdrettere. Jo høyere svarprosent, jo mer sannsynlig blir det. For små populasjoner er høy svarprosent viktig for å sikre representativitet.

Spørreskjemaet er sendt ut til 279 potensielle respondenter. Totalt har 131 av de 279 spurte fullført undersøkelsen og lagret svarene, i tillegg har 27 respondenter påbegynt undersøkelsen uten å svare på alle spørsmålene eller lagre innsendingen. Det betyr at det er 47 prosent av de spurte som har fullført og 10 prosent som har påbegynt undersøkelsen, til sammen 57 prosent. Figur 1.1 viser svarprosenten på undersøkelsen.

Figur 1.1 Svar som andel av potensielle respondenter. Fordelt på fullført og påbegynt. Prosent.

De som er registrert som påbegynt har åpnet undersøkelsen, men ikke lagret svarene som fullført.
Kilde: Spørreundersøkelsen.

Ser vi på antall tisper hos oppdrettere som har svart, ser det ut til at vi har kartlagt en relativt stor andel av de aktive pelsdyroppdretterne. I spørreundersøkelsen har de respondentene som har fullført undersøkelsen oppgitt til sammen 131 597 avlstipser. Dette tilsvarer 79 prosent av avlstispene som er innrapportert til Landbruksdirektoratet i 2018. Dette indikerer at undersøkelsen i stor grad har klart å bringe inn informasjon fra pelsdyrbønder som er aktive i 2018.

Blant de som har påbegynt spørreskjemaet har respondentene i stor grad svart på spørsmål om oppdretteren selv (alder, kjønn, sivilstatus mv.) og materielle forhold på gården (antall bygninger, alder på gården mv.). Gruppen som ikke har fullført undersøkelsen har imidlertid svært mangelfulle svar om det økonomiske omfanget av pelsdyraktiviteten på gården.

Så langt det lar seg gjøre støtter analysen seg på svarene fra alle som har påbegynt og fullført spørreskjemaet. Kopi av hele spørreskjemaet finnes i vedlegg.

2 Aktørene i pelsdyrnæringen

Pelsdyrnæringen i Norge er sammensatt av en mange små og store gårder som er spredd utover hele landet. I dette kapittelet vil vi, på bakgrunn av svarene i spørreundersøkelsen, gi en beskrivelse av aktørene og forholdene som kjennetegner pelsdyrnæringen i 2018.

2.1 Kjennetegn ved pelsdyrnæringen

Ved inngangen til 2. kvartal 2018 var det til sammen 187 pelsdyrforetak som søkte tilskudd til ferie og fritid (avløsertilskudd) fra Landbruksdirektoratet. Søknadsmassen var omtrent likt fordelt med henholdsvis 96 og 91 foretak som søkte tilskudd for produksjon av mink- og reveskinn.

Av de 158 respondentene i spørreundersøkelsen drev 78 oppdrett av mink og 58 oppdrett av rev. 12 oppdrettere, eller 8 prosent, oppga å ha både mink- og revetisper på gården. 10 av respondentene har ikke svart på spørsmålet.

Det er stor variasjon i når pelsdyrvirksomhetene ble etablert. Pelsdyrvirksomhetene ble i snitt etablert i 1992, jf. tabell 2.1.

Tabell 2.1 Etableringsår for pelsdyrvirksomhet

Etableringsår	Andel av gårdene (%)
Før 1980	20
1981-1990	23
1991-2000	14
2001-2010	23
Etter 2010	20

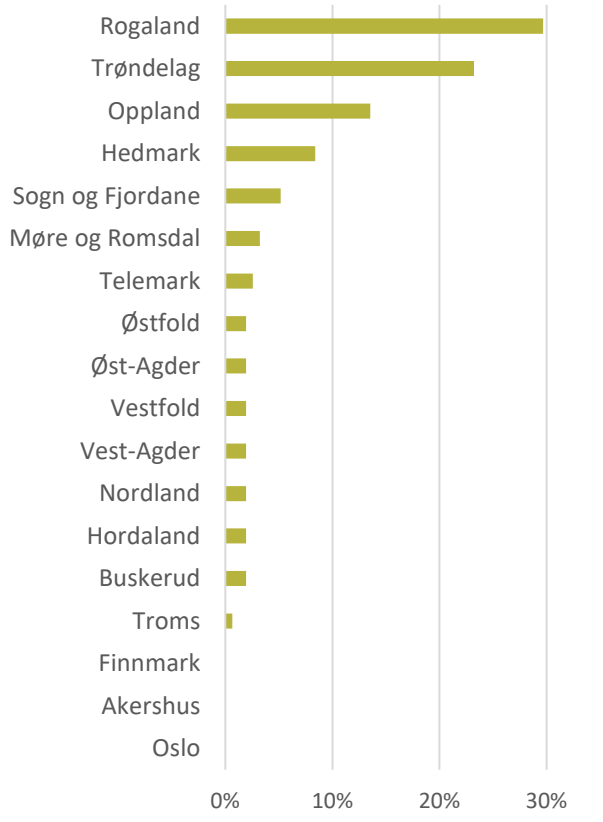
Kilde: Spørreundersøkelse.

I spørreundersøkelsen finner vi at minkvirksomhetene er etablert betydelig senere enn revevirksomhetene, med gjennomsnittlig etableringsår i henholdsvis 1999 og 1989. Virksomheter som kombinerer oppdrett av mink og rev er etablert tidligere, med gjennomsnittlig etableringsår i 1981. Merk imidlertid at det ikke nødvendigvis er direkte sammenheng mellom når pelsdyraktiviteten på gården ble etablert, og alderen på den investerte kapitalen.

Oppdrettsvirksomhetene er konsentrert i noen fylker

Pelsdyrnæringen er spredt over store deler av landet, men har sine tyngdepunkter på Vestlandet, indre deler av Østlandet og i Trøndelag. Den regionale betydningen av pelsdyroppdrett varierer følgelig mye.

Tabell 2.2 Andel av pelsdyrvirksomheter, fordelt på fylke.

Kilde: Spørreundersøkelse.

I spørreundersøkelsen utgjorde Rogaland alene nærmere 30 prosent av respondentene. Til sammen er mer enn 80 prosent av gårdene lokalisert i Rogaland, Trøndelag, Oppland, Hedmark og Sogn og Fjordane. Nærmere de store befolkningssentrene i

Oslo og Akershus er det ikke registrert noen respondenter, det samme gjelder for Finnmark.

Tidligere analyser (NOU 2014:15) finner at store deler av produksjonen av minkskinn er lokalisert i sentrale bo- og arbeidsmarkedsregioner, mens produksjon av reveskinn i større grad skjer i distriktene.

Enkeltpersonforetak den dominerende organisasjonsformen

Produsentene i pelsdyrnæringen er hovedsakelig organisert i enkeltpersonforetak, som i tradisjonelt landbruk. 89 prosent av respondentene er organisert i enkeltpersonforetak.

Tabell 2.3 Selskapsform

Selskapsform	Prosent
Enkeltpersonforetak	89
Aksjeselskap	4
Annet	7

Kilde: Spørreundersøkelse.

Blant de som har organisert driften på annen måte, er det hovedsakelig i form av ansvarlig selskap, med enten solidarisk eller delt ansvar. Flere oppgir at dette er samdrift mellom to generasjoner i familien.

De fleste produsentene i næringen har også eierandeler i ett av de tre fôrkjøkkenene i landet. Alle fôrkjøkkenene er registrert som samvirkeforetak.

Pelsdyr kombineres ofte med annen landbruksaktivitet

Om lag 35 prosent av respondentene i spørreundersøkelsen oppgir å ha pelsdyrvirksomhet som eneste næringsinntektskilde.

38 prosent kombinerer pelsdyr med annen landbruksvirksomhet på gården. Dette kan være kornproduksjon eller annen husdyrproduksjon og gir gården «flere ben å stå på». Samtidig indikerer produsentene i mange tilfeller at pelsdyrdriften er en forutsetning for å gjøre den samlede gårdsdriften lønnsom.

De som har pelsdyrgården på egen grunn (70 prosent av respondentene) og kombinerer pelsdyroppdrett med annet landbruk eier i gjennomsnitt 180 dekar jordbruksareal (fulldyrket jord, overflatedyrket jord eller innmarksbeite).

De resterende 27 prosentene av respondentene kombinerer pelsdyrvirksomhet med arbeidsforhold hos annen arbeidsgiver utenom pelsdyrnæringen eller annen virksomhet som selvstendig næringsdrivende.

Blant de som kombinerer med annen næringsinntekt, enten på eller utenom egen gård, utgjør pelsdyrvirksomheten i snitt 65 prosent av næringsinntektene.

Tabell 2.4 Pelsdyrvirksomhetens andel av næringsinntektene, i prosent

Kombinerer pelsdyr med	Pelsdyrvirksomhetens andel
Annet landbruk	66
Selvstendig næringsvirksomhet eller lønnstaker utenom pelsdyrnæringen	64

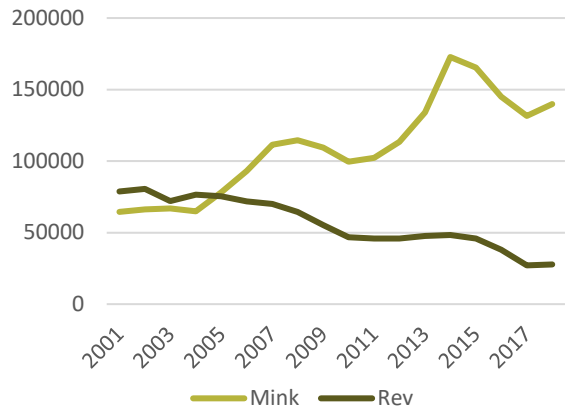
Kilde: Spørreundersøkelse.

Størrelse på gårdene

Basert på de foreløpige søknadstallene om avløsertilskudd mottatt hos Landbruksdirektoratet var det 1. mars 2018 registrert om lag 140 000 minktisper og 28 000 revetisper i Norge. Med andre ord hadde hver produsent i gjennomsnitt henholdsvis 1 457 minktisper og 305 revetisper hver.

Figur 2.1 viser hvordan antall registrerte avlstisper har utviklet seg siden årtusenskiftet. Fra omtrent likt utgangspunkt på starten av 2000-tallet har det vært en sterk vekst i beholdningen av minktipser, mens antall revetisper har sunket gradvis.

Figur 2.1 Antall registrerte avlstisper. 2001-2018.

Kilde: Landbruksdirektoratet

Fordi pelsdyrprodusentene tilpasser seg markedssvingninger, ved å justere antall avlstisper, er det imidlertid slik at forskjellen mellom antall registrerte tisper og gårdenes samlede kapasitet kan variere betydelig over tid.

Tabell 2.5 oppgir gjennomsnittlig antall mink- og revetisper som er oppgitt i spørreundersøkelsen, fordelt på om oppdretteren har registrert kun mink eller rev, eller begge deler. 8 prosent av respondentene har oppgitt å ha både mink- og revetisper på gården i 2018.

Tabell 2.5 Antall registrerte avlstisper, gjennomsnitt

	Mink	Rev
Kun mink	1 600	-
Kun rev	-	308
Både mink og rev	741	350

Kilde: Spørreundersøkelsen.

Tabell 2.6 viser at den totale produksjonskapasiteten ved pelsdyrgårdene er betydelig større enn antall registrerte avlsdyr. Kapasiteten varierer betydelig, men har kun 12 bønder har kapasitet på mer enn 3 000 minktisper og 18 har kapasitet til over 600 revetisper. 16 prosent av respondentene har oppgitt å eie produksjonsanlegg som har produksjonsanlegg tilpasset både mink og rev.

Tabell 2.6 Gjennomsnittlig totalkapasitet, målt i mink- og revetisper

Kategori	Mink	Rev
Kun mink	2 114	-
Kun rev	-	691
Både mink og rev	1 682	449

Kilde: Spørreundersøkelse.

Avviket mellom total kapasitet og registrerte antall tisper kan tolkes som et bilde på hvordan oppdretterne tilpasser produksjonen til gjeldende markedssituasjon.

Pelsdyrnæringen sysselsetter flere enn gårdseieren

Drift av pelsdyrgårdene innebærer betydelig arbeidsinnsats. Antall sysselsatte knyttet til pelsdyraktiviteten avhenger av antall dyr, men i snitt sysselsettes 2,5 personer per gård i tilknytning til pelsdyrnæringen. Dette tilsvarer om lag 2 årsverk i snitt per gård.

Tabell 2.7 Antall årsverk knyttet til pelsdyroppdrett, gjennomsnitt

	Årsverk
Kun mink	2,0
Kun rev	1,9
Både mink og rev	2,4

Kilde: Spørreundersøkelsen.

Avhengig av antall tisper observerer vi i spørreundersøkelsen at antall årsverk varierer fra 0,2 til 7. På de fleste pelsdyrgårdene har midlertid mellom 1 og 4 årsverk.

Avhengig av hvordan oppdretteren har valgt å allokere sin egen tid og organisere arbeidet varierer det om gårdeier selv utfører arbeidet eller om det leies inn hjelp. I snitt oppgis det at halvparten av årsverkene utføres av familiemedlemmer.

Svarene viser at pelsdyroppdrett har en direkte sysselsettingseffekt, også utover gårdeiernes egen familie. Ytterligere sysselsettingseffekter diskuteres i

kapittelet om økonomiske ringvirkninger av pelsdyroppdrett.

2.2 Hvem er menneskene i pelsdyrnæringen?

I det foregående avsnittet beskrev vi kjennetegn ved aktiviteten i pelsdyrnæringen, og kjennetegn ved de enkelte gårdene hvor det drives pelsdyroppdrett. I dette avsnittet vil vi se nærmere på menneskene bak pelsdyrnæringen.

Mannsdominert yrke

89 prosent av respondentene i spørreundersøkelsen var menn. Menn er med andre ord overrepresentert i pelsdyrnæringen sammenlignet med både jordbruket og næringslivet generelt, som har andel mannlige sysselsatte på henholdsvis 74 og 53 prosent.

Høy gjennomsnittsalder

Gjennomsnittsalderen blant respondentene er 50 år. Gjennomsnittsalderen er betydelig høyere enn for næringslivet samlet sett, hvor snittet er i overkant av 41 år (Ekeland, 2017). Fra tabellen ser vi også at minkoppdretterne i snitt er noe yngre enn reveoppdretterne.

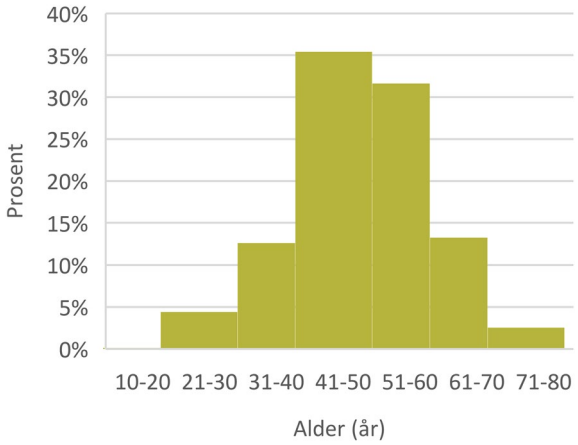
Tabell 2.8 Gjennomsnittsalder i pelsdyrnæringen

	Gjennomsnitt
Kun mink	47,9
Kun rev	54,0
Både mink og rev	50,1
Totalt	**50,5**

Kilde: Spørreundersøkelsen.

Alderen på respondentene varierer betydelig. Den yngste er 27, mens den eldste er 77 år. Nærmere 70 prosent av respondentene er i aldersgruppen 41-60 år, jf. figur 2.2.

Figur 2.2 Aldersfordeling i pelsdyrnæringen, i prosent

Kilde: Spørreundersøkelsen.

De fleste har fullført videregående opplæring

Oppdretterne i pelsdyrnæringen har varierende formell utdanningsbakgrunn. Sortert etter høyeste fullførte utdanningsnivå, er det vanligste å ha fullført skolegang tilsvarende videregående skole, jf. tabell 2.9.

Tabell 2.9 Utdanningsbakgrunn, etter høyeste fullførte nivå

	Prosent
Grunnskole	22,8
Videregående skole	58,2
Høyskole/universitet	19,0

Kilde: Spørreundersøkelsen.

Av de som oppgir fagfelt i utdanningen er det mange som er utdannet agronom eller annen landbruksrelatert utdanning, enten fra videregående skole eller høyere utdanning.

Med unntak av de som har tatt formell utdanning rettet mot landbruket er yrkesfag knyttet til bygg og anlegg, samt en rekke mekaniker- og maskinførerfag vanlig utdanningsbakgrunn.

Blant de som har fullført høyere utdanning er det en blanding av agronomer, lærere, sykepleiere og økonomer.

De ulike formelle utdanningsbakgrunnene kan også sannsynligvis sees i sammenheng med at 16 prosent også er ansatt i bedrifter utenom pelsdyrnæringen.

Hele familier påvirkes av næringsaktiviteten på pelsdyrgårdene

Som vi kartla i avsnitt 2.1 er det i underkant av 200 aktive pelsdyrfarmer i Norge i dag. Aktiviteten på gårdene er en del av livsgrunnlaget til flere personer. Av respondentene er nærmere 70 prosent gift, og 20 prosent har en samboer. I snitt utgjør pelsdyrvirksomheten 55 prosent av husholdningens arbeidsinnsats.

Flertallet av oppdretterne forsørger også ett eller flere barn. I gjennomsnitt forsørger hver oppdretter 1,4 barn. 37 prosent oppgir at de ikke har barn å forsørge i husholdningen.

2.3 Stortingsmelding skapte optimisme i næringen i 2017

Stortingets vedtak 10. januar 2017 om fortsatt «bærekraftig utvikling» av pelsdyrnæringen i Norge skapte ifølge pelsdyrprodusentene selv en optimisme og håp om at det skulle bli ro rundt tematikken om avvikling av næringen.

I spørreundersøkelsen ble pelsdyrbøndene bedt om å beskrive gjennomførte tiltak eller planer om tiltak på gården i kjølvannet av stortingsvedtaket.

Flere oppgir at de etter vedtaket økte eller planla å øke tispeantallet i eksisterende produksjonsanlegg, eventuelt å utvide produksjonskapasiteten. Planlegging, finansiering og anskaffelse av nytt produksjonsutstyr, for eksempel foringsmaskin og annet løsøre, ble igangsatt.

For gårder der det var naturlig med et generasjonsskifte la stortingsvedtaket til rette for dette. Flere uttaler at prosessen med å la nye generasjoner overta gården ble satt i gang etter vedtaket.

2.4 Jeløya-plattformen transformerte optimisme til usikkerhet

Regjeringens intensjon om «styrt avvikling» av pelsdyrnæringen innen 2025 har naturligvis radikalt endret framtidsutsiktene for pelsdyrbøndene.

Felles for de fleste oppdretterne er at planlagte investeringer i pelsdyrvirksomheten eller gården generelt har blitt utsatt, skrinlagt eller avbrutt. Flere har også fått utfordring med finansiering, siden bankene er usikre på inntektsgrunnlaget på gårdene i framtiden. Plattformen har også ført til at planer om å overdra pelsdyrgården til nye generasjoner har blitt lagt på is.

Andre bønder har etter at intensjonen om avvikling ble kjent valgt å utsette eller skrinlegge planlagte investeringer i produksjonsanleggene. Mange av disse har valgt å ta lønnet arbeid utenfor gården. Andre har valgt å opprettholde annen landbruksproduksjon, som kunne blitt redusert eller avviklet dersom stortingsvedtaket om bærekraftig utvikling av næringen fortsatt var gjeldende.

3 Ringvirkninger av pelsdyrnæringen

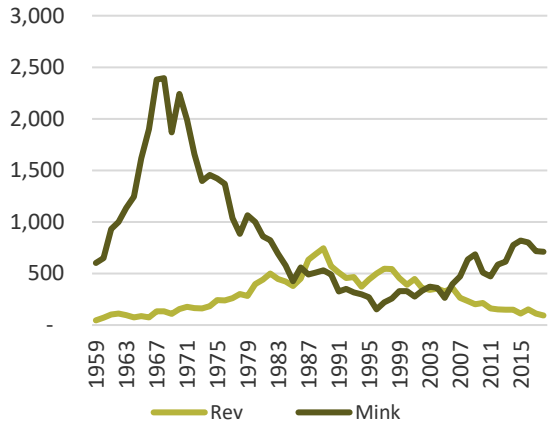
Pelsdyroppdrett er en eksportnæring, og bidrar i dag til økonomisk verdiskaping i Norge. Næringen er liten, men er likevel viktig i flere distrikter.

I hovedsak eksporteres det meste av norske pelsskinn, og verdien av produksjonen er konjunkturutsatt og vil variere med faktorer som motesvingninger og betalingsvilje fra forskjellige markeder. I 2018 ble det eksportert 790 000 pelsskinn fra Norge til en markedsverdi på 282 millioner kroner[1]. 72 prosent av dette kommer fra eksport av minkskinn og 28 prosent fra eksport av reveskinn.

Norsk pelsdyrnæring har gjennom historien bestått i hovedsak av rev og mink, med unntak av noe produksjon av ilder på 1980- og 1990-tallet. På 1960- og 1970-tallet var produksjon av mink betydelig større enn rev. Dette forholdet endret seg på 1980-tallet, og fram til 2006 ble det produsert flere reveskinn enn minkskinn i Norge. Etter 2006 har imidlertid forholdet endret seg igjen, og mens antallet produserte minkskinn har økt fra 396 000 i 2006 til 710 000 i 2018, har antall reveskinn falt fra 358 000 til 92 000 i samme periode.

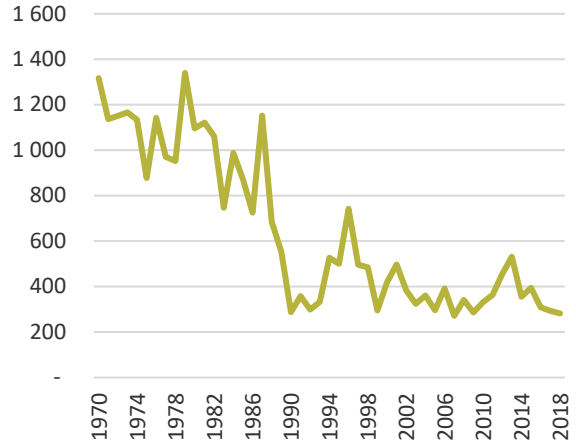
De samlede eksportinntektene fra pelsdyrvirksomheten er en funksjon av antall skinn og prisen man får for skinnene. I Figur 3.2 ser vi at eksportinntektene har variert mye gjennom historien. Det var høy produksjon (antall skinn) og høye inntekter fra pelsdyreksport fram til 1987. Fra og med begynnelsen av 1990-tallet har eksportinntektene variert mellom 250-500 millioner 2018-kroner. I 2017 utgjorde eksportinntektene fra pelsskinn om lag 0,07 prosent av de totale eksportinntektene fra fastlandsnæringene i Norge (ser bort fra oljeinntekter).

Figur 3.1
Antall skinn (i tusen) produsert etter dyreart og år. 1959-2018

Kilde: Nibio, bearbeidet av Samfunnsøkonomisk analyse

Figur 3.2
Eksportinntekter (i millioner) fra pelsskinn i faste 2018-kroner. 1970-2018

Kilde: Nibio, bearbeidet av Samfunnsøkonomisk analyse

Pelsdyrnæringen skaper sysselsetting og økonomisk verdiskaping, både direkte og gjennom bruk av andre ressurser lokalt. I dette kapittelet redegjør vi

[1] Tall fra Budsjettnemnda for jordbruket, Jordbrukets totalregnskap.

for hva som menes med økonomisk verdiskaping og virksomheters økonomiske ringvirkninger.

3.1 Økonomisk verdiskaping

Økonomisk verdiskaping er den økonomiske merverdien en enkelt virksomhet og næring samlet gir til samfunnet. Enkelt uttrykt er dette virksomhetens inntekter (omsetning) fratrukket kostnadene for kjøp av varer og tjenester i produksjonen. Dette er altså den verdien som tilføres produktet eller tjenesten gjennom produksjonsprosessen i virksomheten. Verdien framkommer som avlønningen til de viktigste interessentene: lønn til de ansatte, skatt til kommuner og stat, renter til kreditorer og avkastning til eierne, se Figur 3.3.

Figur 3.3: Sammenheng mellom omsetning og verdiskaping i en virksomhet

Det er imidlertid viktig å være klar over at økonomisk verdiskaping ikke er et mål i seg selv, men er et uttrykk for hvilke inntekter en aktivitet skaper. Den økonomiske verdiskapingen kan også sees på som et middel for å finansiere velferdsoppgaver gjennom skattlegging.

3.2 Ringvirkninger

I tillegg til den økonomiske aktiviteten som skjer direkte i pelsdyrnæringen, er det interessant å se på hvordan den aktuelle virksomheten sprer seg utover i økonomien, dvs. virksomhetens kjøp av varer og tjenester. Dette er det vi kaller virksomhetens ringvirkninger. Kartlegging av ringvirkninger gir slik et uttrykk for hvor mange som er koblet til en basisvirksomhet, slik som pelsdyroppdrett.

Virkningene fra en virksomhet eller næring kan prinsipielt deles inn i tre virkninger: direkte, indirekte og induserte, og det er indirekte og induserte effekter som til sammen utgjør *ringvirkningene* utover aktiviteten på gårdene, se Figur 3.5.

Direkte virkninger består av omsetning og/eller sysselsetting som kan knyttes til driften i pelsdyrnæringen, dvs. virksomheten som utføres på de ulike pelsdyrgårdene. De direkte virkningene kan dermed enkelt avgrenses geografisk. Det er dette vi som regel mener når vi snakker om økonomisk verdiskaping som omtalt i kapittel 3.1.

Indirekte virkninger omfatter omsetning og/eller sysselsetting i virksomheter som selger varer og/eller tjenester til den aktuelle virksomheten (underleverandører i verdikjeden). De indirekte virkningene omfatter også sysselsettingen hos underleverandørenes underleverandører, og så videre.

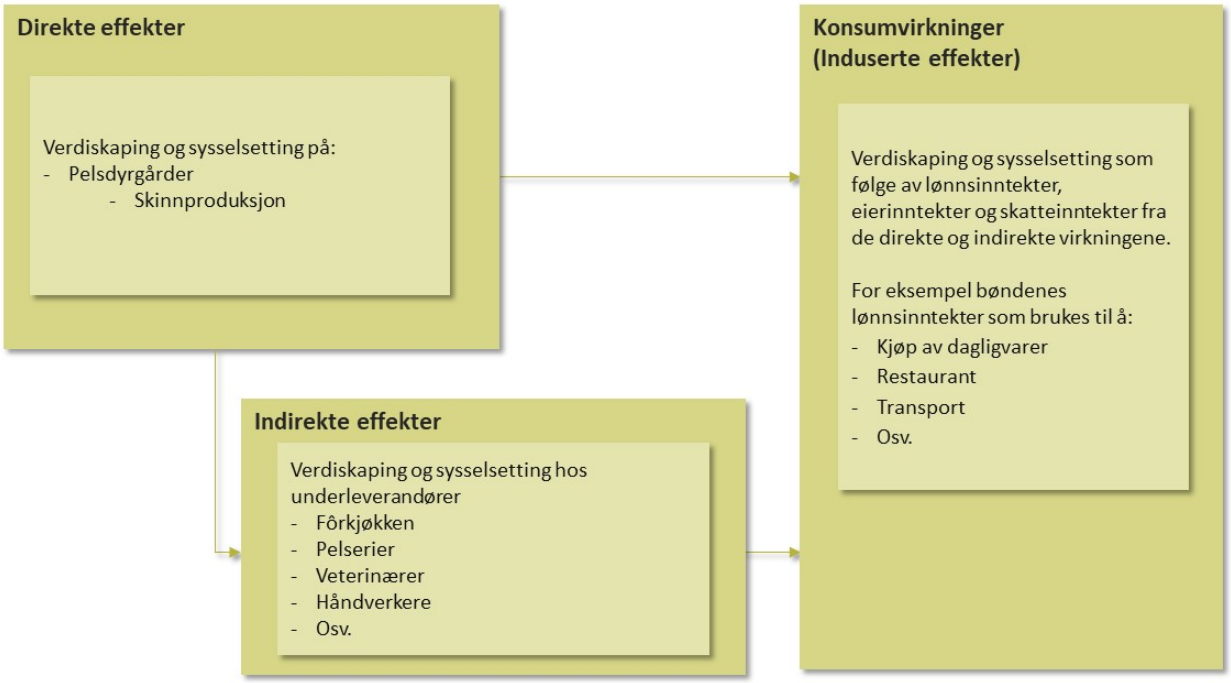
De indirekte virkningene inkluderer leveranser fra fôrprodusenter, pelserier, håndverkere, innleid arbeidskraft og andre innkjøp som er knyttet til driften på en pelsdyrgård.

Utgangspunktet for beregningen av de indirekte virkningene vil være pelsdyrgårdenes kjøp av varer og tjenester[2] fra annet næringsliv. De økonomiske ringvirkningene beregnes videre ved å benytte en ringvirkningsmodell. I dette prosjektet har vi benyttet oss av Samfunnsøkonomisk Analyses RingvirkningsMODell (SARMOD). I modellen beregnes verdiskaping og sysselsetting hos næringsaktørene og videre hos underleverandører. Ringvirkningsmodellen bruker nasjonalregnskapets kryssløp til å fordele

[2] I regnskapstallene er dette «Varekostnad» og «Andre driftskostnader».

en gitt produksjon til leveranser og verdiskaping hos underleverandører, og videre til underleverandørenes underleverandører, etc. I alt omfatter modellen 5 runder med underleveranser.

Figur 3.4
Tre kategorier av økonomiske virkninger

Kilde: Samfunnsøkonomisk analyse

Resultatene fra modellen gir oss de beregnede indirekte virkningene målt i verdiskaping og sysselsetting. Ringvirkningsmodellen består av 64 næringer, og resultatene aggregeres deretter til ønsket næringsnivå.

Induserte virkninger, eller konsumgenererte virkninger, inkluderer verdiskaping/sysselsetting som følger av forbruk og investeringer knyttet til inntektene fra de direkte og indirekte virkningene. Verdiskapingen fra den direkte og indirekte sysselsettingen består av inntekter til arbeidstakere (lønn), bedriftseiere (overskudd etter skatt), samt stat og kommune (både fra inntektsskatt, arbeidsgiveravgift og selskapsskatt).

Metoden for å beregne de induserte virkningene er å summere all verdiskaping (lønnskostnader og driftsresultat) fra de direkte og indirekte virkningene. Deretter beregnes andelen av inntektene som konsumeres i Norge, og hvor mye som går til import fra utlandet. Vi legger her til grunn importandeler for konsum og investeringer fra Økonomiske analyser 1/2018 fra SSB.

Til slutt benyttes sammenhenger i nasjonalregnskapet mellom konsumandeler og næringssammensetning for å beregne hvor mye sysselsetting dette gir hos de som produserer disse varene og tjenestene.

3.3 Premisser i en ringvirkningsanalyse

«Basis-næring»

En ringvirkningsanalyse er best egnet til å beregne det økonomiske fotavtrykket for virksomheter som er del av det vi kaller «basisnæringer». Grovt sett kan næringene i en regional økonomi deles inn i basisnæringer og lokalnæringer. Basisnæringer er koblet til etterspørsel utenfor regionen (eller landet). Lokalnæringer følger etterspørsel innenfor regionen (eller landet) og er avledet av innbyggernes inntekter. Utviklingen i basisnæringer over tid er bestemmende for samlet inntekts- og sysselsettingsvekst i en region. Utviklingen i slike basisnæringer avhenger av teknologiske og markedsmessige forhold nasjonalt og internasjonalt og de lokale forutsetninger for slike næringer. Utviklingen i lokalnæringene avhenger av det markedspotensialet i regionen.

Eksempler på basisnæringer er landbruk, industri og bergverksdrift, mens eksempler på lokalnæringer er tjenester til befolkningen som varehandel, frisørtjenester og serveringsvirksomhet. Virksomhetene innenfor pelsdyrnæringen er innenfor det vi kan kalle en basisnæring, og som dermed er velegnet for en ringvirkningsanalyse.

Ledig kapasitet i økonomien

I analysen har vi beregnet bruttovirkninger. Det betyr at vi ikke har tatt hensyn til eventuelle fortrengningseffekter i økonomien. Denne forutsetningen gjør at vi overvurderer virkningene noe ettersom mange av de sysselsatte kunne jobbet andre steder, men da normalt med lavere inntekt.

Områdeavgrensning

En ringvirkningsanalyse kan gjennomføres på flere geografiske nivåer, nasjonalt, landsdel, fylke eller en mindre økonomisk region. Jo mer man ønsker å avgrense beregningene regionalt, desto større andel av ringvirkningene vil «lekke» ut av regionen som import. I beregningene av ringvirkningene vil derfor den viktigste konsekvensen av den regionale inndelingen være at dette påvirker importandelene hos underleverandører. I denne analysen har vi beregnet ringvirkningene for norsk økonomi samlet.

3.4 Verdikjeden i pelsdyrnæringen

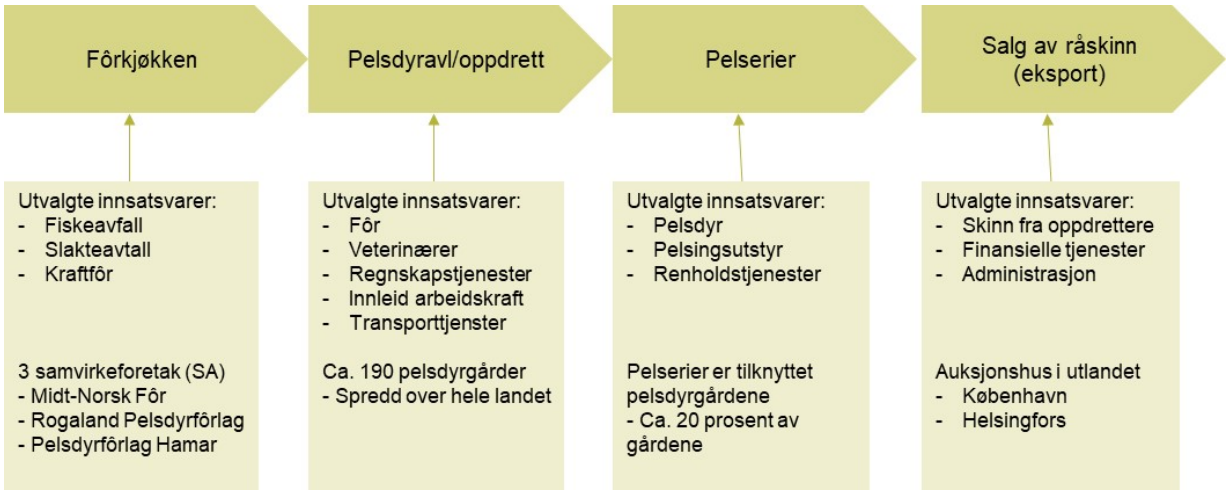
Den pelsdyrrettede næringsaktiviteten på en gård er preget av sesongpreget arbeid for å produsere pelsdyrskinn. Produksjon av både mink- og reveskinn følger i hovedsak de samme sesongene og produksjonsmetodene.

Syklusen i en pelsdyrbestand starter med paring av avlsdyrene i februar og mars. Valpene fødes i april og mai og de avvennes fra tispene etter sju ukers alder. Ved avvenning flyttes to og to valper sammen, mens det for mink er vanlig å ha en valp igjen sammen med tispa. Vinterpelsen utvikler seg utover høsten og neste års avlsdyr velges ut i november og desember. Voksne og valper som ikke blir utvalgt til avlsdyr avlives og pelses når vinterpelsen er ferdig utviklet. Skinnene blir behandlet og tørket før de sendes til København eller Helsingfors for salg det påfølgende år.

De produserte skinnene selges gjennom utenlandske auksjonshus i det påfølgende året.

Figur 3.5 viser den overordnede verdikjeden i pelsdyrnæringen fra fôrprodusenter, pelsdyroppdrett og pelserier, til salg og distribusjon av skinn på auksjonshus.

Figur 3.5
Verdikjeden pelsdyrnæringen

Kilde: Samfunnsøkonomisk analyse

Fôrkjøkken

Det er tre fôrkjøkken i landet som produserer store deler av fôret som benyttes i pelsdyrnæringen. I tillegg er det noen små private fôrprodusenter. Fôrkjøkkenene er organisert som SA-bedrifter, hvor oppdretterne er andelseiere i driften. Det innebærer at hovedmålet med driften i fôrkjøkkenene ikke er lønnsomhet, men å underbygge den næringsaktiviteten som skjer på gårdene.

Næringsaktørene oppgir at råvarene som benyttes i fôrproduksjonen er 50 % slakteavfall (biprodukter fra slakting og foredling av husdyr) og 25 % fiskeavfall (biprodukter fra slakting og foredling av fisk fanget i åpent hav og fra fiskeoppdrett). Dette er biprodukter som fôrlagene kjøper og transporterer til sine fabrikker. Disse biproduktene har liten alternativ anvendelse i andre næringer, og et bortfall av leveranser til pelsdyrnæringen vil dermed trolig føre til at en større mengde slakte- og fiskeavfall må leveres til destruksjon. Bortfall av salg til pelsdyrnæringen vil følgelig føre til redusert lønnsomhet for dagens råvareleverandører.

Pelserier

Pelseriene er som oftest tilknyttet pelsdyrgårdene selv. Pelsing krever en del kapitalutstyr, og pelsdyrnæringen har derfor i stor grad organisert seg gjennom at enkelte pelsdyrgårder har investert i dette utstyret. De andre produsentene kjøper pelsingstjenester fra disse. Spørreundersøkelsen viser at om lag 20 prosent av pelsdyrgårdene har inntekter fra pelsingstjenester i 2017.

Når dyrene avlives og skinnet bearbeides leveres skrotten til destruksjon og pelsdyrnæringa betaler Norsk Protein kr. 1,30 pr. kg for denne tjenesten.

3.5 Den økonomiske impulsen til norsk økonomi

For å beregne ringvirkningene av pelsdyrnæringen i norsk økonomi, tar vi utgangspunkt i hvor store inntekter næringen skaper årlig. Som omtalt tidligere eksporteres i all hovedsak skinnene som produseres, om lag 97-98 prosent i 2017 og 2018.

I første runde vil en avvikling av pelsdyrnæringen redusere inntektene til norsk økonomi tilsvarende

bortfallet av eksportinntektene[3]. Videre kan man argumentere for at inntektene som kommer fra innenlands salg er i direkte importkonkurranse med pels produsert i utlandet, og at et bortfall av norsk produksjon vil erstattes av import fra utlandet.

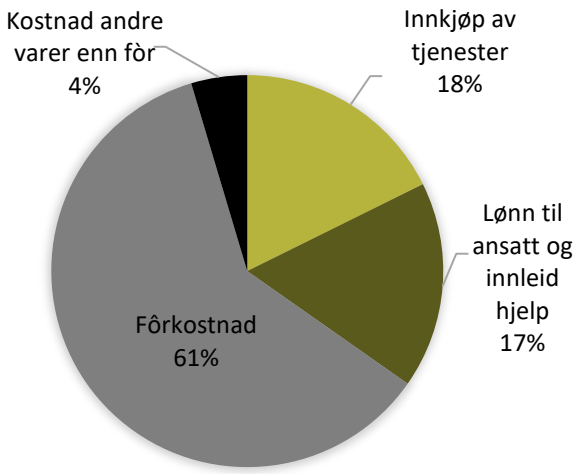
Vi har derfor tatt utgangspunkt i at den økonomiske impulsen fra pelsdyrnæringen til norsk økonomi er lik de samlede produksjonsinntektene. I 2017 summerte produksjonsinntektene til næringen seg til 298 millioner kroner.

Produksjonsinntekten til pelsdyrgårdene går til å dekke innkjøp av varer og tjenester (fôr, vedlikehold, veterinær, regnskap osv.), samt til avlønning av arbeid (lønn til ansatte og/eller innleid hjelp) og kapital (driftsresultat), se Figur 3.3.

I spørreundersøkelsen sendt ut til alle pelsdyrgårseiere har vi stilt detaljerte spørsmål om produksjonsinntekter, produksjonskostnader fordelt på type vare- og tjenesteinnkjøp, samt driftsresultat for 2017. Denne informasjonen har vi benyttet for å forstå hvordan de økonomiske forholdene i næringen er satt sammen.

Figur 3.5 viser hvordan produksjonskostnadene fordeler seg på ulike type kategorier. Som vi ser fra figuren utgjør fôrkostnader hele 61 prosent av oppgitte kostnader. Dette kjøper oppdretterne inn fra fôrkjøkken etablert i Norge. Videre utgjør lønn til ansatte og innleide 17 prosent av kostnadene, mens innkjøp av tjenester utgjør 18 prosent. Eksempler på tjenester som kjøpes inn er regnskap, vedlikehold, pelsing, veterinær og WelFur (sertifiseringssystem). Til slutt utgjør oppdrettenes innkjøp av andre varer (andre varer enn fôr) 4 prosent av kostnadene. Eksempler på dette er medisin, halm, aktivitetsobjekter, arbeidsklær og smittebeskyttelse.

Figur 3.6
Kostnadsfordeling på kategorier. Spørreundersøkelsen og tall for 2017

Kilde: Spørreundersøkelse Fafo/SØA (2018)

Tallgrunnlaget for ringvirkningsanalysen baserer seg på to kilder:

1. NIBIO-statistikk: Vi har tatt utgangspunkt i produksjonsinntekter for næringen i 2017 fra NIBIO for å dimensjonere størrelsen på næringen, og dermed den totale økonomiske impulsen inn i norsk økonomi. I 2017 var produksjonsinntektene på 298 millioner kroner.
2. Spørreundersøkelsen[4]:
    a. Vi har benyttet svarene fra spørreundersøkelsen til å fordele produksjonsinntektene på ulike kostnadstyper og avlønning til ansatte og kapital.

[3] På sikt vil de økonomiske ressursene som har vært benyttet i perlsdyrnæringen (sysselsetting og kapital) finne veien til andre næringer, men da med lavere marginalavkastning enn ved produksjon av pelsdyr.

[4] VI har basert oss på svarene til de 131 respondentene som har fullført hele spørreundersøkelsen. Videre har vi avdekket enkelte svar som tydelig er feil eller som er mangelfulle. I de tilfeller der det er åpenbart at tallmaterialet er feil og vi ikke har forstått hva som kan være feilkilden, har vi fjernet observasjonen (2 tilfeller). I de tilfellene svarene har vært mangelfull/feil, men der det har vært enkelt å forstå bakgrunnen for feilen har vi korrigert dette og inkludert observasjonene i datasettet (15 tilfeller). Eksempler på denne type feil er dersom svarene er oppgitt i 1000 kr i stedet for kr, eller lignende. Vi har bare korrigert tallene i de tilfellene det er tydelig hvilke tall som skulle vært der, og når korrigeringen har vært liten.

b. I tillegg har vi benyttet svarene til å beregne antall ansatte/årsverk som er knyttet direkte til pelsdyroppdrett på gårdene. I de tilfellene vi har benyttet tall direkte fra spørreundersøkelsen har vi oppjustert med en faktor på 1,27, som reflekterer at vi gjennom spørreundersøkelsen dekker 79 prosent av de aktive pelsdyroppdretterne.

3.6 Resultater

Vi har beregnet samlet verdiskaping og sysselsetting med basis i pelsdyroppdrett til henholdsvis 275 millioner kroner og 487 årsverk i 2017 (sum av direkte virkninger og ringvirkninger). Figur 3.7 oppsummerer resultatene fra analysen, og hvordan ringvirkningene fordeler seg på direkte, indirekte og induserte virkninger.

Direkte virkninger

De direkte virkningene summerer seg til 331 årsverk som er sysselsatte med pelsdyrvirksomhet. Dette inkluderer alle ansatte, innleid hjelp og oppdretteren selv. Vi har imidlertid definert de direkte virkningene slik at de bare omfatter pelsdyroppdrett direkte, og at pelsingstjenester er del av de indirekte virkningen. Beregningene våre viser videre at den direkte verdiskapingen på gårdene var på 112 millioner kroner i 2017.

Indirekte virkninger

Vi har videre beregnet de indirekte virkningene til en verdiskaping på 98 millioner kroner, og at det er sysselsatt 93 årsverk i forbindelse med dette. De indirekte virkningene kommer fra underleverandører som leverer direkte og indirekte inn til pelsdyroppdretterne. Dette omfatter blant annet de 36 årsverkene som var sysselsatt i Midt-Norsk Fôr SA, Rogaland Pelsdyrfôrlag SA og Pelsdyrfôrlag Hamar i 2017, 12 årsverk hos Norges Pelsdyralslag, samt bøndene som leverer pelsingtjenester til de andre pelsdyroppdretterne. I tillegg kommer blant annet veterinærer, vedlikeholdsarbeidere, renholds- og regnskapstjenester.

Videre omfatter de indirekte virkningene leveranser fra underleverandørenes underleverandører. Vi benytter Samfunnsøkonomisk Analyses RingvirkningsMODell (SARMOD) i beregningene. Ringvirkningsmodellen bruker nasjonalregnskapets kryssløp til å fordele en gitt produksjon til leveranser og verdiskaping hos underleverandører, og videre til underleverandørenes underleverandører, etc. I alt omfatter modellen 5 runder med underleveranser.

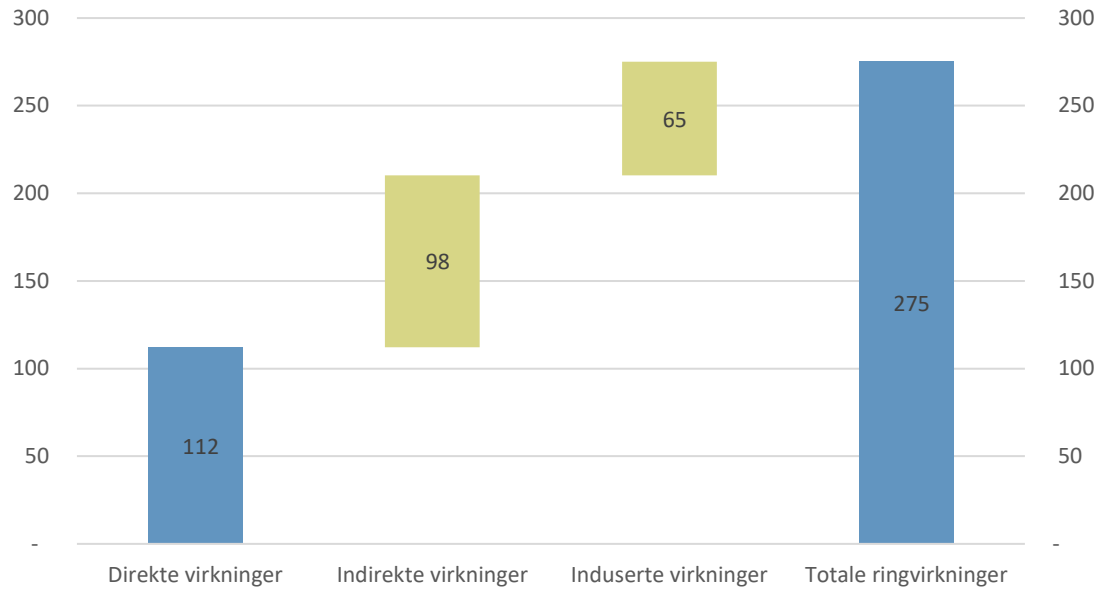
Induserte virkninger

De induserte virkningene er beregnet til en sysselsetting på 63 årsverk, og med en verdiskaping på 65 millioner kroner i 2017.

De induserte virkningene følger av at de ansatte og bedriftseierne konsumerer og investerer deler av inntektene skapt fra de direkte og indirekte virkningene. For eksempel vil pelsdyroppdretterne eller de ansatte på fôrkjøkkene bruke inntekten sin på dagligvarer, frisørtjenester, transporttjenester, feriereiser osv. Dette gir arbeidsplasser for personene som leverer disse tjenestene. Noe av inntektene brukes også på import, og går dermed ut av den norske økonomien. Dette har vi tatt hensyn til i analysen.

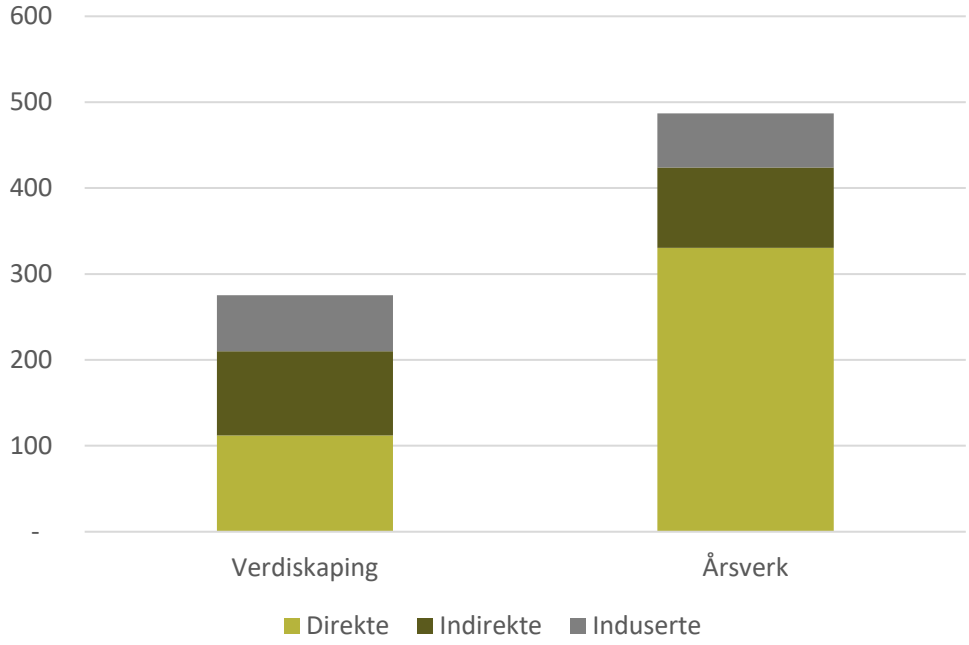
Videre vil driftsresultatet fra bedriftene enten tas ut som utbytte og benyttes til konsum, eller inntektene kan reinvesteres i nytt kapitalutstyr. De induserte virkningene inkluderer også offentlige arbeidsplasser fra skatteinntektene fra lønnsinntekter og skatt på kapital.

Figur 3.7
Samlet verdiskaping med basis i pelsdyroppdrett i 2017. Målt som verdiskaping. Millioner kroner

Kilde: Samfunnsøkonomisk analyse

Figur 3.8
Samlede virkninger av pelsdyrnæringen i 2017.Målt som årsverk og verdiskaping i millioner kroner

Kilde: Samfunnsøkonomisk analyse

Vedlegg: Spørreundersøkelsen

Information
Spørreundersøkelse blant pelsdyrprodusentene i Norge på oppdrag av Norges Pelsdyralslag. Undersøkelsen skal kartlegge ringvirkninger gjennom å se på 3 forhold: kjennetegn ved produsentene, pelsdyrproduksjonen og økonomiske forhold knyttet til virksomheten, slik at Norges Pelsdyralslag får et godt grunnlag for å ivareta næringens interesser i framtiden. En del av spørsmålene er enkle å besvare. Noen spørsmål vil ta litt tid. Spørsmål som har med økonomi og investeringer å gjøre, kreve muligens at du får hjelp av din regnskapsfører. Vi håper at du tar deg tid til å besvare undersøkelsen. Undersøkelsen lagres automatisk underveis. Du kan når som helst gå ut av undersøkelsen og fortsette på et senere tidspunkt. Linken i invitasjons-eposten vil da ta deg til siste besvarte spørsmål. Med vennlig hilsen Fafo

Kjonn	Er du	
◆ **range:***		
Mann		○ 1
Kvinne		○ 2

Sivilstatus	Er du	
◆ **range:***		
Gift		○ 1
Samboer		○ 2
Enslig		○ 3

Alder	Hva er din alder?	
◆ **range:***		
		☐☐ 1

Barn	Hvor mange barn forsørger husholdningen?	
◆ **range:***		
		☐☐ 1

Yrkesutdanning	Hva er din høyeste utdanning?	
◆ **range:***		
Grunnskole		☐ 1
Videregående		☐ 2
Høyskole / Universitet		☐ 3
Hvilken grad / utdanningsfelt?		Open
Fagbrev		☐ 4
Hvilket fagbrev?		Open
Annen utdanning		☐ 5
Hvilken annen utdanning?		Open

Etableringsar	Når startet du pelsdyrvirksomheten (i hvilket år)?

◆ **range:**1600:2018

☐☐☐☐ 1

Grunneier	Er du grunneier?

◆ **range:***

◆ **skip:**nextques
Ja ○ 1

◆ **skip:**Selskapsform
Nei ○ 2

Arealst	Angi arealstørrelsen på grunnen du eier (antall dekar)

◆ **range:***

☐☐☐☐☐☐☐☐☐ 1

Selskapsform	Er pelsdyrproduksjonen et

◆ **range:***

Enkeltpersonsforetak	○ 1
Aksjeselskap	○ 2
Annet	○ 3
Hvis annet, beskriv hva	Open

Tilleggsvirksomhet	Har du inntekt fra annen næringsaktivitet på eller utenfor gården? For eksempel annen landbruksaktivitet eller ansettelsesforhold hos annen arbeidsgiver.

◆ **range:***

◆ **skip:**Areal
Kun pelsdyrvirksomhet ○ 1

Pelsdyrvirksomhet og tilleggsaktivitet ○ 2

Typetilleggsvirksomhet	Hvilken aktivitet drives i tillegg til pelsdyrvirksomheten?

◆ **range:***

Annet landbruk	○ 1
Ansatt hos annen arbeidsgiver utenom pelsdyrnæringen	○ 2
Annen virksomhet som selvstendig næringsdrivende	○ 3

Pelsdyrandel	Hvor stor andel av selskapets eller enkeltpersonforetakets aktivitet er knyttet til pelsdyrvirksomheten? Oppgi prosentandel.

◆ **range:**0.00:100.00

☐☐☐ 1

Andelpels	Hvor stor prosentandel av husholdningens aktivitet er knyttet til pelsdyrvirksomheten?

◆ **range:***

☐☐☐☐☐☐☐☐☐ 1

Areal	Pelsdyrgården står på

◆ **range:***

Areal som vi eier selv	○ 1
◆ **skip:**Lokalisering Leid areal	○ 2

Arealstorrelse	Hvor stort er jordbruksarealet som gården eier (fulldyrket jord, overflatedyrka jord, innmarksbeite)? Oppgi antall dekar

◆ **range:***

☐☐☐☐☐☐ 1

Lokalisering	Hvor er virksomheten lokalisert?

◆ **range:***

Finnmark	○ 1
Troms	○ 2
Nordland	○ 3
Trøndelag	○ 4
Møre og Romsdal	○ 5
Sogn og Fjordane	○ 6
Hordaland	○ 7
Rogaland	○ 8
Vest-Agder	○ 9
Telemark	○ 10
Vestfold	○ 11
Buskerud	○ 12
Østfold	○ 13
Oppland	○ 14
Hedmark	○ 15
Oslo	○ 16
Øst-Agder	○ 17
Akershus	○ 18

Ansattetilleggs virksomhet	Hvor mange personer er sysselsatt i pelsdyrgården inkludert deg selv?

◆ **range:***

Ansattetilleggs virksomhet	Hvor mange personer er sysselsatt i pelsdyrgården inkludert deg selv?	
		☐☐☐☐ 1

Aasverk	Hvor mange årsverk har pelsdyrgården totalt (1 årsverk tilsvarer i gj.sn. 1850 timer per år)	
◆ **range:***		
		☐☐ . ☐☐ 1

Familiemedlemmer	Hvor stor prosentandel av årsverkene utføres av familiemedlemmer?	
◆ **range:**0.00:100.00		
		☐☐ . ☐☐ 1

Antalldyr	Hvor mange dyr har virksomheten av	
◆ **range:***		
Minktisper		☐☐☐☐ 1
Revetisper		☐☐☐☐ 2

Husoghaller	Pelsdyrgården består av:	
◆ **range:***		
Både haller og hus		○ 1
◆ **skip:**Pelsdyrhus Hus		○ 2
Haller		○ 3

Produksjonshall1	Nå skal vi stille deg spørsmål om peldsyrhaller. Vi starter med pelsdyrhall 1	
Byggeår		☐☐☐☐ 1
Tatt i bruk når?		☐☐☐☐ 2
Kapasitet (antall avlstisper mink)		☐☐☐☐ 3
Kapasitet (antall avlstisper rev)		☐☐☐☐ 4
Anskaffelsesår innredning (flere valg mulig)		☐☐☐☐ 5
		☐☐☐☐ 6
		☐☐☐☐ 7
		☐☐☐☐ 8

Pelsdyrhall1	Har gården mer enn 1 hall?	
◆ **range:***		
Ja		○ 1
◆ **skip:**Pelsdyrhus Nei		○ 2

Produksjonshall2	Pelsdyrhall 2	
Byggeår		1
Tatt i bruk når		2
Kapasitet (antall avlstisper mink)		3
Kapasitet (antall avlstisper rev)		4
Anskaffelsesår innredning (flere valg mulig)		5
		6
		7
		8

Pelsdyrhall2	Har gården mer enn 2 haller?	
◆ **range:***		
Ja	○	1
◆ **skip:**Pelsdyrhus Nei	○	2

Produksjonshall3	Pelsdyrhall 3	
Byggeår		1
Tatt i bruk når		2
Kapasitet (antall avlstisper mink)		3
Kapasitet (antall avlstisper rev)		4
Anskaffelsesår innredning (flere valg mulig)		5
		6
		7
		8

Pelsdyrhall3	Har gården mer enn 3 haller?	
◆ **range:***		
Ja	○	1
◆ **skip:**Pelsdyrhus Nei	○	2

Produksjonshall4	Pelsdyrhall 4	
Byggeår		1
Tatt i bruk når?		2
Kapasitet (antall avlstisper mink)		3
Kapasitet (antall avlstisper rev)		4
Anskaffelsesår innredning (flere valg mulig)		5
		6
		7
		8

Pelsdyrhall4	Har gården mer enn 4 haller?	
◆ **range:***		
Ja	○	1
◆ **skip:**Pelsdyrhus Nei	○	2

Produksjonshall5	Pelsdyrhall 5	
Byggeår		1
Tatt i bruk når?		2
Kapasitet (antall avlstisper mink)		3
Kapasitet (antall avlstisper rev)		4
Anskaffelsesår innredning (flere valg mulig)		5
		6
		7
		8

Pelsdyrhall5	Har gården mer enn 5 haller?	
◆ **range:***		
Ja	○	1
◆ **skip:**Pelsdyrhus Nei	○	2

Produksjonshall6	Pelsdyrhall 6	
Byggeår		1
Tatt i bruk når?		2
Kapasitet (antall avlstisper mink)		3
Kapasitet (antall avlstisper rev)		4
Anskaffelsesår innredning (flere valg mulig)		5
		6
		7
		8

Pelsdyrhall6	Har gården mer enn 6 haller?	
◆ **range:***		
Ja	○	1
◆ **skip:**Pelsdyrhus Nei	○	2

Produksjonshall7	Pelsdyrhall 7	
Byggeår		1

Produksjonshall7	Pelsdyrhall 7	
Tatt i bruk når?		2
Kapasitet (antall avlstisper mink)		3
Kapasitet (antall avlstisper rev)		4
Anskaffelsesår innredning (flere valg mulig)		5
		6
		7
		8

Pelsdyrhall7	Har gården mer enn 7 haller?	
◆ **range:***		
Ja	○	1
◆ **skip:**Pelsdyrhus Nei	○	2

Produksjonshall8	Pelsdyrhall 8	
Byggeår		1
Tatt i bruk når?		2
Kapasitet (antall avlstisper mink)		3
Kapasitet (antall avlstisper rev)		4
Anskaffelsesår innredning (flere valg mulig)		5
		6
		7
		8

Pelsdyrhall8	Har gården mer enn 8 haller?	
◆ **range:***		
Ja	○	1
◆ **skip:**Pelsdyrhus Nei	○	2

Produksjonshall9	Pelsdyrhall 9	
Byggeår		1
Tatt i bruk når?		2
Kapasitet (antall avlstisper mink)		3
Kapasitet (antall avlstisper rev)		4
Anskaffelsesår innredning (flere valg mulig)		5
		6
		7
		8

Pelsdyrhall9	Har gården mer enn 9 haller?
◆ **range:***	
Ja	○ 1
◆ **skip:**Pelsdyrhus Nei	○ 2

Produksjonshall10	Pelsdyrhall 10	
Byggeår		1
Tatt i bruk når?		2
Kapasitet (antall avlstisper mink)		3
Kapasitet (antall avlstisper rev)		4
Anskaffelsesår innredning (flere valg mulig)		5
		6
		7
		8

Pelsdyrhus	Nå skal vi stille deg spørsmål om PELSDYRHUS. Hvor mange pelsdyrhus er det på gården?
◆ **range:***	
	1

Husfor1980ar	Ble det bygget pelsdyrhus før 1980?
◆ **range:***	
Ja	○ 1
◆ **skip:**Hus198190 Nei	○ 2

Husfor1980	Pelsdyrhus før 1980	
◆ **range:***		
Antall hus		1
Kapasitet (antall avlstisper mink)		2
Kapasitet (antall avlstisper rev)		3

Hus198190	Ble det bygget pelsdyrhus mellom 1981 og 1990?
◆ **range:***	
Ja	○ 1
◆ **skip:**Hus199120 Nei	○ 2

Hus1981	Pelsdyrhus bygget mellom 1981 og 1990	
◆ **range:***		
Antall hus		1

Hus1981	Pelsdyrhus bygget mellom 1981 og 1990	
Kapasitet (antall avlstisper mink)		2
Kapasitet (antall avlstisper rev)		3

Hus199120	Ble det bygget pelsdyrhus mellom 1991 og 2000?	
◆ **range:***		
Ja	○	1
◆ **skip:**Hus200110 Nei	○	2

Hus1991	Pelsdyrhus bygget mellom 1991-2000	
◆ **range:***		
Antall hus		1
Kapasitet (antall avlstisper mink)		2
Kapasitet (antall avlstisper rev)		3

Hus200110	Ble det bygget pelsdyrhus mellom 2001 og 2010?	
◆ **range:***		
Ja	○	1
◆ **skip:**Hus201117 Nei	○	2

Hus2001	Pelsdyrhus bygget mellom 2001-2010	
◆ **range:***		
Antall hus		1
Kapasitet (antall avlstisper mink)		2
Kapasitet (antall avlstisper rev)		3

Hus201117	Ble det bygget pelsdyrhus mellom 2011 og 2017	
◆ **range:***		
Ja	○	1
◆ **skip:**Byggeaar Nei	○	2

Hus2011	Pelsdyrhus bygget mellom 2011-2017	
◆ **range:***		
Antall hus		1
Kapasitet (antall avlstisper mink)		2
Kapasitet (antall avlstisper rev)		3

Byggeaar	Nå skal vi spørre deg om DEN SISTE PELSDYRHALLEN som er bygget og investert i. Når ble hallen bygget?
◆ **range:**1600:2018	

Byggeaar	Nå skal vi spørre deg om DEN SISTE PELSDYRHALLEN som er bygget og investert i. Når ble hallen bygget?
	1

Investeringikroner	Hvor mye ble invester totalt i den siste hallen? (kostnader knyttet til oppføring av bygningen, innredning, maskiner og utstyr mm og inkludert egeninnsats). Oppgi beløp i kroner
◆ range:*	
	1

Investeringandelbygg	Hvor stor del av investeringskostnaden totalt utgjorde bygningsmassen? Oppgi beløp i kroner
◆ range:*	
	1

Investeringandelinnr	Hvor stor del av investeringen totalt i den siste hallen utgjorde innredningen (f eks bur og annen innredning)? Oppgi beløp i kroner
◆ range:*	
	1

Investeringhustot	Nå skal vi spørre om DEN SISTE INVESTERINGEN I PELSDYRHUS. Hvor stor var investeringen totalt (kostnader knyttet til oppføring av husene, innredning, eventuelt utstyr og maskiner, og inkludert egeninnsats)? Oppgi beløp i kroner
	1

kapantalltisper	Hvor stor er kapasiteten i den siste investeringen i pelsdyrhus?	
◆ range:*		
Antall avlstisper mink		1
Antall avlstisper rev		2

Investeringhusbygg	Hva utgjorde investeringskostnaden for bygningsmassen? Oppgi beløp i kroner
	1

Investeringinnredhus	Hva utgjorde investeringskostnaden for innredningen (bur og annen innredning)? Oppgi beløp i kroner
	1

Anneninv	Hvor mye er investert i maskiner og utstyr de siste 10 årene (fòringsmaskin, avlivnings- og pelsingsutstyr)? Oppgi beløp i kroner
	1

Inntekter	Hva var pelsdyrproduksjonens totale inntekter i 2017? Oppgi beløp i kroner
◆ range:*	
	1

Produksjonskostnader	Hva var pelsdyrproduksjonens totale kostnader i 2017? Oppgi beløp i kroner
◆ range:*	
	1

Innkjopskostnader	Hvor mye av de totale kostnadene gikk til innkjøp av tjenester (for eksempel regnskap, vedlikehold, pelsing, veterinær, WelFur)? Oppgi beløp i kroner
◆ range:*	
	1

Innleidhjelp	Hvor mye av de totale kostnadene gikk til innleid hjelp / ansatte? Oppgi beløpet i kroner
◆ range:*	
	1

For	Hva utgjorde kostnadene til fòr i 2017? Oppgi beløp i kroner
◆ range:*	
	1

Andrekostnader	Hva utgjorde kostnadene til innkjøp av andre varer enn fòr (for eksempel medisin, halm, aktivitetsobjekter, arbeidsklær, smittebeskyttelse etc)? Oppgi beløp i kroner
◆ range:*	
	1

Driftsresultat	Hva var pelsdyrproduksjonens driftsresultat før skatt i 2017? Oppgi beløp i kroner
◆ range:*	
	1

Label73	**10. januar 2017 vedtok Stortinget "bærekraftig utvikling" for pelsdyrnæringen i Norge. 14. januar 2018 ble vi gjort kjent med regjeringsforhandlingene på Jeløya, og regjeringens politikk om avvikling av pelsdyrnæringen innen 2025. Vi ønsker å kartlegge hvilke beslutninger og tiltak du og din familie har gjort / hatt planer om: - etter vedtaket i Stortinger 10. januar 2017 om bærekraftig utvikling og - etter presentasjon av Jeløyaplattformen fra 14. januar 2018 Har du/ familiemedlemmer fattet direkte/indirekte beslutninger basert på stortingsvedtaket? Med dette mener vi for eksempel om du eller familien har sluttet i annet arbeid, inngått samarbeid om ny/endret driftsform, avsluttet/solgt annen gårdsproduksjon, overdratt gården, kjøpt gård, flyttet m.v.**

◆ **range:***

Ja	○ 1
Nei	○ 2
Ikke sikker	○ 3

Stortingsvedtak	**Hvilke beslutninger og tiltak har du / familiemedlemmer tatt/iverksatt på bakgrunn av stortingsvedtaket som er direkte knyttet til pelsdyrdriften? Eksempler kan være beslutninger/tiltak om produksjonsøkning, investeringer i materiell/utstyr, nybygg, bemanning m.v.**

◆ **filter:**\Label73.a=1

Open

Label78	**Har du / andre familiemedlemmer skrinlagt planer / tiltak som følge av Jeløyaplattformen?**

◆ **range:***

Ja	○ 1
◆ **skip:**Tilleggpelsdyr Nei	○ 2

Konsekvenser	**Vi ber deg skrive hvilke planer du / familiemedlemmer har endret som følge av plattformen. Eksempler på dette kan være slutte i annet arbeid, samarbeid med andre, ny / endret driftsform, avsluttet / solgt annen gårdsproduksjon, overdratt gården, kjøpt gård, flyttet m.v.**

Open

Tilleggpelsdyr	**Hovedundersøkelsen er nå ferdig, men vi ønsker å stille deg noen få spørsmål om en del av pelsdyrvirksomheten. Driver du/selskapet pelsing for andre produsenter?**

◆ **range:***

Ja	○ 1
◆ **skip:**Avsldyr Nei	○ 2

Pelsinginnt	Hvor stor var inntekten i 2017 for pelsingsvirksomheten? Oppgi beløp i kroner.
◆ **range:***	
	☐☐☐☐☐☐☐☐☐ 1

Pelsinginv	Hvor mye er investert i pelsingsutstyr de siste 10 årene? Oppgi beløp i kroner.
◆ **range:***	
	☐☐☐☐☐☐☐☐☐ 1

Avsldyr	Driver du/selskapet med salg av avlsdyr?
◆ **range:***	
◆ **skip:**nextques Ja	○ 1
◆ **skip:**nextsection Nei	○ 2

Avlsdyrinnt	Hvor stor var inntekten ved salg av avsldyr i 2017? Oppgi beløpet i kroner.
◆ **range:***	
	☐☐☐☐☐☐☐☐☐ 1

Avsldyrinv	Hvor mye er evt. investert for å drive med salg av avlsdyr? Oppgi beløp i kroner.
◆ **range:***	
	☐☐☐☐☐☐☐☐☐ 1

Label79	Tusen takk for dine svar! Dersom du har du kommentarer til spørreundersøkelsen eller annet du ønsker å meddele kan du benytte tekstfeltet under. Vennligst bekreft innsending av spørreskjemaet ved å trykke "neste". Vi gjør oppmerksom på at det ikke kan gjøres endringer etter at du bekrefter innsending. Dersom det er spørsmål du ikke har besvart fullstendig kan du trykke deg tilbake, evt. gå ut av nettleseren uten å bekrefte innsending og fullføre på et senere tidspunt.
	Open

SAMFUNNSØKONOMISK ANALYSE

BORGGATA 2B
N-0650 OSLO

POST@SAMFUNNSOKONOMISK-ANALYSE.NO

TLF.: +47 970 43 859
ORG.NR.: 911 737 752

12.10.2018

Tap av næringsinntekt og kapital ved avvikling av pelsdyrnæringen

Rapport 10-2018

Rapport nr. 10-2018 fra Samfunnsøkonomisk analyse AS

ISBN-nummer:	978-82-8395-001-4
Oppdragsgiver:	Norges Pelsdyralslag
Forsidefoto:	Norges Pelsdyralslag
Tilgjengelighet:	Offentlig
Dato for ferdistilling:	12. oktober 2018
Forfattere:	Jørgen Steen, Rolf Røtnes, Bjørn Gran

Samfunnsøkonomisk analyse AS

Borggata 2B
N-0650 Oslo

Org.nr.: 911 737 752
post@samfunnsokonomisk-analyse.no

Forord

Denne rapporten er skrevet på oppdrag for Norges Pelsdyralslag. I rapporten er det gjennomført en beregning av hvilke inntektstap og kapitaltap et mulig forbud mot pelsdyroppdrett vil påføre pelsdyroppdrettere. Beregningene er basert på offentlig tilgjengelige data om inntekter, utgifter og kapitalgrunnlag innen pelsdyroppdrett i Norge, samt en spørreundersøkelse blant næringsaktørene.

Oslo, 19.09.2018

Rolf Røtnes
Prosjektleder
Samfunnsøkonomisk analyse AS

Sammendrag

I Regjeringens politiske plattform fra 2018 er det fremmet en intensjon om en styrt avvikling av pelsdyrnæringen fram mot årsskiftet 2024/2025. En pålagt avvikling vil få store konsekvenser for den enkelte oppdretter, som vil miste hele eller deler av sitt økonomiske livsgrunnlag.

I denne rapporten presenteres våre anslag på de økonomiske forholdene som har kjennetegnet næringen de siste årene, og omfanget av det økonomiske tapet næringsaktørene står ovenfor ved avvikling.

Det økonomiske tapet næringsaktørene står ovenfor ved en eventuell avvikling kan deles inn i hovedgruppene; tap av framtidig næringsinntekt og verdiforringelse av investert realkapital. I tillegg til det økonomiske tapet knyttet direkte til oppdrett har vi kartlagt dagens situasjon i fôrkjøkkenene og tilbud av pelsingstjenester som også eies og driftes av oppdretterne selv, og som vil rammes tilsvarende av et eventuelt forbud mot pelsdyroppdrett.

Vi har også beregnet hvordan kostnadene vil forløpe seg over tid, dersom oppdretternes økonomiske tap kompenseres fullt ut over statsbudsjettet, og hva kostnadene for staten i så fall vil bli.

Beregningene i analysen er i størst mulig grad basert på offentlig tilgjengelig statistikk, primært fra Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO). De viktigste kildene er totalkalkylen for jordbruket, driftsgranskningene og håndbok for driftsplanlegging 2017/2018 (Hovland, 2017). Driftsgranskningene inneholder regnskapsinformasjon fra et lite utvalg minkoppdrettere. For å teste realismen i disse har vi også hentet inn regnskapsdata fra én annen aktiv minkoppdretter. Disse dataene er kun benyttet som sammenligningsgrunnlag.

Analysen viser gjennomsnittsberegninger, men presenterer alle resultater per avlstispe. Beregninger per avlstispe er benyttet for å anslå hvilket tap den enkelte oppdretter vil lide.

Det er ikke tatt stilling til oppryddingskostnader som følge av at næringsaktiviteten avvikles.

Tapt framtidig næringsinntekt

I analysen finner vi at det er lite variasjon over tid i oppdrettskostnadene per tispe. Dette skyldes i stor grad at kostnader til fôr er den største utgiftsposten, og fôrforbruket per tispe er velkjent. Noe årlig variasjon i fôrkostnadene kan for eksempel komme av prisendringer eller ulikt resultat av paringen fra år til år.

Det er imidlertid knyttet større usikkerhet til inntektene fra salg av pelsdyrskinn. Prisen per skinn avhenger blant annet av motebildet og den økonomiske utviklingen i viktige eksportmarkeder. Historisk har prisene variert betydelig både fra år til år og i lengre tidsperspektiver. I tillegg kan det være variasjoner i inntektene på tvers av produsenter, avhengig av kvaliteten på de produserte skinnene.

Vi har beregnet gjennomsnittlige kostnader og inntekter i produksjonen av både mink- og reveskinn i årene 2010-2016. Tabell 1.1 viser at produksjon av både mink- og reveskinn i snitt har vært lønnsom næringsaktivitet de siste årene.

Tabell 1.1 Gjennomsnittlig driftsresultat (før skatt) per tispe, 2010-2016. Faste 2018-kroner.

	Mink	Rev
Inntekter	2 091	2 950
Kostnader	1 274	1 819
Driftsresultat	**816**	**1 132**

Summering av enkeltpostene stemmer ikke med totalen grunnet avrunding.
Kilde: NIBIO og Samfunnsøkonomisk analyse.

I beregningen av kostnadene ved å kompensere oppdretterne for tap av framtidig inntekt, har vi lagt til grunn at ingen aktører over pensjonsalderen på 67 år vil motta kompensasjon for tapte næringsinntekter.

Med et driftsoverskudd tilsvarende resultatene i Tabell 1.1 vil en ordning som fullt ut kompenserer den tapte næringsinntekten koste samfunnet om lag 130 millioner 2018-kroner i 2025. Med en ordning over flere år vil kostnaden per år reduseres, ettersom flere av aktørene fyller 67 år i løpet av perioden. En ordning som kompenserer alle aktørene for tapt næringsinntekt fram til pensjonsalder må vare fram til 2060 og vil totalt koste samfunnet om lag 1,78 milliarder 2018-kroner.

På kostnadssiden i beregningene er det inkludert kostnader til innleid hjelp. Grunnet usikkerhet om hvor mye av et eventuelt avløsertilskudd som kan knyttes direkte til pelsdyraktiviteten er det imidlertid ikke tatt høyde for at en del av disse kostnadene dekkes av staten. Å inkludere avløsertilskuddet i beregningene ville i så fall økt overskuddet noe.

Verdiforringelse av investert realkapital

En annen konsekvens av pålagt avvikling av pelsdyroppdrett er at produksjonsanleggene oppdretterne har investert i mister hele eller deler av sin verdi. Den faktiske verdiforringelsen vil avhenge av i hvilken grad det er mulig å omstille eller selge realkapitalen. I denne delen av analysen anslår vi restverdien i 2025 av den kapitalen som er i bruk i 2018, basert på den totale produksjonskapasiteten i næringen.

I denne analysen har vi ikke vurdert eventuelle omstillings- eller salgsmuligheter av produksjonsutstyret. Opplysninger fra oppdretterne selv tilsier at den er meget lav eller neglisjerbar. Uavhengig av salgsmuligheter har vi beregnet den totale restverdien av produksjonsutstyret hos næringsaktørene i 2025. Investeringskostnaden er kun knyttet til selve bygningen og utstyret dyrene holdes i. Analysen ikke fanger opp eventuelle andre investeringer som gjøres på gården i forbindelse med disse byggene, for eksempel bygg for oppbevaring av redskaper, verktøyrom og lignende.

I denne delen av analysen har vi ikke lagt inn noen aldersbegrensning på mottak av eventuell kompensasjon. Årsaken er at alternativet for aktørene som ville gått av med pensjon uten pålagt nasjonal avvikling er å realisere restverdien av den investerte realkapitalen gjennom videresalg av selve driften.

Tabell 1.2 viser anslaget for restverdien av realkapitalen i 2025, per mink- og revetispe. Det er betydelig usikkerhet knyttet til beregningene av restverdien, som vil avhenge både av størrelsen på investeringskostnaden og alderen på investeringen.

Tabell 1.2 Anslått restverdi av produksjonsanleggene per tispe i 2025. I 2018-kroner.

	Mink	Rev
Antatt alder på bygningsmasse og grunnarbeid i 2025 (år)	22	35
Antatt alder på inventar i 2025 (år)	14	17
Restverdi bygningsmasse og grunnarbeid	1 400	1 803
Restverdi inventar	864	1 632
Samlet restverdi	**2 265**	**3 435**

Summering av enkeltpostene stemmer ikke med totalen grunnet avrunding.
Kilde: NPA og Samfunnsøkonomisk analyse

Avhengig av definisjonen vi legger til grunn for hvem som er kvalifisert for kompensasjon anslår vi at restverdien av realkapitalen i 2025 ligger i området 520-768 millioner 2018-kroner.

Fôrkjøkken og pelsingstjenester kommer i tillegg

I tillegg til de økonomiske forholdene direkte knyttet til oppdrett av pelsdyr er det relevant å trekke inn fôrproduksjon og tilbud av pelsingstjenester. Disse produktene og tjenestene både eies og tilbys av oppdretterne selv, og rammes på samme måte som direkte oppdrettsvirksomhet av et eventuelt forbud.

Landets tre fôrkjøkken driftes som samvirkeforetak (SA), og har de siste årene hatt negative driftsresultat. Det er imidlertid en betydelig mengde oppsparte midler i bedriftene, og det er investert i større produksjonsanlegg. Tabell 1.3 viser samlet bokført verdi av anleggsmidlene ved inngangen til 2018.

Tabell 1.3 Bokført verdi av anleggsmidler (per 31.12.2017)

Anleggsmiddel	Bokført verdi 2017
Bygninger og tomter	22,9 mill. kroner
Maskiner, anlegg og driftsløsøre	35,7 mill. kroner
Totalt	**58,6 mill. kroner**

Kilde: Årsrapporter fra Midt-Norsk Fôr SA, Rogaland Pelsdyrfôrlag SA og Pelsdyrfôr Hamar SA.

Med begrenset informasjon om størrelse og alder på spesifikke investeringer har vi ikke grunnlag for å anslå en restverdi av anleggsmidlene i 2025. Vi anser det som naturlig at det gjennomføres en individuell verdivurdering av anleggsmidlene ved eventuell avvikling av driften.

Pelsingstjenester tilbys av noen utvalgte oppdrettere, kombinert med egen oppdrettsaktivitet. Dermed har vi svært begrenset informasjon om de økonomiske forholdene knyttet til pelsingstjenester isolert sett.

I en spørreundersøkelse sendt til næringsaktørene parallelt med denne analysen, ble det imidlertid kartlagt at respondentene samlet sett har hatt inntekter i overkant av 5,2 millioner kroner i 2017 knyttet til pelsingstjenester. Respondentene har også investert i overkant av 21 millioner kroner i pelsingsutstyr de siste 10 årene.

Det er sannsynlig at aktører med pelsingsvirksomhet har investert betydelig mer i sine produksjonsanlegg enn aktører som kun drifter egen oppdrettsaktivitet. Svarene fra nevnte spørreundersøkelse er imidlertid ikke tilstrekkelig detaljert til å avgjøre hvor mye. Det er vår vurdering at det er nødvendig med mer detaljert informasjon om de økonomiske forholdene i pelsingsvirksomheter til å avklare hvilket tap disse lider ved stans i pelsdyroppdrett.

Innhold

Forord III

Sammendrag IV

1 Innledning 9

1.1 Det økonomiske tapet 9
1.2 Omfanget av kompensasjonsordningen 10

2 Datagrunnlag 11

2.1 NIBIO 11
2.2 Landbruksdirektoratet 11
2.3 Norges Pelsdyralslag (NPA) 11
2.4 Spørreundersøkelse til næringsaktørene 12

3 Det driftsmessige økonomiske tapet 13

3.1 Kort om produksjonen av pelsdyrskinn 13
3.2 Kostnadene knyttet til produksjon av mink-skinn 13
3.3 Kostnadene knyttet til produksjon av reveskinn 14
3.3.1 Fôrforbruk i reveproduksjon 14
3.4 Betydelig usikkerhet knyttet til framtidig inntjening 16
3.4.1 Utvikling i inntekt per tispe 17
3.5 Gjennomsnittlig driftsresultat 18
3.5.1 Driftsresultat fra produksjon av minkskinn 18
3.5.2 Driftsresultat fra produksjon av reveskinn 18
3.6 Avløsertilskudd er ikke tatt hensyn til i beregningene 19

4 Total kompensasjon av tapt framtidig næringsinntekt 20

4.1.1 Høy snittalder begrenser utgiftene til kompensasjon 20
4.1.2 Scenario 1. Alle produsenter får full kompensasjon fram til pensjonsalder 21
4.1.3 Scenario 2. Omfang med 10 års tidsbegrensning for kompensasjon 21

5 Kompensasjon for verdiforringelse av kapitalinvesteringer 23

5.1 Investeringer i realkapital 23
5.2 Restverdien bestemmer kompensasjonsgrunnlaget 24

6 Fôrkjøkken og pelsingstjenester 27

6.1 Fôrkjøkken 27
6.1.1 Negativt driftsresultat, men betydelig oppspart egenkapital 27
6.1.2 Investeringer 27
6.2 Pelsingstjenester 28

7 Det totale omfanget av kompensasjonsordningen 29

7.1 Scenario 1: Full kompensasjon til pensjonsalder 29

7.2 Scenario 2: Tidsbegrenset ordning i 10 år gir lavere kostnader 29
7.3 Fôrkjøkken og pelsingstjenester kommer i tillegg 29

8 Referanser 30

1 Innledning

I den politiske plattformen for regjeringen utgått av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre er det fremmet en intensjon om en styrt avvikling av pelsdyrnæringen fram mot årsskiftet 2024/2025.

Pelsdyrnæringen er en av Norges mest eksportrettede næringer, men en relativt liten næring målt i antall sysselsatte.

En pålagt avvikling vil få store konsekvenser for den enkelte oppdretter som mister hele eller deler av sitt økonomiske livsgrunnlag.

Regjeringen legger opp til at eksisterende aktører pr. 15.01.2018 får økonomisk kompensasjon som følge av tap av retten til å drive pelsdyroppdrett. I regjeringsplattformen vises det også til at den økonomiske kompensasjonen skal sikre at avviklingen av næringen ikke krenker EMK tilleggsprotokoll 1 artikkel 1, som omhandler inngrep i personers eiendeler[1].

Regjeringsplattformen legger imidlertid ingen føringer for hvordan en eventuell kompensasjonsordning skal utformes. Staten vil også ta initiativ til omstillingstiltak for kommuner som hvor en betydelig del av næringsaktiviteten er knyttet til pelsdyroppdrett.

I denne rapporten beregnes hvilke inntektstap og kapitaltap et mulig forbud mot pelsdyroppdrett vil påføre pelsdyroppdrettere.

Vi har også beregnet hvordan dette eventuelle tapet kan kompenseres fullt ut over statsbudsjettet og hva kostnadene for staten i så fall vil bli.

I kapittel 3, 4 og 5 har vi kartlagt de økonomiske forholdene på gårdene, direkte knyttet til oppdrett av pelsdyr. I tillegg kommer aktivitet som produksjon av pelsdyrfôr og pelsingstjenester, som også eies og drives av oppdretterne, som også vil rammes av et eventuelt forbud mot pelsdyroppdrett. I kapittel 6 presenterer vi resultatene fra en spørreundersøkelse blant oppdretterne for å måle omfanget av denne relaterte aktiviteten.

1.1 Det økonomiske tapet

Avvikling av pelsdyrnæringen vil påføre oppdretterne økonomiske tap knyttet til pelsdyroppdrett på en gård. Flere av aktørene kombinerer pelsdyroppdrett med annen landbruksproduksjon, og frafallet av inntektene fra pelsdyrskinn kan dermed også få konsekvenser for bøndenes mulighet til å drive annen aktivitet på gården.

I tillegg til de enkelte gårdene er de fleste aktørene medeiere i én av landets tre fôrkjøkken. Fôrkjøkkenene drives som samvirkeforetak og har dermed begrensede overskudd, men det er investert betydelig i produksjonsutstyr. Fôrkjøkkenene holdes utenfor denne analysen, men avvikling av pelsdyrnæringen vil medføre at verdien av spesialisert produksjonsutstyr til pelsdyrfôr også vil forringes. I næringen er det også noen få av oppdretterne som står for produksjonen av pelsingstjenestene, spesielle forhold hos disse enkeltaktørene er ikke tatt hensyn til i analysen.

Det økonomiske tapet for oppdretterne kan deles inn i to hovedgrupper; tapt framtidig næringsinntekt og tap som følge av at den investerte kapitalen mister hele eller deler av sin verdi.

Tapt framtidig næringsinntekt

Pelsdyroppdrett har over lang tid vært en lønnsom eksportnæring. Ved tvunget avvikling vil den enkelte

[1] Se den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) tilleggsprotokoll 1 artikkel 1 (P1-1). Finnes også i lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven), vedlegg 2. https://lovdata.no/NL/lov/1999-05-21-30/emkn/p1/a1

oppdretter lide et årlig tap lik overskuddet av driften etter at alle utgifter knyttet til driften er dekket.

Verdiforringelse av investert realkapital

En annen konsekvens av at næringsaktiviteten avvikles er at realkapitalen som er investert i den pelsdyrrelaterte driften mister hele eller deler av sin verdi. Store deler av produksjonsutstyret kan bare benyttes til pelsdyroppdrett, er oppført for å dekke funksjoner på den enkelte gård og har liten annenhåndsverdi. Som følge av at man ikke lenger kan benytte kapitalen i produksjonen, mister dermed produksjonskapitalen hele eller deler av sin verdi. Hvor stort verditapet er, avhenger av alderen på kapitalen, samt de sannsynlig begrensede mulighetene som finnes for salg eller omstilling av realkapitalen til annen type produksjonsaktivitet eller til materialgjenvinning.

1.2 Omfanget av kompensasjonsordningen

Det økonomiske omfanget av kompensasjonsordningen avhenger både av antall aktører, avkastningen av næringsaktiviteten og aldersfordelingen blant aktørene.

Den viktigste indikatoren for omfanget av næringen er antall tisper som hvert år brukes til avl. Ved inngangen til 2018 var det omtrent 172 000 tisper totalt, fordelt med 146 000 mink og 25 000 rev[2]. Produksjonen av pelsdyrskinn er fordelt på i underkant av 180 gårder[3], kun et fåtall av disse kombinerer oppdrett av mink og rev. Antall tisper legger også føringer for hvor mye gårdeieren har investert i realkapital, som følge av både drifts-, forskrifts- og dyrevelferdsmessige hensyn.

Ved beregningen av kostnadene ved en eventuell kompensasjonsordning, er aldersfordelingen blant aktørene relevant. Vi legger til grunn at det neppe er aktuelt å kompensere oppdrettere som passerer den generelle pensjonsalderen på 67 år før eller i løpet av kompensasjonsperioden.

I analysen legger vi imidlertid til grunn at alle aktører, uansett alder, får kompensert verdiforringelsen av investert realkapital, fordi uten pålagt avvikling vil det være mulig å realisere restverdien av kapitalen gjennom salg av gården. I denne delen av analysen har vi også kartlagt den maksimale produksjonskapasiteten blant aktørene, for å beregne verdien av de totale investeringene i næringen, ikke kun de som var aktive ved inngangen til 2018.

Pelsdyrnæringen er sammensatt av en svært heterogen gruppe aktører der noen har pelsdyr som hovedaktivitet på gården, mens andre holder pelsdyr som tilleggsaktivitet for å få et bredere inntektsgrunnlag på gården. Gjennomsnittsberegninger basert på antall gårder vil dermed sannsynligvis gi et anslag på inntektstap og verditap som ikke tar inn over seg den store variasjonen mellom oppdretter i inntekt fra oppdrett. For at beregningene skal kunne benyttes som et utgangspunkt for å beregne den enkelte oppdrettes tap ved tvungen avvikling av næringen, tar vi utgangspunkt i gjennomsnittsberegninger for inntekter og kostnader *per avlstispe*.

[2] Det produseres skinn av både sølv- og blårev i Norge, de 25 000 revene er fordelt med 20 000 sølvrev og 5 000 blårev. I denne rapporten skilles det imidlertid ikke mellom produksjonen av de to revetypene.

[3] Registrerte tall fra Norges Pelsdyralslag.

2 Datagrunnlag

Pelsdyrnæringen er sammensatt av en rekke mindre aktører. Aktørene er hovedsakelig organisert som enkeltpersonforetak og det er lite tilgang til regnskapsinformasjon gjennom offentlig statistikk. En del kombinerer også pelsdyroppdrett med annen landbruksaktivitet på gården, som i mange tilfeller gjør det vanskelig å skille mellom kostnader relatert til pelsdyroppdrett og annen aktivitet på gården. Dette innebærer at datatilgangen for pelsdyrrelatert aktivitet er betydelig svakere enn for annen type næringsaktivitet.

I denne analysen støtter vi oss hovedsakelig på data fra Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) og Landbruksdirektoratet. Der offentlig statistikk ikke strekker til har vi hentet innspill fra Norges Pelsdyralslag (NPA), i tillegg er det hentet inn detaljerte regnskapstall fra én minkskinnprodusent som et sammenligningsgrunnlag.

2.1 NIBIO

Statistikk fra NIBIO og Landbruksdirektoratet danner hovedgrunnlaget for beregningene nedenfor.

Fra NIBIO benyttes Budsjettnemnda for jordbrukets totalkalkyle for å kartlegge omfanget av pelsdyrrelatert aktivitet i landbruket. Totalkalkylen inneholder blant annet tall for antall solgte skinn og skinnpris, samt produsert menge og pris på pelsdyrfôr. Lengden på de tilgjengelige tidsseriene er noe varierende, men alle har informasjon fra 2010 og framover.

I tillegg gjennomfører NIBIO driftsgranskninger av enkelte gårder, som benyttes for å lage eksemplifiserte referansebruk som viser inntektsutvikling for ulike typer produksjoner. Det er ikke laget et referansebruk for pelsdyroppdrett, men i driftsgranskningene inngår det noen gårder som har mink som hovedbeskjeftigelse. Beregningene knyttet til tapt næringsinntekt i denne rapporten gjøres med utgangspunkt i NIBIOs driftsgranskninger i årene 2010-2016[4].

For å kartlegge verdien av investert realkapital blant næringsaktørene har vi tatt utgangspunkt i NIBIOs håndbok for driftsplanlegging 2017/2018. Håndboken inneholder overordnede beregninger på investeringskostnadene man står ovenfor ved etablering av en ny produksjonsenhet i pelsdyroppdrett.

2.2 Landbruksdirektoratet

Landbruksdirektoratet bistår Landbruks- og matdepartementet (LMD) i å sette landbruks- og matpolitikken ut i livet, der forvaltning av tilskuddsordninger og juridiske virkemidler står sentralt. Fra Landbruksdirektoratets statistiske database har vi hentet ut tall på antall registrerte mink- og revetisper det er søkt om produksjonstilskudd for, samt hvor mange aktører som har søkt.

2.3 Norges Pelsdyralslag (NPA)

I samarbeid med NPA har vi fått tilgang til aldersfordelingen blant de aktive næringsaktørene ved inngangen til 2018. I tillegg har vi fått tilgang til regnskapsdata fra én enkelt minkfarm i årene 2009-2016, som benyttes som sammenligningsgrunnlag for driftsgranskningene.

I tillegg har vi fått tilgang til årsrapporter fra 2015 og 2017 for landets tre fôrkjøkken gjennom NPA.

[4] For årene 2013-2016 er informasjonen i driftsgranskningene hentet fra 3 gårder som driver minkoppdrett.

2.4 Spørreundersøkelse til næringsaktørene

I Gran mfl. (2018) har SØA og Fafo gjennomført en spørreundersøkelse blant NPAs registrerte medlemmer. Målet med spørreundersøkelsen var å kartlegge konsekvenser av et eventuelt forbud mot pelsdyroppdrett i Norge for den enkelte oppdretter og deres landbruksaktivitet.

I undersøkelsen ble det innhentet informasjon om alderen på bygninger og investeringer som er gjort i pelsdyrdriften på gårdene. Når beregningene i denne rapporten ble gjennomført hadde 44 prosent av respondentene fullført undersøkelsen. Undersøkelsen ble sendt til både aktive og tidligere pelsdyrbønder. De respondentene som har fullført undersøkelsen har innrapportert 124 727 avlstisper. Dette utgjør 74 prosent av tispene som er innrapportert til Landbruksdirektoratet i 2018. Dette indikerer at undersøkelsen i stor grad har klart å innhente informasjon fra pelsdyrbønder som er aktive i 2018. Undersøkelsen ble gjennomført i løpet av våren 2018.

Svarene fra undersøkelsen er benyttet der disse er relevante, som et supplement til offentlig tilgjengelig statistikk og informasjon.

3 Det driftsmessige økonomiske tapet

Det driftsmessige økonomiske tapet ved avvikling av pelsdyrnæringen knytter seg til bortfall av den årlige inntekten oppdretterne har i forbindelse med pelsdyrrelatert næringsaktivitet på gården. Ved avvikling faller hele eller deler av den enkelte pelsdyrbondes inntektsgrunnlag bort, avhengig av om bonden har andre inntektskilder på gården eller andre steder.

I regjeringsplattformen står det at ved en avvikling skal det innføres en kompensasjonsordning som skal sikre oppdretterne «nødvendig forutsigbarhet». Videre står det at er aktuelt å sette inn tiltak for omstilling til annen landbruksproduksjon for aktuelle produsenter.

Avviklingen krever omstilling av både real- og humankapitalen som er investert i pelsdyrdriften. Omstilling til annen landbruksproduksjon reiser en del nye spørsmål. Spesielt vil omstilling til annen landbruksproduksjon innebære at pelsdyroppdrettere «overtar» produksjon fra andre landbrukere. Dette vil være tilfelle så lange norsk landbruk i all hovedsak produserer for det norske markedet med minimal eksport. Hvilken betydning dette har for hvordan en skal tenke om tiltak for omstilling og kompensasjon faller utenfor rammene for denne analysen.

I dette kapittelet gir vi et overblikk over produksjonsprosessen for produksjon av mink- og reveskinn. Videre tar vi for oss de inntektene og kostnadene som er forbundet med produksjonen.

3.1 Kort om produksjonen av pelsdyrskinn

Den pelsdyrrettede næringsaktiviteten på en gård varierer i type og omfang gjennom året. Produksjon av både mink- og reveskinn har i hovedsak de samme variasjonene, oppgavene og produksjonsmetodene.

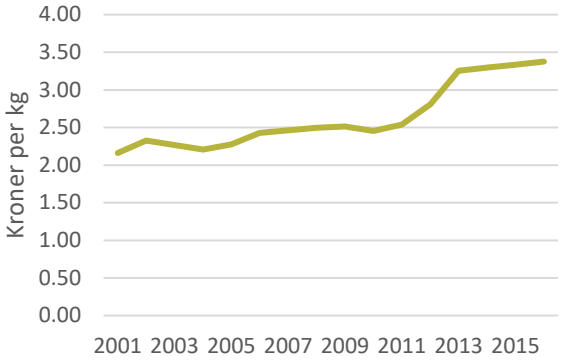
Syklusen i en pelsdyrbestand starter med paring av avlsdyrene i februar og mars. Valpene fødes i april og mai og de avvennes fra tispene etter sju ukers alder. Ved avvenning flyttes to og to valper sammen, mens det for mink er vanlig å ha en valp igjen sammen med tispa. Vinterpelsen utvikler seg utover høsten og neste års avlsdyr velges ut i november og desember. Voksne og valper som ikke blir utvalgt til avlsdyr avlives og pelses når vinterpelsen er ferdig utviklet. Skinnene blir behandlet og tørket før de sendes til København eller Helsingfors for salg det påfølgende år.

3.2 Kostnadene knyttet til produksjon av minkskinn

For å gi et anslag på samlede kostnader til produksjon av minkskinn, har vi benyttet regnskapsinformasjon fra et utvalg minkprodusenter i årene 2010-2016. Regnskapsinformasjonen er hentet fra driftsgranskningene og fra én aktiv oppdretter.

Fôrkostnadene er den største utgiftsposten i produksjonen av minkskinn. Fôrkostnadene per minktispe har økt noe de siste årene, sannsynligvis hovedsakelig som følge av at prisen på fôr økte med 40 prosent i perioden 2010-2016 (jf. Figur 3.1).

Figur 3.1 Utvikling i prisen per kg fôr, 2001-2016. Faste 2018-kroner.

Kilde: NIBIO.

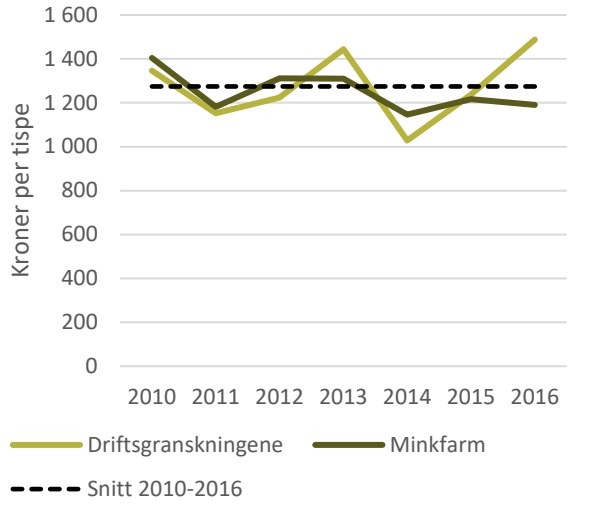
Fôrkostnaden per tispe vil også naturlig variere noe fra år til år, avhengig av valperesultatet som oppnås på gården. I snitt utgjorde fôrkostnadene i overkant av 50 prosent av de totale kostnadene hos driftsgranskningsbrukene i perioden 2010-2016. Dette er noe lavere enn det Asheim (1990) fant i en undersøkelse fra 1980-tallet, hvor fôrkostnadene ble anslått å utgjøre 64,1 prosent av de totale kostnadene. Undersøkelsen i det Asheim (1990) inkluderte imidlertid både mink- og reveprodusenter.

Andre store utgiftsposter i regnskapet er kostnader knyttet til pelsingstjenester og innleid arbeidskraft.

De totale kostnadene i produksjonen varierer lite

Tallgrunnlaget fra driftsgranskningene og NPA indikerer at kostnadene på tvers av gårder og over tid kan variere en del. Figur 3.2 viser imidlertid at de *totale* kostnadene per minktispe framstår som relativt stabile.

Figur 3.2 Totale kostnader per minktispe. Faste 2018-kroner

Kilde: NIBIOs driftsgranskninger og regnskapstall fra minkfarm.

Det relativt stabile kostnadsmønsteret gjør at gjennomsnittsberegninger med utgangspunkt i informasjonen i Figur 3.2 vil gi et godt bilde av kostnadsbildet knyttet til produksjonen av minkskinn. Gjennomsnittlige totale kostnader per minktispe gjennom perioden var 1 274 kroner[5] (2018-kroner).

3.3 Kostnadene knyttet til produksjon av reveskinn

Produsenter av reveskinn står i stor grad ovenfor de samme utgiftspostene som minkoppdretterne. Vi har imidlertid ikke tilgang til regnskapsinformasjon for noen reveoppdrettere. Kostnadsberegningene i produksjonen av reveskinn bygger derfor på andre offentlige kilder og noen enkle forutsetninger.

3.3.1 Fôrforbruk i reveproduksjon

Som for mink antar vi at fôrkostnadene er den største utgiftsposten i produksjonen av reveskinn. For å beregne fôrkostnadene i reveskinnsproduksjon legger vi til grunn antakelser om fôrforbruk per tispe fra NIBIOs håndbok for driftsplanlegging 2017/2018.

Det totale fôrforbruket avhenger av valperesultatet hvert år og hvor mange tisper hver pelsdyrbonde har. Tabell 3.1 gir en oversikt over antall solgte reveskinn i perioden 2010-2016. Tabellen tar hensyn til sammenhengene beskrevet i avsnitt 3.1, med at produksjonen skjer i ett år mens skinnene selges i det påfølgende året.

[5] Gjennomsnittet er basert på driftsgranskningene, men avviker lite fra gjennomsnittet ved Minkfarm i den samme perioden.

Tabell 3.1 Antall solgte skinn per revetispe, 2010-2016.

År	Antall tis-per	Solgte skinn	Solgte skinn per tispe
2010	46 807	161 820	3.5
2011	45 911	151 682	3.3
2012	45 855	147 566	3.2
2013	47 651	148 151	3.1
2014	48 432	112 510	2.3
2015	45 845	151 704	3.3
2016	38 001	111 456	2.9

Antall solgte skinn er fra perioden 2011-2017, for å ta høyde for at skinnene produseres i år t, men selges i år t+1.
Kilde: Totalkalkylen for jordbruket, Landbruksdirektoratet og NPA.

Det er solgt i gjennomsnitt 3.1 skinn per revetispe i perioden. Antall solgte skinn er imidlertid betydelig lavere enn valperesultatet produsentene har innrapportert til Pelsdyrtrygdelaget, jf. Tabell 3.2. Avviket skyldes at det er opparbeidet et lager av produserte reveskinn, både hos auksjonshusene og hjemme hos produsentene.

Tabell 3.2 Avvik mellom solgte skinn og valperesultat

År	Solgte skinn	Valperesultat	Avvik
2010	3.5	3.7	0.3
2011	3.3	3.7	0.4
2012	3.2	3.6	0.4
2013	3.1	3.6	0.5
2014	2.3	3.6	1.3
2015	3.3	3.8	0.4
2016	2.9	3.5	0.6

Kilde: NPA.

Usolgte skinn, enten de lagres ved auksjonshusene eller hjemme hos produsentene, holdes utenfor beregningen.

Tabell 3.3 Antatt fôrforbruk per revetispe

	Blårev	Sølvrev
Fôr per tispe (kg)	180	170
Fôr per valp (kg)	85	90

Kilde: NIBIOs håndbok for driftsplanlegging.

Med utgangspunkt i antall skinn solgt per tispe og antatt fôrforbruk per valp og tispe i Tabell 3.3 beregner vi det totale fôrforbruket i produksjonen. Forbruket vektes med bestanden av blå- og sølvrev for hvert år. Fôrforbruket per tispe dimensjoneres også etter antall skinn solgt, for å ta hensyn til at valperesultatet er høyere enn antall skinn solgt.

Tabell 3.4 viser utviklingen i fôrkostnaden per tispe når det tas hensyn til antall skinn solgt og utviklingen i prisen på fôr.

Tabell 3.4 Fôrkostnad i produksjon av reveskinn, faste 2018-kroner

År	Fôrforbruk (kg)	Fôrpris (pr. kg)	Fôrkostnad (pr. tispe)
2010	467	2.45	1 146
2011	447	2.54	1 134
2012	441	2.81	1 237
2013	424	3.25	1 380
2014	317	3.30	1 045
2015	446	3.34	1 486
2016	404	3.38	1 362

Kilde: NIBIOs håndbok for driftsplanlegging og Totalkalkylen for jordbruket.

Vi mangler informasjon om størrelsen på andre kostnader i produksjonen av reveskinn. En undersøkelse blant næringsaktørene fra 1980-tallet (Asheim, 1990) fant imidlertid at fôrkostnaden utgjør 64,1 prosent av de totale kostandene i næringen. Dette er noe høyere enn andelen vi fant blant minkprodusentene i avsnitt 3.2, men med færre tisper er det rimelig å anta at fôrkostnadenes andel av de totale kostnadene er noe høyere.

I driftsgranskningene, jf. avsnitt 3.2, observerer vi imidlertid at fôrkostnadens andel av de totale kostnadene har vært økende gjennom analyseperioden. Dette er et resultat av økende fôrpris, men også en svak nedadgående trend i øvrige produksjonskostnader. Basert på observasjonene fra produksjonen av minkskinn justerer vi også fôrkostnadens andel av totale kostnader i produksjon av reveskinn. Utviklingen i de beregnede kostnadene presenteres i Tabell 3.5.

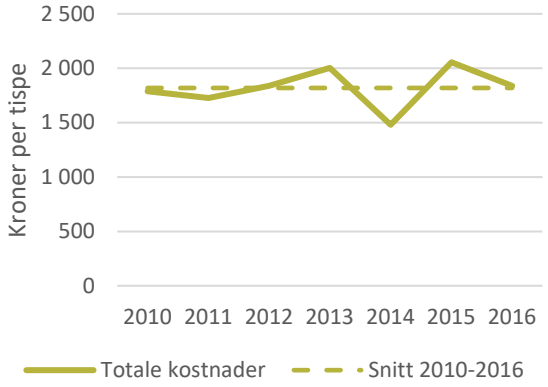
Tabell 3.5 Totale kostnader i produksjon av reveskinn. Faste 2018-kroner.

År	Fôrkostnad	Fôrkostnadens andel	Totale kostnader
2010	1 146	64%	1 788
2011	1 134	66%	1 727
2012	1 237	67%	1 839
2013	1 380	69%	2 003
2014	1 045	71%	1 480
2015	1 486	72%	2 055
2016	1 362	74%	1 839

Fôrkostnadens andel er justert i henhold til tilsvarende utvikling i NIBIOs driftsgranskninger for oppdrett av mink.
Kilde: NIBIO, bearbeidet av Samfunnsøkonomisk analyse.

Figur 3.3 viser hvordan de totale kostnadene i produksjonen av reveskinn har utviklet seg i perioden 2010-2016. Kostnadene varierer med prisen på fôr og antall solgte skinn per tispe, men har vært relativt stabil gjennom perioden. Gjennomsnittlig kostnad per tispe i perioden er beregnet til 1 819 kroner (2018-kroner) per revetispe.

Figur 3.3 Totale kostnader per tispe i produksjonen av reveskinn. Faste 2018-kroner.

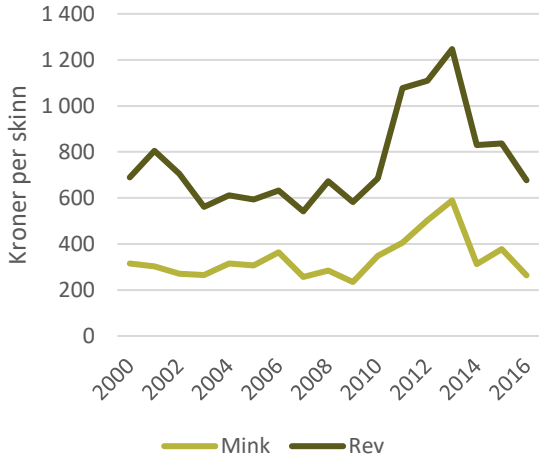
Kilde: Samfunnsøkonomisk analyse.

Det er knyttet betydelig usikkerhet til hvor mye fôrkostnadens andel skal justeres i Tabell 3.5. I beregningen er justeringen skjønnsmessig satt til en økning på 10 prosentpoeng. I driftsgranskningene øker fôrkostnadens andel av de totale kostnadene med 16 prosentpoeng fra 2010 til 2016 i produksjonen av minkskinn, imidlertid fra et litt lavere nivå. Dersom vi legger til grunn en tilsvarende økning for produksjon av reveskinn vil den gjennomsnittlige totalkostnaden bli beregnet til 1 750 kroner (2018-kroner).

3.4 Betydelig usikkerhet knyttet til framtidig inntjening

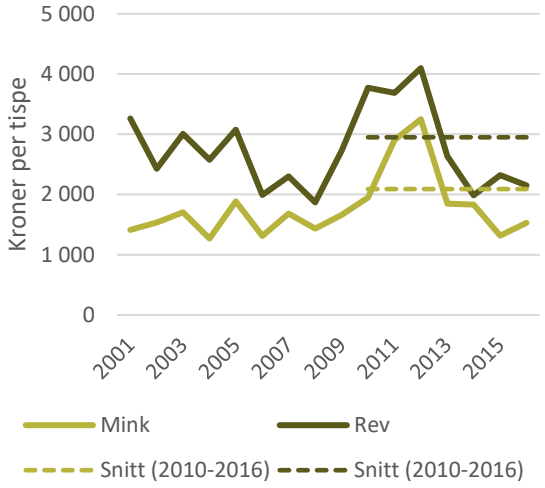
En rekke faktorer virker inn på prisene man oppnår per skinn ved salg, og inntektene varierer betydelig over tid. To viktige drivere for prisutviklingen er svingninger i motebildet og den økonomiske utviklingen i sentrale markeder. En annen faktor er kvaliteten på de enkelte skinnene, som også kan variere betydelig mellom de forskjellige produsentene i samme produksjonsår. Figur 3.4 viser hvordan gjennomsnittprisene for henholdsvis rev og mink har utviklet seg siden tusenårsskiftet.

Figur 3.4 Pris per skinn, mink og rev. Faste 2018-kroner

Gjennomsnittlig nettopris etter salgsomkostninger og netto bevegelser i markedsutjevningsfondet.
Kilde: Totalkalkylen for jordbruket, NIBIO.

Figur 3.5 Produksjonsinntekter per tispe, mink og rev. Faste 2018-kroner.

Totale inntekter fra salg av pelsdyrskinn over antall tisper. Antall tisper ved inngangen til året.
Kilde: Landbruksdirektoratet og NIBIO.

Som det framgår av figuren har prisen på reveskinn vært omtrent dobbelt så høy som prisen på minkskinn. Ser man på prisutviklingen over tid følger svingningene i prisene på begge typer skinn samme mønster, en indikasjon på at det ligger felles drivkrefter bak etterspørselen etter begge typer pelsdyrskinn.

På starten av 2000-tallet lå prisene stabilt rundt 300 og 600 kroner (2018-kroner) per skinn, for henholdsvis mink og rev, før prisene økte fram til toppunktet i 2013. Etter toppunktet har prisene falt tilbake mot nivåene fra første tiår på 2000-tallet.

3.4.1 Utvikling i inntekt per tispe

Når inntektene dimensjoneres etter antall parede tisper, introduseres det ytterligere noen usikkerhetsmomenter i inntektsgrunnlaget. Figur 3.5 viser utviklingen i de salgsinntektene per tispe i tidsperioden 2000-2016. I figuren inngår kun inntekter fra salg av skinn, det innebærer at eventuelle produksjonstilskudd produsentene får, eksempelvis avløsertilskudd, ikke er inkludert i produksjonsinntektene.

Ikke overraskende er inntektene også høyere per revetispe. Vi ser at inntektsutviklingen i stor grad drives av prisutviklingen beskrevet over, men også at det er noen utslag i inntektene som ikke skyldes prisendringer. For eksempel kan en varierende andel av de parede tispene ende uten valper, i tillegg til at størrelsen på valpekullene kan variere blant de tispene som får valper. Forskjellen i produksjonsinntekter mellom mink og rev er imidlertid noe lavere enn prisforskjellen, noe som indikerer at minktisper i snitt har noe høyere avkastning enn revetisper.

Som framgår av figurene over har både skinnprisene og inntekten per avlstispe variert betydelig over tid. Det betyr at framskrivning av framtidig inntekt vil være preget av betydelig usikkerhet. Vårt tallgrunnlag gir best forutsetninger til å si noe om årene fra 2010-2016. Denne perioden inneholder både et oppsving gjennom 2010-2013, samt det påfølgende inntektsfallet fra og med 2014.

Gjennomsnittlig produksjonsinntekt i perioden 2010-2016 var på henholdsvis 2 091 og 2 950 2018-kroner per mink- og revetispe. Vi legger disse

gjennomsnittsberegningene til grunn som det framtidige inntektsgrunnlaget pelsdyrbøndene vil gå glipp av som følge av avvikling av næringen.

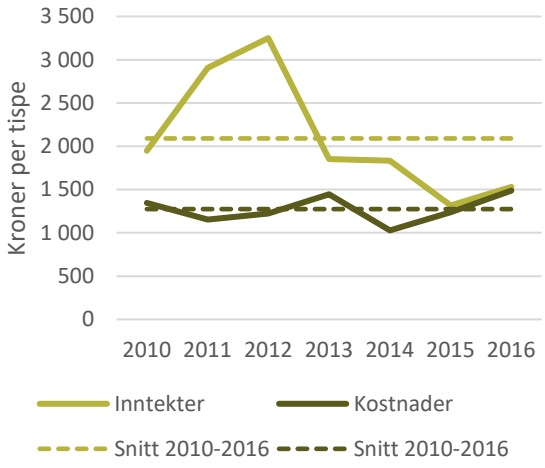
3.5 Gjennomsnittlig driftsresultat

Når vi sammenstiller inntekts- og kostnadsbildene vi har beskrevet over, er det mulig å si noe om hvor stor næringsinntekt en pelsdyrbonde sitter igjen med som følge av driften, før skatt. For å gi anslag som best mulig fanger opp sammenhengen mellom kostnader og inntekter i næringen, konsentrerer vi oss derfor om perioden 2010-2016.

3.5.1 Driftsresultat fra produksjon av minkskinn

Figur 3.6 sammenstiller inntektene og kostnadene vi beskrev knyttet til produksjon av minkskinn, i avsnitt 3.2 og 3.4.1.

Figur 3.6 Inntekter og kostnader i produksjonen av minkskinn. Faste 2018-kroner.

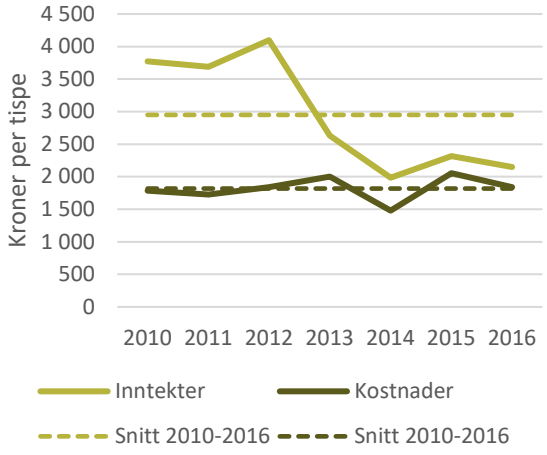
Kilde: Totalkalkylen for jordbruket og driftsgranskningene (NIBIO).

Som figuren viser er det hovedsakelig inntektene som varierer fra år til år, mens kostnadene kun har mindre svingninger. Med enkle beregninger finner vi at gjennomsnittlig inntekt per minktispe var 2 091 kroner i årene 2010-2016, mens kostnadene i snitt var 1 274 kroner i den samme perioden. Det gir et gjennomsnittlig driftsresultat på 816 kroner per minktispe per år, før skatt.

3.5.2 Driftsresultat fra produksjon av reveskinn

Figur 3.7 sammenstiller på samme måte inntekter og kostnader knyttet til produksjonen av reveskinn fra avsnitt 3.3 og 3.4.1. Igjen ser vi at kostnadene er relativt stabile, mens inntektene varierer fra over 3 800 per tispe i 2013 til rundt 2 000 kroner i 2015.

Figur 3.7 Inntekter og kostnader i produksjonen av reveskinn. Faste 2018-kroner.

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket og driftsgranskningene (NIBIO).

Med samme beregningsmetode som over finner vi at gjennomsnittlig inntekt per revetispe var 2 950 kroner i perioden 2010-2016, mens kostnadene i snitt var 1 819 kroner. Det gir et årlig overskudd på 1 132 kroner per revetispe i snitt i perioden, før skatt.

Tabell 3.6 Gjennomsnittlig driftsresultat per tispe, 2010-2016. Faste 2018-kroner.

	Mink	Rev
Inntekter	2 091	2 950
Kostnader	1 274	1 819
Driftsresultat	**816**	**1 132**

Summering av enkeltpostene stemmer ikke med totalen grunnet avrunding.

Kilde: NIBIO og Samfunnsøkonomisk analyse.

I kostnadsberegningen for rev er det usikkerhet knyttet til fôrkostnadens andel av totale kostnader. Dersom vi legger til grunn en høyere andel, reduserer dette den beregnede totalkostnaden per revetispe noe. Som beskrevet i avsnitt 3.3 vil en alternativ beregning av de totale kostnadene medføre en noe lavere gjennomsnittskostnad, på 1 750 kroner per tispe. Dette ville i så fall øke overskuddet til 1 200 kroner per tispe.

3.6 Avløsertilskudd er ikke tatt hensyn til i beregningene

For å ha mulighet til avvikling av ferie og fritid mottar pelsdyrbøndene, på lik linje med andre bønder som driver husdyrproduksjon, avløsertilskudd til innleid hjelp. Avløsertilskuddet beregnes gjennom fastsatte satser per registrerte tispe, men er i Jordbruksavtalen 2018-2019 begrenset til maksimalt 78 400 kroner per gård. Satsene per tispe er oppgitt i Tabell 3.7.

Tabell 3.7 Avløsertilskudd per registrerte tispe

	Kroner per tispe
Mink	100
Rev	342

Kilde: Jordbruksavtalen 2018-2019.

For å motta avløsertilskudd må produsenten dokumentere at det er leid inn hjelp til å utføre oppgaver bonden vanligvis gjør selv i forbindelse med gårdsdriften.

Siden mange pelsdyrbønder kombinerer pelsdyrdrift med annen landsbruksaktivitet som også mottar avløsertilskudd, er det vanskelig å si hvor mye av tilskuddet den enkelte bonde vil miste dersom pelsdyraktiviteten avvikles. Dersom bonden ved en eventuell avvikling av pelsdyraktiviteten omstiller til annen aktivitet som mottar avløsertilskudd vil heller ikke tilskuddet bli redusert. Det er derfor ikke tatt høyde for tilskuddet i beregningene i dette kapittelet.

På kostnadssiden i beregningene inngår imidlertid kostnader til innleid hjelp, som ville blitt redusert dersom det tas hensyn til avløsertilskuddets funksjon.

Hypotetisk kan vi se for oss en gård som kun driver pelsdyrproduksjon og har et gjennomsnittlig antall avlstisper. Tabell 3.8 viser hvor mye en slik gård maksimalt kunne motta i tilskudd, dersom relevante kostnader kan dokumenteres.

Tabell 3.8 Avløsertilskudd ved en hypotetisk gård som kun driver produksjon av pelsdyrskinn

	Mink	Rev
Antall tisper	1 457	305
Tilskudd	78 400	78 400
Tilskudd per tispe	**54**	**257**

Kilde: Landbruksdirektoratet.

Beregningen i Tabell 3.8 er kun gjort for ett år. Satsene for avløsertilskudd har økter over tid i Jordbruksavtalene, og den er dermed ikke direkte sammenlignbar med overskuddet som er beregnet i Tabell 3.6. Resultatet indikerer imidlertid at avløsertilskuddet potensielt er viktig for lønnsomheten i næringen.

4 Total kompensasjon av tapt framtidig næringsinntekt

For å beregne omfang av en mulig statlig kompensasjonsordning for tapt næringsinntekt, tar vi utgangspunkt i at oppdretterne får en kompensasjon dimensjonert etter størrelsen på pelsdyrfarmen ved inngangen til 2018, målt i antall avlstisper. Ved inngangen til 2018 var det registrert 146 443 minktisper og 25 886 revetisper. I beregningene legger vi til grunn at kompensasjonsordningen trer i kraft i 2025.

Beregningene i dette kapittelet dimensjoneres etter antall registrerte tisper ved inngangen til 2018, det er imidlertid en vurderingssak hvilket tispeantall som skal ligge til grunn for en kompensasjonsordning. Det kan være ulike grunner til at noen oppdrettere velger å ikke ha produksjon i en periode, for eksempel knyttet til markedssituasjonen eller ulike aspekter ved egen situasjon. Det må tydeligere bestemmes om disse skal defineres som eksisterende næringsaktører eller ikke.

I beregningene under legger vi til grunn at alle aktørene avvikler driften ved årsskiftet 2024/2025, vi har dermed ikke tatt hensyn til om en eventuell kompensasjonsordning tilpasses slik at driften avvikles tidligere. Antall tisper kvalifisert for kompensasjon følger dermed utviklingen i Tabell 4.1.

4.1.1 Høy snittalder begrenser utgiftene til kompensasjon

I beregningene legger vi til grunn at ingen aktører vil motta økonomisk kompensasjon for det driftsmessige tapet etter fylte 67 år[6].

Ved inngangen til 2018 var snittalderen blant næringsaktørene 50 år. Det innebærer at en del av aktørene vil ha passert pensjonsalderen allerede *før* kompensasjonsordningen trer i kraft i 2025. Tabell 4.1 viser antall tisper kvalifisert for kompensasjon etter at aktørene over 67 år er trukket fra.

Tabell 4.1 Antall tisper kvalifisert for kompensasjon, fram til 2040.

År	Minktisper	Revetisper	Totalt
2018	139 846	18 713	158 559
2025	123 158	15 276	138 434
2026	113 273	14 462	127 735
2027	113 273	13 712	126 985
2028	111 773	13 016	124 789
2029	108 181	12 222	120 403
2030	106 581	10 842	117 423
2031	91 747	9 432	101 179
2032	88 553	8 892	97 445
2033	81 689	7 978	89 667
2034	79 350	6 279	85 629
2035	74 164	6 279	80 443
2036	69 164	5 266	74 430
2037	65 349	4 780	70 129
2038	56 629	4 780	61 409
2039	53 457	4 600	58 057
2040	52 657	3 785	56 442

Antall kvalifiserte tisper er summen av tispebeholdningen blant aktørene som er 67 år eller yngre i hvert år, med utgangspunkt i tellingen ved inngangen til 2018.
Kilde: NPA.

Som det framgår av tabellen er det et jevnt frafall av aktører, som følge av at flere og flere passerer pensjonsalder. Dette medfører at det årlige samlede næringstapet reduseres over tid. Den yngste registrerte oppdretteren i 2018 er 25 år, det innebærer at det potensielle næringstapet faller til null i 2061, etter at den siste aktøren har fylt 67 år.

Hvor lenge næringsaktørene skal ha rett til å motta kompensasjon for tapt inntekt vil i stor grad påvirke det totale omfanget av ordningene. Under beregner

[6] Det innebærer at en næringsaktør som fyller 67 år før aktiviteten avvikles (senest i 2025) ikke vil få noen driftsmessig kompensasjon.

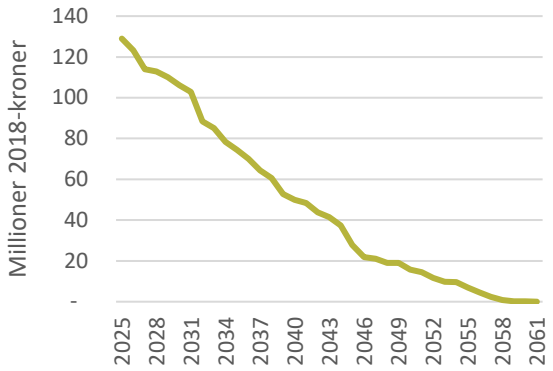
vi derfor det totale omfanget i to scenarioer. Ett scenario hvor alle aktørene får kompensasjon fram til fylte 67 år. I det andre er ordningen tidsbegrenset til 10 år.[7]

4.1.2 Scenario 1. Alle produsenter får full kompensasjon fram til pensjonsalder

I dette scenarioet antar vi at alle næringsaktørene opprettholder produksjonen fram til 2025, at all aktivitet avvikles samtidig og at det innføres en kompensasjonsordning for alle oppdrettere fram til de blir 67 år.

Tar man hensyn til frafallet av næringsaktører som er kvalifisert til å motta kompensasjon, ettersom de fyller 67 år, reduseres også kompensasjonsgrunnlaget over tid.

Figur 4.1 Årlig kompensasjon til alle næringsaktører under 67 år. Faste 2018-kroner, i millioner kroner.

Kilde: NPA og Samfunnsøkonomisk analyse

Som framgår av figuren vil kompensasjon av det driftsmessige økonomiske tapet ligge rundt 130 millioner 2018-kroner i 2025. Kompensasjonsgrunnlaget faller deretter jevnt, til alle er fullt kompensert ved inngangen til 2061.

Tabell 4.2 viser omfanget av kompensasjonen i utvalgte år. Som følge av at det er en overvekt av mink i Norge, utgjør også til minkprodusentene størsteparten av kompensasjonen.

Tabell 4.2 Årlig kompensasjonsbeløp i utvalgte år. I millioner 2018-kroner.

	Mink	Rev	Sum
2025	105.5	23.5	129.0
2030	88.3	17.8	106.1
2040	43.6	6.3	50.0
2050	14.3	1.4	15.7
2060	0.2	0.0	0.2
Totalt for hele perioden	**1 517.7**	**260.2**	**1 777.9**

Summering av enkeltpostene stemmer ikke med totalen grunnet avrunding.
Kilde: NPA og Samfunnsøkonomisk analyse

I den siste raden er de årlige kompensasjonsbeløpene mellom 2025 og 2060 summert opp. Med en ordning som fullt ut kompenserer alle næringsaktørene fram til pensjonsalder på 67 år er den totale kostnaden på om lag 1,78 milliarder 2018-kroner.

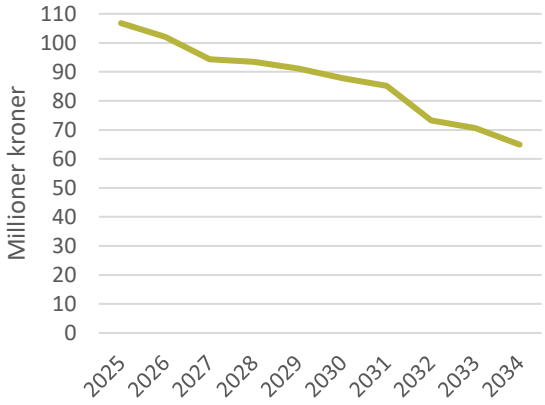
4.1.3 Scenario 2. Omfang med 10 års tidsbegrensning for kompensasjon

En alternativ kompensasjonsordning tar utgangspunkt i en tidsbegrensning for kompensasjonsutbetaling. Vi tar her utgangspunkt i at ordningen starter opp i 2025, og opprettholdes i 10 år. Fremdeles mottar ingen aktører over 67 år kompensasjon.

I dette alternativet mottar alle aktører under 67 år kompensasjon i årene 2025-2034. Figur 4.2 viser hvordan kompensasjonsutbetalingene utvikles gjennom perioden.

[7] I beregningen har vi ikke tatt hensyn til at inntekter normalt vokser mer enn prisutviklingen (realprisjustering), jf. veilederen for samfunnsøkonomiske analyser (DFØ, 2014). Hadde vi lagt til grunn en realprisjustering ville kostnadene ved kompensasjon av taptnæringsinntekt blitt 0,8 prosent høyere hvert år.

Figur 4.2 Årlig kompensasjon til alle aktører under 67 år, begrenset til 10 år. I millioner 2018-kroner.

Kilde: NPA og Samfunnsøkonomisk analyse

Totalt vil en slik tidsbegrenset ordning over 10 år koste om lag 1,05 milliarder 2018-kroner.

5 Kompensasjon for verdiforringelse av kapitalinvesteringer

Den andre hovedkomponenten i det økonomiske tapet pelsdyroppdretterne påføres som følge av avvikling av næringen, er knyttet til verdiforringelse av de kapitalinvesteringene som er gjort i driften. Investeringene består hovedsakelig i landareal, bygninger og inventar hvor pelsdyrene holdes.

Verdiforringelsen på realkapitalen er en konsekvens av at det ikke lenger vil være lovlig å bruke den til den egnede næringsaktiviteten. Størrelsen på den faktiske verdiforringelsen vil avhenge om kapitalen har en salgsverdi eller eventuelt kan benyttes til annen næringsaktivitet. Kompensasjon for verdiforringelsen av realkapitalen er ikke aldersbegrenset til 67 år. Årsaken er at oppdrettere som går ut av næringen uten tvungen avvikling av næringen, ville realisert restverdien av kapitalen gjennom videresalg av driften. I analysen anslår vi den restverdien realkapitalen vil ha i 2025.

I analysen tar vi ikke stilling til i hvilken grad realkapitalen har en salgs- eller omstillingsverdi, men beregner et overslag på restverdien av investeringene i realkapital som er i næringen i dag.

Eventuelle omstillings-, oppryddings- eller reverseringskostnader som følge av at arealene og kapitalen ikke lenger kan brukes til pelsdyroppdrett er heller ikke vurdert i analysen.

5.1 Investeringer i realkapital

Som følge av at de fleste pelsdyroppdretterne er mindre næringsaktører, finnes det ingen oversikt over verdien på anleggsmidlene på gårdene. NIBIOs håndbok for driftsplanlegging inneholder imidlertid anslag på investeringskostnaden ved etablering av nye produksjonsanlegg for mink- og reveskinn. Anslagene i Tabell 5.1 legges til grunn når vi beregner de totale verdiene som er investert i næringen.

Tabell 5.1 Investeringskostnader per avlstispe ved etablering av ny produksjonsenhet. 2018-kroner.

	Mink	Rev[8]
Bygningsmasse og grunnarbeid[9]	2 501	6 009
Inventar	1 964	5 101
Total investeringskostnad	**4 465**	**11 111**

Summering av enkeltpostene stemmer ikke med totalen grunnet avrunding.
Fordelingen av investeringskostnaden på bygningsmasse, grunnarbeid og inventar er gjort etter innspill fra NPA.
Kilde: NIBIOs håndbok for driftsplanlegging.

På samme måte som tidligere er det knyttet usikkerhet til anslagene, og det er sannsynlig at investeringskostnadene vil kunne variere avhengig av forholdene på de enkelte gårdene. Spesielt stor variasjon kan det for eksempel være i investeringsbehovet knyttet til opparbeiding av tomt og framføring av vann, vei og elektrisitet.

Totalt er den anslåtte investeringskostnaden per mink- og revetispe er på henholdsvis 4 465 og 11 111 kroner i 2018.

Trekker vi fra grunnarbeidet er anslagene henholdsvis 3 751 og 8 053 kroner per mink- og revetispe. Det er noe høyere enn i Oslo Economics (2012), som anslår 3 351 og 7 262[10] kroner per tispe (for bygningsmasse og inventar).

[8] I håndboken skilles det mellom investeringer for blårev og sølvrev. Vi har beregnet et vektet gjennomsnitt av investeringskostnadene basert på andelen de to typene utgjør av den totale revetispebestanden.

[9] NIBIOs håndbok for driftsplanlegging har ikke anslag på investeringskostnaden ved opparbeiding av tomt, samt framføring av vei, vann og elektrisitet. Anslag for denne delen av investeringskostnaden er derfor basert på innspill fra NPA.

[10] Vi har prisjustert Oslo Economics anslag med byggekostnadsindeksen til SSB (se statistikkbanken tabell 08650).

Gjennom NPA har vi også fått tilgang til en oversikt over investeringskostnadene knyttet til nyanskaffelse av én produksjonshall for produksjon av minkskinn fra 2013. Tabell 5.2 gir oversikt over hvordan investeringskostnadene fordelte seg per tispe ved bygging av produksjonshallen.

Tabell 5.2 Total investeringskostnad per minktispe, nybygg 2013. 2018-kroner.

Bygningsmasse og grunnarbeid	4 035
Inventar	1 259
Total investeringskostnad	**5 294**

Kilde: NPA, bearbeidet av Samfunnsøkonomisk analyse.

Denne kostnaden er noe høyere enn anslaget fra håndboken. Vi har ingen forutsetninger for å vurdere om håndboken undervurderer de faktiske kostandene eller om andre faktorer påvirker avviket. De videre beregningene i analysen bygger på tallene fra håndboken.

Tabell 5.3 viser investeringskostnaden ved nybygg av en hall tilsvarende en gjennomsnittlig gård i 2018. Ved anslag på omfang av en mulig kompensasjonsordning tar vi imidlertid hensyn til kapitalslit, og det er restverdien av realkapitalen som utgjør kompensasjonsgrunnlaget.

Tabell 5.3 Anslått investeringskostnad ved nybygg av gård med gjennomsnittlig antall tisper i 2018.

	Mink	Rev
Antall tisper	1 300	300
Investeringskostnad per tispe.	4 465	11 111
Total investeringskostnad	**5 804 044**	**3 333 197**

Kilde: NIBIO, bearbeidet av Samfunnsøkonomisk analyse

5.2 Restverdien bestemmer kompensasjonsgrunnlaget

Investeringer i bygningsmasse og inventar som inngår i produksjonen av pelsdyrskinn er langsiktige investeringer, med forventet levetid over flere tiår. I beregningene av den faktiske verdien av realkapitalen tar vi derfor hensyn til kapitalslit som følge av at ikke alle produksjonsanleggene er nyinvesteringer.

Vi velger i denne analysen å skille mellom skattemessig avskrivning av produksjonsanleggene, og den faktiske levetiden anleggene har i produksjonen. Vi antar at bygningsmassen i et nytt anlegg har produksjonsmessig levetid på 50 år, mens inventaret antas å ha levetid på 25 år. Vi legger til grunn at verdien av realkapitalen avskrives med samme beløp hvert år.

Basert på spørreundersøkelsen gjennomført blant næringsaktørene har vi beregnet en vektet gjennomsnittlig alder på produksjonsanleggene i næringen, basert på kapasiteten i anleggene.

På bakgrunn av svarene i undersøkelsen legger vi til grunn et gjennomsnittlig produksjonsbygg blant minkoppdretterne i snitt ble bygget i 2003. For reveoppdretterne var gjennomsnittet 1990. Det innebærer at vi legger til grunn at bygningsmassen hos mink- og reveoppdretterne er henholdsvis 15 og 28 år gammel i 2018.

Bruker vi samme metode for siste utskiftning av inventaret i bygningene finner vi at inventaret i snitt ble byttet ut i 2011 blant minkoppdretterne og 2008 blant reveoppdretterne.

Svarene i spørreundersøkelsen innebærer at vi antar at bygninger og inventar i snitt vil være henholdsvis 22 og 14 år gammelt hos minkoppdretterne. For reveskinnsprodusentene er tallene henholdsvis 35 og 17 år.

I regjeringens politiske plattform står det at det legges opp til at *«… eksisterende næringsaktører pr. 15.01.2018 får økonomisk kompensasjon for tap av*

retten til å drive pelsdyrhold»[11]. Å definere eksisterende næringsaktører er ikke trivielt, siden aktørene kan tilpasse seg markedssituasjonen på kort sikt. Det innebærer at kapasitetsutnyttelsen av anleggene kan variere betydelig over tid. Usikkerheten knytter seg til om produksjonsanleggene er permanent avviklet, eller om de står midlertidig tomme.

I tabellen under antar vi at eksisterende aktører inkluderer alle registrerte medlemmer i NPA (276 aktører). Ved inngangen til 2018 var det imidlertid kun 189 medlemmer med registrerte tisper. I teksten vil vi også presentere resultatene hvis vi legger dette antallet aktører til grunn.

Spørreundersøkelsen kartlegger total kapasitet (både aktiv og inaktiv) hos aktørene. Basert på svarene finner vi at gjennomsnittlig maksimal kapasitet hos mink- og reveoppdrettere er henholdsvis 1 794 og 380 tisper.[12]

Tabell 5.4 Anslått restverdi av investert realkapital i 2025, per tispe og samlet. Beløp i 2018-kroner.

	Mink	
	Bygningsmasse	*Inventar*
Byggekostnad (kr)	2 501	1 964
Antatt levetid (år)	50	25
Antatt gjennomsnittsalder (år)	22	14
Restverdi (kr)	1 400	864
Maksimal kapasitet (antall tisper)	**262 600**	
Samlet restverdi blant minkoppdretterne (mill. kr)	**594,7**	
	Rev	
	Bygningsmasse	*Inventar*
Byggekostnad (kr)	6 009	5 101
Antatt levetid (år)	50	25
Antatt gjennomsnittsalder (år)	35	17
Restverdi (kr)	1 803	1 632
Maksimal kapasitet (antall tisper)	**50 347**	
Samlet restverdi blant reveoppdretterne (mill. kr)	**173,0**	
Total restverdi i næringen	**767,6**	

I tabellen er restverdien for både aktive og inaktive oppdrettsfarmer inkludert, det er samlet sett 276 registrerte aktører.
Summering av enkeltpostene kan avvike fra totalsummen grunnet avrunding.
Kilde: NIBIO, bearbeidet av Samfunnsøkonomisk analyse.

For næringen samlet sett er den beregnede restverdien av investert realkapital 767,6 millioner 2018-kroner i 2025. Bruker vi samme metode, men beregner omfanget kun for de som har registrerte tisper i 2018 er den samlede restverdien beregnet til 520,0 millioner 2018-kroner i 2025.

[11] Se: *Jeløya-plattformen*, side 36.

[12] Vi har ingen informasjon om respondentene i undersøkelsen skiller seg fra den totale populasjonen av oppdrettere, vi antar dermed at respondentene er representative for hele populasjonen.

Det er fremdeles usikkerhet knyttet til beregningene. For det første er det usikkerhet knyttet til om anslagene for investeringskostnadene er representative for de faktiske kostnadene oppdretterne står ovenfor, spesielt siden vi så at anslagene avviker fra et observert eksempel. Det er også usikkerhet knyttet til respondentenes representativitet for resten av aktørene når det gjelder alder og kapasitet, samt at det er usikkert hvem som defineres som næringsaktører. Anslagene er like fullt det nærmeste en kommer basert på informasjonen tilgjengelig for oss.

6 Fôrkjøkken og pelsingstjenester

I tillegg til den ordinære oppdrettsaktiviteten er næringen avhengig av tjenester knyttet til fôrproduksjon og pelsingstjenester i produksjonen av skinn. Dette kapittelet vil kartlegge de økonomiske forholdene knyttet til produksjon av fôr og pelsingstjenester knyttet til produksjon av skinn.

De fleste oppdretterne kjøper fôr og pelsingstjenester fra større sentraliserte enheter. Noen aktører velger imidlertid å dekke sine behov for fôr og pelsingstjenester selv, og faller på den måten utenfor denne analysen.

6.1 Fôrkjøkken

Det er tre fôrkjøkken i landet som produserer fôret som benyttes av de fleste næringsaktørene. Fôrkjøkkenene er organisert som SA-bedrifter, hvor oppdretterne er andelseiere i driften. Det innebærer at hovedmålet med driften i fôrkjøkkenene ikke er lønnsomhet, men å underbygge den næringsaktiviteten som skjer på gårdene. Overskuddene i disse bedriftene justeres dermed i stor grad etter markedssituasjonen.

6.1.1 Negativt driftsresultat, men betydelig oppspart egenkapital

For alle tre fôrkjøkkenene har det vært en negativ trend i lønnsomheten de siste årene. Fra og med 2016 mottar heller ikke næringen transporttilskudd for fôr, noe som har svekket lønnsomheten ytterligere.

Tabell 6.1 viser driftsresultatet for fôrkjøkkenene i perioden 2014-2016.

Tabell 6.1 Driftsresultat (før skatt) i fôrkjøkkenene. 2014-2017, i løpende priser. 1000 kroner.

	Midt-Norsk Fôr	Rogaland Pelsdyr-fôrlag	Pelsdyrfôr Hamar
2014	-161,52	5 255,06	-1 378,6
2015	-3 338,1	6 908,5	-409,0
2016	-1 064,9	-6 667,4	-122,6
2017	-4 514,6	-2 769,8	-1 501,6

Tallene er prisjustert til 2018-kroner ved hjelp av KPI.
Kilde: Årsrapporter fra Midt-Norsk Fôr SA, Rogaland Pelsdyrfôrlag SA og Pelsdyrfôr Hamar SA.

Resultatene i Tabell 6.1 viser at alle forkjøkkenene har hatt negativt driftsresultat de siste årene. Alle tre har imidlertid en betydelig mengde egenkapital som gjør at man fremdeles har mulighet til å tilpasse driften til markedssituasjonen. Vi antar at den oppsparte egenkapitalen vil kunne fordeles mellom andelseierne ved en eventuell avvikling av næringen.

På lang sikt er det åpenbart at negative driftsresultat ikke kan opprettholdes. Dersom fôrprisene til oppdretterne økes for å bedre driftsresultatene vil det medføre at overskuddene hos den enkelte oppdretter reduseres, alt annet likt.

6.1.2 Investeringer

Fôrkjøkken gjør investeringer i bygninger, maskiner og transportmateriell.[13]

Den bokførte verdien av anleggsmidlene per 31.12.2017 i fôrkjøkkenene samlet sett er presentert i Tabell 6.2.

[13] Se Oslo Economics (2012). *Pelsdyrnæringen: Økonomisk betydning*

Tabell 6.2 Bokført verdi av anleggsmidler (per 31.12.2017)

Anleggsmiddel	Bokført verdi 2017
Bygninger og tomter	22,9 mill. kroner
Maskiner, anlegg og driftsløsøre	35,7 mill. kroner
Totalt	**58,6 mill. kroner**

Kilde: Årsrapporter fra Midt-Norsk Fôr SA, Rogaland Pelsdyrfôrlag SA og Pelsdyrfôr Hamar SA.

Anleggene som er investert i for produksjon av pelsdyrfôr har svært begrenset anvendelighet til alternativ produksjon.

Basert på manglende tilgjengelig informasjon, for eksempel om alder på anleggsmidlene, er det ikke grunnlag for å beregne en framtidig restverdi av disse i 2025. Vi anser det som naturlig at det blir gjennomført en individuell verdivurdering av anleggsmidlene ved disse bedriftene om næringen avvikles4.

6.2 Pelsingstjenester

Når det gjelder pelsingstjenester er det et mindre utvalg av aktørene som har investert i pelsingsutstyr. For å utnytte stordriftsfordeler kjøper de fleste andre aktørene pelsingstjenester fra disse.

Inntektene fra pelsingstjenester blant respondentene i NPAs spørreundersøkelse varierer betydelig, fra 100 kroner til 1,2 millioner kroner. Samlet sett har respondentene hatt inntekter på om lag 5,26 millioner i 2017. Spørreundersøkelsen kartla ikke kostnader eller driftsresultat knyttet til pelsingstjenester, vi kan derfor ikke si noe om driftsresultatet knyttet til produksjon av pelsingstjenester.

På lik linje med all annen aktivitet i næringen er produksjonen av pelsingstjenester avhengig av produksjonsutstyr. I spørreundersøkelsen ble det kartlagt at det er investert i overkant av 21 millioner kroner i pelsingsutstyr.

Formålet med spørreundersøkelsen var ikke å kartlegge aktørenes aktivitet knyttet til pelsingstjenester. Undersøkelsens detaljeringsnivå når det kommer til inntekter, kostnader og investeringer knyttet til pelsingstjenester isolert sett er dermed noe manglende.

Det vil være hensiktsmessig å kartlegge aktørene som tilbyr pelsingstjenester i mer detalj. Denne gruppen aktører vil sannsynligvis komme urimelig dårlig ut sammenlignet med andre aktører, basert på beregningene i kapittel 3, 4 og 5. Årsaken er at tilbydere av pelsingstjenester har investert uforholdsmessig mye i produksjonsutstyr, relativt til egen oppdrettsvirksomhet, for å dekke etterspørsel etter tjenester fra andre oppdrettere. Den relativt lave svarprosenten på spørreundersøkelsen (se avsnitt 2.4) gjør at anslaget på omfanget av aktiviteten tilknyttet pelsingstjenester må sees på som et nedre anslag.

7 Det totale omfanget av kompensasjonsordningen

I dette kapittelet vil vi sammenstille de totale økonomiske verdiene i pelsdyrnæringen som helt eller delvis vil falle bort som følge av at næringen avvikles. Analysen har anslått restverdien av investert realkapital, samt laget et anslag på lønnsomheten av den årlige driften i både mink- og reveoppdrett.

Igjen vil vi ta for oss de to scenarioene, det ene med kompensasjon for alle aktørene fram til pensjonsalder og det andre med en tidsbegrenset ordning med 10 års varighet. For kompensasjon av verdiforringelsen av investert realkapital legger vi til grunn en engangsutbetaling i 2025 til alle aktørene.

7.1 Scenario 1: Full kompensasjon til pensjonsalder

I scenarioet med full kompensasjon til pensjonsalder blir den siste utbetalingen gjort i 2060. Den totale kompensasjonen for tapt inntekt blir som beskrevet i 4.1.2 om lag 1,78 milliarder 2018-kroner. Avhengig av definisjonen på næringsaktører kommer restverdien av kapitalen, med 520-767 millioner 2018-kroner. Den totale kompensasjonen over statsbudsjettet blir ligger i dette alternativet mellom 2,3 og 2,55 milliarder 2018-kroner, fordelt over 35 år.

7.2 Scenario 2: Tidsbegrenset ordning i 10 år gir lavere kostnader

En tidsbegrenset ordning som opprettholdes i 10 år har naturligvis lavere kostnader for staten. Man står fremdeles ovenfor den samme kapitalkompensasjonen, med 520-767 millioner 2018-kroner. Den totale kompensasjonen for tapt framtidige inntekt blir imidlertid nesten halvert, til 1,05 milliarder 2018-kroner. Det gir et samlet kompensasjonsgrunnlag for kapital og tapt næringsinntekt på mellom 1,57 og 1,82 milliarder 2018-kroner, fordelt på 10 år.

7.3 Fôrkjøkken og pelsingstjenester kommer i tillegg

I tillegg til de økonomiske forholdene direkte knyttet til oppdrettsaktiviteten kommer produksjon av fôr og pelsingstjenester. Disse tjenestene tilbys og eies også av oppdretterne selv. På grunn av begrenset tallgrunnlag og informasjon om investeringer kan vi ikke si noe om omfanget av disse aktivitetene og investeringene i 2025.

Årsmeldingene fra fôrkjøkkenene og svarene i spørreundersøkelsen indikerer imidlertid at det er knyttet betydelig økonomisk aktivitet og investeringer til disse tjenestene. Det er behov for å kartlegge disse forholdene i detalj for å sikre at ikke enkelte aktører kommer uforholdsmessig dårlig ut, sammenlignet med andre som kun driver egen oppdrettsaktivitet.

8 Referanser

Asheim, L. (1990). *Økonomien I pelsdyrnæringa.* NILF forskingsmelding A-013-90.

Asheim, L. J., Hovland, I. (2014). *Perspektiver på pelsdyrnæringen i dagens og framtidens Norge.* Hentet fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/lmd/vedlegg/div/rapport-perspektiver-paa-pelsdyrnaeringen-i-dagens-og-framtidens-norge.pdf

Direktoratet for økonomistyring (DFØ) (2014). *Veileder i samfunnsøkonomiske analyser*.

Fjose, S., Seeberg, A., Holmen, R. B., Guldbrandsen, Aalen, P., Grünfeld, L. og Pettersen, I. (2016). *Samfunnsøkonomiske konsekvenser og pelsdyroppdrettternes tap av et forbud mot pelsdyroppdrett.* Menon-publikasjon nr. 7/2016.

Gran, B., Steen, J. I., Røtnes, R. (2018). *Ringvirkninger av pelsdyrnæringen*. SØA-rapport 24-2018.

Hovland, I., Bøe, E. (2012). *Pelsdyrhold i Norge – avvikling, arbeidsforbruk og selskapsform.* NILF notat 2012-21. Oslo: Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF).

Hovland, Ivar (2017). Handbok for driftsplanlegging 2017/2018. Oslo: Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO)

Meld. St. 8 (2016-2017). *Pelsdyrnæringen*. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-8-20162017/id2518504/

Meld. St. 29 (2016-2017). *Perspektivmeldingen 2017.* Hentet fra https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-29-20162017/id2546674/

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO). Statistikkbanken for totalkalkylen for jordbruket.

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO). *Driftsgranskninger i årene 2010-2016.*

NOU 2014:15. (2014). *Norsk pelsdyrhold – bærekraftig utvikling eller styrt avvikling?* Hentet fra https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2014-15/id2353568/

Oslo Economics (2012). *Pelsdyrnæringen: Økonomisk betydning.* Rapport nr. 2012-3.

Politisk plattform for en regjering utgått av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre (2018). Hentet fra https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/politisk-plattform/id2585544/

SAMFUNNSØKONOMISK ANALYSE

BORGGATA 2B
N-0650 OSLO

POST@SAMFUNNSOKONOMISK-ANALYSE.NO

TLF.: +47 970 43 859
ORG.NR.: 911 737 752

Kompensasjonsordning ved avvikling av pelsdyrnæringen

Beregninger av økonomisk tap for pelsdyroppdrettere utarbeidet på vegne av Norges Pelsdyralslag

19. september 2018

oslo economics

Om Oslo Economics

Oslo Economics utreder økonomiske problemstillinger og gir råd til bedrifter, myndigheter og organisasjoner. Våre analyser kan være et beslutningsgrunnlag for myndighetene, et informasjonsgrunnlag i rettslige prosesser, eller et grunnlag for interesseorganisasjoner som ønsker å påvirke sine rammebetingelser. Vi forstår problemstillingene som oppstår i skjæringspunktet mellom marked og politikk.

Oslo Economics er et samfunnsøkonomisk rådgivningsmiljø med erfarne konsulenter med bakgrunn fra offentlig forvaltning og ulike forsknings- og analysemiljøer. Vi tilbyr innsikt og analyse basert på bransjeerfaring, sterk fagkompetanse og et omfattende nettverk av samarbeidspartnere.

Kompensasjonsordning ved avvikling av pelsdyrnæringen/29
© Oslo Economics, 19. september 2018
Kontaktperson:
Rolf Sverre Asp / Senior partner
rsa@osloeconomics.no, Tel. 996 28 812

Innhold

Sammendrag ____ **4**

1. Innledning ____ **5**

2. Metode for å beregne økonomisk tap for pelsdyroppdretterne ____ **6**

2.1 Verdsettelsesmodell ____ 6

2.2 Datagrunnlag og forutsetninger ____ 6

3. Beregnet økonomisk tap for pelsdyrnæringen ved avvikling ____ **12**

3.1 Økonomisk tap for næringen samlet ____ 12

3.2 Økonomisk tap per virksomhet ____ 13

4. Referanser ____ **16**

Sammendrag

I regjeringsplattformen fra Jeløya går regjeringen inn for en styrt avvikling av pelsdyrnæringen innen årsskiftet 2024/2025. Det legges samtidig opp til at det etableres en kompensasjonsordning. Oslo Economics har på oppdrag fra Norges Pelsdyralslag (NPA) gjort beregninger av det økonomiske tapet som oppstår ved avvikling av pelsdyrnæringen.

Det økonomiske tapet defineres som verdien av en pelsdyrvirksomhet i et kontrafaktisk scenario uten avvikling justert for opprydningskostnader ved avvikling. For å beregne det økonomiske tapet, har vi benyttet en kontantstrømmodell hvor en pelsdyrvirksomhet verdsettes basert på estimater på fremtidig inntjening fra pelsdyrvirksomheten. Forutsetningene som legges til grunn i estimeringen av fremtidig inntjening og avkastningskravet som benyttes ved neddiskontering av kontantstrømmen har avgjørende betydning for det beregnede tapet. Spesielt er det stor usikkerhet knyttet til forutsetningene om fremtidige priser på skinn, den alternative verdien av pelsdyroppdretternes arbeidskraft og avkastningskravet.

Våre beregninger legger derfor til grunn et spenn på avkastningskravet på mellom på 2 og 7,5 prosent. Eiers alternativinntekt antas å være mellom 0 og 600 000 kroner i året. Videre har vi tatt høyde for usikkerheten i fremtidige skinnpriser ved å legge til grunn to anslag for fremtidige skinnpriser.

Med et medium-anslag på skinnpriser, viser beregningene at næringen som helhet vil lide et økonomisk tap på mellom 433 og 5273 millioner kroner avhengig av forutsetninger om avkastningskrav og eiers alternativinntekt. Dersom vi legger til grunn det høye anslaget på skinnpriser, vil det økonomiske tapet være mellom 1066 og 8747 millioner kroner.

Vi viser også det økonomiske tapet som oppstår for en gjennomsnittlig virksomhet innenfor henholdsvis minkoppdrett og reveoppdrett. Beregningene bruker samme spenn for avkastningskrav og eiers alternativinntekt. Ved medium-anslag på fremtidige skinnpriser, viser våre beregninger at det økonomiske tapet for et gjennomsnittlig minkbruk vil være mellom 3 og 33 millioner kroner. For et gjennomsnittlig revebruk vil det økonomiske tapet ved medium-anslag på skinnpriser variere mellom 1 og 17 millioner kroner.

1. Innledning

I regjeringsplattformen fra Jeløya, går regjeringen inn for en styrt avvikling av pelsdyrnæringen innen årsskiftet 2024/2025.

Pelsdyrnæringen er en liten næring i Norge i dag. I følge Norges Pelsdyralslag (NPA) er det i dag nasjonalt rundt 250 pelsdyrbruk. Rundt halvparten av disse driver også med annet husdyrhold. Sysselsettingen i primærproduksjon, fôrproduksjon, organisasjoner og tilgrensende næringer ble i forbindelse med NOU om pelsdyrnæringens framtid anslått til om lag 450 årsverk per 2014, hvorav 350 årsverk var i primærproduksjonen dvs. pelsdyroppdrett (NOU 2014:15).

For den enkelte pelsdyroppdretter, vil en avvikling medføre at inntektsgrunnlaget fra pelsdyrvirksomheten bortfaller. Forbudet regjeringen går inn for gjelder pelsdyrhold, men har også konsekvenser for leverandører av varer og tjenester og andre som jobber i tilknytning til næringen, herunder de som produserer og transporterer pelsdyrfôr. For å kompensere for det økonomiske tapet som oppstår, legger regjeringen opp til at det etableres en kompensasjonsordning for eksisterende næringsaktører. I regjeringsplattformen står følgende (Statsministerens kontor, 2018):

> *«For å unngå at avviklingen krenker EMK tilleggsprotokoll 1 artikkel 1 og for å gi pelsdyrprodusentene nødvendig forutsigbarhet legges det opp til at eksisterende næringsaktører pr. 15.1.2018 får økonomisk kompensasjon for tap av retten til å drive pelsdyrhold, jf. den juridiske vurderingen som er vedlagt Meld. St. 8 (2016-2017). Kompensasjonsordningen utredes og klargjøres i løpet av 2018 for å gi aktørene nødvendig trygghet for gjennomføring av avviklingen.»*

Med dette som bakgrunn har Oslo Economics på oppdrag fra NPA gjort beregninger av det økonomiske tapet som oppstår ved avvikling av pelsdyrnæringen.

En kompensasjonsordning kan i prinsippet utformes på mange måter. I utformingen av en kompensasjons-ordning må det vurderes hvem som skal kompenseres, hva grunnlaget for kompensasjonen skal være og hvordan kompensasjonen skal beregnes.

I denne rapporten er beregningene av det økonomiske tapet avgrenset til oppdrettsdelen av næringen, dvs. primærproduksjonen. For å beregne omfanget på det økonomiske tapet har vi benyttet en verdsettelsesmodell hvor det økonomiske tapet defineres som verdien av en pelsdyrvirksomhet før avvikling justert for opprydningskostnader ved avvikling og den eventuelle gjenbruksverdien av utstyr, bygg og anleggsmidler.

I prinsippet kunne man vurdert hva en pelsdyrvirksomhet var verdt før avvikling basert på markedspriser, dvs. hva pelsdyrbruk har blitt solgt for i markedet. I praksis er det likevel krevende å verdsette pelsdyrvirksomhet basert på observerbare markedspriser. Pelsdyrbruk selges gjerne sammen med annen eiendom og landbruksareal, og det fremgår sjelden hva som er verdien på selve pelsdyrvirksomheten. I følge NPA har det dessuten vært få salg av pelsdyrvirksomheter de siste årene. For å beregne det økonomiske tapet har vi derfor benyttet en kontantstrømmodell hvor en pelsdyrvirksomhet verdsettes basert på estimater på fremtidig inntjening fra pelsdyrvirksomheten.

Forutsetningene som legges til grunn i estimeringen av fremtidig inntjening og avkastningskravet som benyttes ved neddiskontering av kontantstrømmen har avgjørende betydning for det beregnede verditapet. Det er følgelig stor usikkerhet knyttet til hvordan inntektene og kostnadene til pelsdyrvirksomheter ville utviklet seg i et scenario uten avvikling. Vi peker derfor på de forutsetningene som har størst konsekvens for beregningen av de økonomiske tapet og presenterer estimater på det økonomiske tapet under ulike forutsetninger.

2. Metode for å beregne økonomisk tap for pelsdyroppdretterne

I dette kapittelet beskriver vi metoden for å beregne det økonomiske tapet og drøfter hvilke forutsetninger som bør legges til grunn i estimeringen.

2.1 Verdsettelsesmodell

Verdien av en pelsdyrvirksomhet reflekterer den forventede fremtidige inntjeningen fra virksomheten. For å verdsette pelsdyrvirksomheten baserer vi oss på en kontantstrømmodell hvor vi lager prognoser på den fremtidige kontantstrømmen fra virksomheten.

For å beregne en finansieringsnøytral kompensasjon tar vi ikke høyde for virksomhetenes gjeldsbetjening i beregningen av kompensasjonen, dvs. vi beregner kompensasjonen til eierne i et 100 prosent egenkapitalfinansiert selskap.

Kontantstrømmen fra virksomheten i år *t* beregnes som:

Kontantstrøm fra virksomhet i år t:	
+	Driftsresultat før av- og nedskrivninger i år t (EBITDA)
÷	Eiers alternativinntekt i år t
÷	Skattekostnad i år t
÷	Investeringsutgifter i år t

Driftsresultatet før av- og nedskrivinger er resultatet fra den normale driften av pelsdyrvirksomheten, og tilsvarer driftsinntekter fratrukket driftskostnader. Driftsresultatet er før av- og nedskrivninger ettersom dette er regnskapsmessige kostnader som ikke innebærer en ut- eller innbetaling.

Driftsresultatet korrigeres så for verdien av eiers alternativinntekt i år t. Nesten 95 prosent av pelsdyrvirksomhetene drives som enkeltpersonforetak. I slike foretak tar ikke innehaverne ut ordinær lønn og verdien av eiers arbeidsinnsats vil ikke være fratrukket i driftsresultatet som fremgår av regnskapet til pelsdyrvirksomheter.

Ettersom vi er interessert i kontantstrømmen som tilfaller eierne i virksomheten, må også selskapets skattekostnad trekkes fra. Vi redegjør for beregningen av skattekostnaden i neste delkapittel. Investeringsutgifter i år t inkluderer ev. investeringer i bygg og utstyr som gjøres i virksomheten.

Vi utarbeider prognoser på kontantstrømmen fra en pelsdyrvirksomhet over en analyseperiode på 25 år fra 2018 til 2042. I 2042 antar vi at virksomheten har en restverdi som beregnes ved å forutsette at virksomheten kan generere en konstant kontantstrøm etter 2042 som tilsvarer gjennomsnittet av inntjeningen i analyseperioden.

Verdien av virksomheten før avvikling beregnes ved å neddiskontere kontantstrømmen med et avkastnings-krav på investeringer i pelsdyrvirksomhet og summeres så over analyseperioden.

For å beregne det økonomiske tapet legges opprydningskostnadene til verdien av virksomheten før avvikling. Vi antar at avviklingen av driften skjer i 2024, og at opprydningskostnadene også påløper da. I prinsippet kan det også tenkes at man ved avvikling kan få noe igjen gjennom salg av bygg og utstyr. Vi drøfter estimater på opprydningskostnader og restverdi i neste delkapittel.

2.2 Datagrunnlag og forutsetninger

I dette kapittelet drøfter vi forutsetningene vi legger til grunn i estimatene på fremtidig inntjening.

Estimeringen av det økonomiske tapet gjøres med utgangspunkt i beregnet tap per tispe på et gjennomsnittlig bruk som driver med enten kun reveoppdrett eller kun minkoppdrett. Tabell 2-1 viser forutsetningene om gjennomsnittlig størrelse på pelsdyrbruk.

Tabell 2-1: Gjennomsnittlig størrelse på pelsdyrbruk målt i antall tisper

	Antall bruk	Antall minktipser per bruk	Antall revetipser per bruk
Kun mink	93	1 321	
Kun rev	83		263
Både rev og mink	13	1 816	314

Kilde: NPA

For å estimere det økonomiske tapet for næringen beregner vi et gjennomsnittlig tap per tispe, og aggregerer dette basert på totalt antall tisper i næringen, se Tabell 2-2.

Tabell 2-2: Antall tisper i næring totalt

Mink	Blårev	Sølvrev	Totalt
146 443	5 838	20 048	172 329

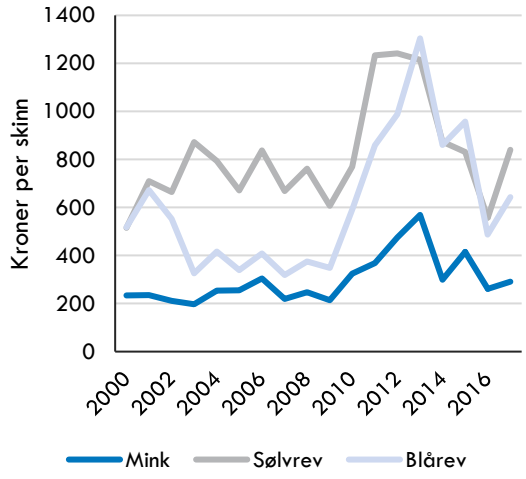
Kilde: NPA

2.2.1 Inntekter fra pelsdyrvirksomheter

Priser på pelsdyrskinn er det som først og fremst bestemmer lønnsomheten i pelsdyrnæringen. Figur 2-1 viser utviklingen i gjennomsnittlige skinnpriser for blårev, sølvrev og mink siden 2000. Som figuren viser har det vært betydelig variasjon i skinnprisene. Særlig prisen på reveskinn har variert mye. Gjennomsnittlige priser på skinn fra blårev har variert mellom 320 og 1300 kroner, mens prisene på skinn fra sølvrev har variert mellom rundt 500 kroner og 1250 kroner. Prisene på minkskinn har vært mer stabile og variert fra 200 til 570 kroner. Fra 2009 var det sterk vekst i prisene som nådde et toppunkt i 2013. Fra 2013 til 2016 har prisene vært fallende. Fra 2016 til 2017 var det imidlertid noe vekst i prisene.

Pelsdyrskinn selges på internasjonale skinnauksjoner på verdensmarkedet. Hvilke priser man oppnår avhenger av skinnkvaliteten til det enkelte skinn, samt av overordnede markedsdrivere som motebildet, klima og økonomisk utvikling. I følge NPA er det spesielt store variasjoner i prisene på reveskinn og særegenheter ved skinnene kan gi utslag i høye priser, mens minkskinn er mer homogene i kvalitet og dermed pris.

Figur 2-1: Priser på pelsdyrskinn i perioden 2000 til 2017 (løpende priser)

Kilde: NPA

Vi legger i estimatene på fremtidig inntekt til grunn et gjennomsnitt av skinnprisene for perioden 2008-2017 som et medium anslag på prisene. I beregningen av gjennomsnittet har vi justert prisene til 2017-kroner. I tillegg opererer vi med et høyt anslag på skinnpriser. Det høye anslaget er basert på estimater på skinnpriser som benyttes i NIBIOs Håndbok for driftsplanlegging (NIBIO, 2016).

Prisestimatene som benyttes i de ulike prisscenarioene fremgår av tabellen under.

Tabell 2-3: Forutsetning om skinnpriser i ulike scenario, kroner per skinn

	Medium	Høy
Mink	385	500
Sølvrev	985	1200
Blårev	815	1100

Kilde: Oslo Economics

I tillegg til at det er usikkerhet knyttet til priser, er det også noe variasjon i antall skinn som produseres per avlstispe. I NOU 2014:15 er det gjort lønnsomhetsvurderinger for en gjennomsnittlig pelsdyrvirksomhet i 2007 og 2013, og her presenteres også anslag på gjennomsnittlig antall skinn per tispe, se Tabell 2-4. Som tabellen viser har minktisper og blårevtisper noe større produksjon av skinn enn sølvrevtisper.

Tabell 2-4: Salgbare skinn per tispe

	Mink	**Sølvrev**	**Blårev**
2007	4,75	3,11	4,8
2013	5	3,15	4,8

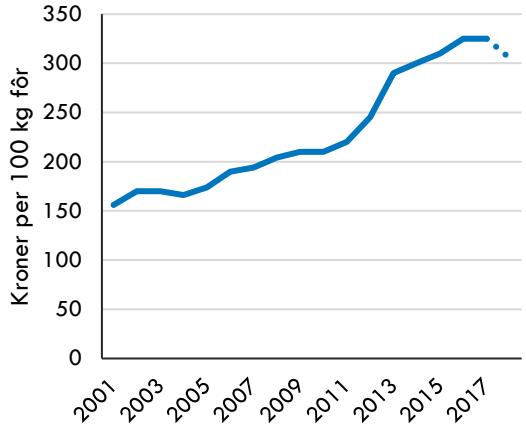
Kilde: NOU 2014:15 Norsk pelsdyrhold – bærekraftig utvikling eller styrt avvikling?

I estimatene på fremtidig inntekt fra pelsdyrvirksomhet legger vi til grunn tilsvarende antall skinn per tispe som gjennomsnittet for 2013 i tabellen over.

2.2.2 Driftskostnader i pelsdyrvirksomhet

Fôr utgjør størsteparten av kostnadene knyttet til pelsdyrvirksomhet. Fôrprisene har økt mye de siste årene, og det er usikkerhet knyttet til den fremtidige utviklingen. I 2017-kroner har fôrprisene økt med 35 prosent fra 2010 til 2017. Figuren under viser utviklingen i fôrprisene fra 2001 til 2017, og budsjetterte priser benyttet i Totalkalkylen for 2018.

Figur 2-2: Priser på pelsdyrfôr i perioden 2001 til 2018 (løpende priser)

Note: Priser for 2017 er foreløpige tall og 2018 er budsjetterte priser benyttet i Totalkalkylen, mens priser i tidligere år er basert på regnskapsdata. Kilde: Totalkalkylen for jordbruket, NIBIO.

NIBIOs Håndbok for driftsplanlegging presenterer anslag for de variable kostnadene knyttet til pelsdyroppdrett (NIBIO, 2016). I følge Håndboken utgjør fôrkostnadene om lag 80 prosent av de variable kostnadene.

Øvrige variable kostnader består ifølge Håndboken av utgifter til pelsing, salgsomkostninger (salgs- og skinnavgift) og utgifter til strø, veterinær, forsikring og diverse. Anslagene for de variable kostnadene avhenger av antall valper per tispe. Nedenfor presenterer vi anslag for de variable kostnadene basert på en mink som produserer 5 skinn, 3 skinn per tispe for sølvrev og 5 skinn per tispe for blårev. Anslagene er basert på NIBIOs Håndbok for driftsplanlegging, men NPA har revurdert størrelsen på enkelte av kostnadskomponentene som fremgår av håndboken. I estimatene på fremtidige variable kostnader legger vi til grunn tilsvarende anslag på variable kostnader per tispe.

Tabell 2-5: Variable kostnader per tispe (prisjustert til 2017-kroner)

	Mink (5 skinn)	Sølvrev (3 skinn)	Blårev (5 skinn)
Fôrutgifter	764	1215	1815
Salg- og skinnavgift	53	80	120
Pelsing	153	135	200
Strø, veterinær og forsikring	21	64	86
Sum variable kostnader per tispe	991	1494	2221

Kilde: NIBIOs Håndbok for driftsplanlegging 2017 og NPA

2.2.3 Innleid arbeidskraft og arbeidsforbruk

Pelsdyrvirksomhetene drives i hovedsak av eier og eiers familie, men det benyttes ofte også innleid arbeidskraft. Vi legger til grunn at det totale arbeidsforbruket tilsvarer 1,8 timer per minktispe og 6,2 timer per revetispe. Dette inkluderer arbeid knyttet til pelsing. Disse anslagene på arbeidsforbruk er utarbeidet av NIBIO og Menon i forbindelse med deres rapport for Landbruks- og matdepartementet (Menon Economics og NIBIO, 2016).

Videre legger vi til grunn 1845 timer per årsverk, som tilsvarer det som benyttes av NIBIO i referansebruksberegningene som er en del av grunnlagsmaterialet til jordbruksforhandlingene.[1] Beregninger av gjennomsnittlig antall årsverk per bruk fremgår av tabellen under. Vi estimere at det medgår 1,3 årsverk innen minkoppdrett og 0,9 årsverk innen reveoppdrett på et gjennomsnittlig bruk.

Tabell 2-6: Arbeidsforbruk per tispe, inkl. pelsing

	Mink	Rev
Arbeidsforbruk, timer per tispe	1,8	6,2
Antall tisper	1321	263
Antall timer per årsverk	1845	1845
Totalt antall årsverk per bruk	1,3	0,9
Estimat eiers arbeidskraft	0,9	0,9
Estimat innleid arbeidskraft	0,4	0

Det er usikkert hvordan årsverkene i gjennomsnitt fordeler seg på innleid arbeidskraft og eiers egen arbeidsinnsats. For revefarmene legger vi til grunn at det på et gjennomsnittlig bruk ikke benyttes arbeidskraft ettersom estimatet på arbeidsforbruket er under ett årsverk. I forbindelse med utarbeidelsen av Totalkalkylen for jordbruket gjennomføres driftsgranskinger hvor det innhentes regnskap for et utvalg gårder som driver med minkoppdrett. For minkfarmene viser driftsgranskingene at de i gjennomsnitt hadde kostnader til innleid arbeidskraft på 208 000 kroner i 2012. Disse brukene var imidlertid noe større enn et gjennomsnittlig bruk. Dersom vi justerer for størrelsen på brukene og regner om til 2017-kroner tilsier dette at et gjennomsnittlig bruk hadde kostnader til innleid arbeidskraft på rundt 215 000 kroner. Vi forutsetter at dette tilsvarer om lag 0,4 årsverk per bruk gitt en timesats på i underkant av 300 kroner for innleid arbeidskraft.

[1] Se https://www.nibio.no/tema/landbruksokonomi/budsjettnemnda-for-jordbruket/grunnlagsmateriale-til-jordbruksforhandlingene/_/attachment/inline/af4e716f-bcc8-4ee5-93f1-a1d6431f2160:d8bbb7aecd8d7c9794c155c72a134ca2f364ad9e/UT-2-2017-Referansebruksberegninger.pdf

Når det gjelder eiers arbeidskraft viser vi hvordan det økonomiske tapet blir under ulike forutsetninger om eiers alternativinntekt. Gjennomsnittlig lønn blant yrkesgruppen bønder og fiskere var i 2017 på 390 000 kroner brutto før skatt ifølge SSB.[2] I beregningene av det økonomiske tapet benytter vi dette som basisforutsetning om eiers alternativinntekt per årsverk.

2.2.4 Avløsertilskudd

Pelsdyrvirksomhetene får også tilskudd til avløsing ved ferie og fritid. Tilskuddet var i 2017 322 kroner per revetispe og 94 kroner per minktispe opp til et maksimalt tilskudd på 74 200 kroner. Det betyr at et bruk av gjennomsnittlig størrelse vil få maksimalt tilskudd. For brukene som også har annet husdyrhold kan det tenkes at de kvalifiserer til fullt avløsertilskudd uavhengig av pelsdyrvirksomheten. Vi ser her bort fra dette og legger i beregningene til grunn fullt avløsertilskudd.

2.2.5 Faste driftskostnader

Det finnes ikke gode datakilder som viser størrelsen på de faste kostnadene i pelsdyrvirksomhet. Vi har estimert faste kostnader basert på regnskapene i driftsgranskingene i 2012 som vi har fått tilgang på via NPA. Disse dekket i 2012 tre bruk med mink. Et gjennomsnittlig bruk med rev (antatt størrelse 263 tisper) antas å ha 50 prosent lavere faste kostnader enn et gjennomsnittlig bruk med mink (antatt størrelse 1321 tisper).

I Tabell 2-7 viser vi anslagene som benyttes på faste kostnader. Anslagene på årlige vedlikeholdskostnader er utarbeidet av NPA.

Tabell 2-7: Faste kostnader for et gjennomsnittlig bruk, i tusen 2017-kroner

	Mink	Rev
Innleid arbeidskraft	215	0
Andre faste kostnader	4	2
Vedlikeholdskostnader	53	36
Totale driftskostnader	272	37

Kilde: Anslag på vedlikeholdskostnader utarbeidet av NPA. Anslag på andre faste kostnader basert på driftsgranskinger som gjøres av NIBIO i forbindelse med Totalkalkylen for jordbruket. Beregninger av innleid arbeidskraft fremgår av forrige avsnitt.

2.2.6 Investeringsutgifter

I følge NPA er investeringsutgiftene ved nyetablering av pelsdyranlegg knyttet til følgende:

- Opparbeiding av vei, vann, strøm og tomt
- Gjødselkum
- Bygg
- Innredning
- Løsøre (maskiner, redskap, utstyr)
- Avlsdyr

Det relevante spørsmålet for våre beregninger er hvor mye allerede etablerte pelsdyrvirksomheter må investere framover for å opprettholde driften. Dette avhenger både av hvor mye det eventuelt koster å gjennomføre oppgraderinger, samt av dagens tilstand på pelsdyrvirksomhetene. Vi forutsetter at pelsdyrvirksomhetene ellers har normalt vedlikehold med vedlikeholdsutgifter som skissert over.

NPA har gjort en vurdering av dagens tilstand på pelsdyrvirksomhetene, og behovet for reinvesteringer framover ved fortsatt drift. NPA har oversikt over tilstanden, som følge av at de gjennomfører årlig tilsyn ved gårdenes dyrehold og foretar inspeksjoner.

Generelt vurderer NPA at tilstanden på anleggene å være god. Mye på grunn av at virksomhetene har gjennomført oppgradering og renovering i forbindelse med ulike forskriftsendringer:

- I 1998 kom den første forskriften om pelsdyrhold og produsentene fikk overgangstid til oppgradering av anlegg fram til 1.1.2009
- I 2011 kom revidering av forskrift om hold av pelsdyr med overgangstid til 1.1.2015 og 1.1.2018. Dette har også forårsaket mye renovering av pelsdyrgårdene.

Det har også skjedd en del nyetablering spesielt innen oppdrett av mink i perioder med god lønnsomhet. Størst omfang av etablering skjedde i perioden 2003 – 2007 og 2012 – 2014. NPA anslår at gjennomsnittlig etableringsår for minkprodusentene er 2004. Det vil si at gjennomsnittlig alder på minkanleggene på 14 år, mens for reveprodusentene er anleggene i gjennomsnitt eldre. NPA anslår at gjennomsnittlig alder for anleggene som benyttes til rev er 20 år.

NPA har estimert omfanget på reinvesteringskostnader og levetid på ulike aktiva for et oppdrettsanlegg for hhv. mink og rev.

[2] Gjennomsnittlig lønn for yrkesgruppen «bønder, fiskere mv.» i 2017.

Tabell 2-8: Reinvesteringskostnader per bruk i tusen kroner

	Mink	Rev	Antatt levetid
Gjødsels-system	238	39	40 år
Bygg i tre	1 057	395	50 år
Innredning	1 982	658	30 år
Løsøre	330	447	20 år
Avlsdyr	53	32	-
Totalt	3 659	1 570	

Kilde: NPA

2.2.7 Skattekostnad

Litt forenklet beregnes skatten i enkeltpersonforetak slik:

- Overskuddet i næring (alminnelig inntekt) skattlegges med gjeldende skattesats på alminnelig inntekt som i 2018 var 23 prosent i Norge.
- Trygdeavgift påløper basert på beregnet personinntekt (se Skatteloven § 12-11 for mer om beregning av personinntekt). For selvstendig næringsdrivende var trygdeavgiften 11,4 prosent i 2017.
- Trinnskatt påløper også på beregnet personinntekt.

Pelsdyrvirksomheter har i tillegg til normale kostnadsfradrag et jordbruksfradrag som reduserer skattebelastningen for pelsdyrvirksomhetene.[3] Dette er et fradrag fra alminnelig inntekt til skattytere som driver med pelsdyrhold. Fradraget tilsvarer 38 prosent av alminnelig inntekt utover et inntektsavhengig fradrag på 63 500 kroner. Maksimalt fradrag er 166 400 kroner. I beregningene av økonomisk tap legger vi til grunn skatteregimet som gjelder for 2018.

2.2.8 Restverdi av pelsdyrvirksomhet ved avvikling og opprydningskostnad

I følge NPA er både driftsbygning og inventar/utstyr lite anvendbart utenom pelsdyrvirksomhet. Det vil trolig heller ikke være lønnsomt å selge utstyr i utlandet ettersom transportkostnaden antageligvis vil være høy relativt til salgsverdien. NPA vurderer derfor at det er rimelig å anta at verdien av bygg- og anleggsmidler ved avvikling er tilnærmet null.

Ved avvikling vil det i tillegg være kostnader knyttet til riving og opprydning av tomt slik arealet kan anvendes til andre formål. NPA har oppgitt estimater på opprydningskostnader som fremgår av tabellen under.

Tabell 2-9: Opprydningskostnader per virksomhet i kroner

Mink	Rev
750 000	750 000

Kilde: NPA

2.2.9 Avkastningskrav

Basert på forutsetningene over beregner vi forventet årlig kontantstrøm til eier fra pelsdyrvirksomhet i et scenario uten avvikling. Hvilken verdi denne fremtidige inntektsstrømmen har i dag avhenger imidlertid av hvilket avkastningskrav som benyttes til å beregne nåverdien. Det kan argumenteres for ulike rentesatser på avkastningskravet.

Økonomiske prinsipper tilsier at det bør benyttes et avkastningskrav som reflekterer risikoen knyttet til inntjeningen. Logikken er at ved høy risiko må eier belønnes med en høyere avkastning på sin investering. Det følger at en virksomhet er mindre verdt jo høyere risiko som er knyttet til den forventede fremtidige inntjeningen i virksomheten.

Dette tilsier at det økonomiske tapet for eierne av pelsdyrvirksomheter bør beregnes ved å neddiskontere det beregnede årlige tapet med et avkastningskrav som reflekterer den underliggende risikoen som er forbundet med kontantstrømmen. En slik tilnærming til fastsettelse av diskonteringsrenten i erstatningssaker har blant annet blitt argumentert for av økonomiprofessorene Holden, Johnsen og Moen i en høyesterettssak som gjaldt erstatningsutmåling ved personskade (Holden, et al., 2016).

I den nevnte høyesterettssaken valgte Høyesterett likevel å ikke trekke inn inntektsusikkerhet ved fastsettelse av diskonteringsrenten. I saken konkluderte Høyesterett med at diskonteringsrenten burde settes til 4 prosent, som innebar en høyere risikopremie enn Holden, Johnsen og Moen syntes var rimelig ut fra usikkerheten knyttet til fremtidig inntekt. Begrunnelsen til Høyesterett var at man må ta høyde for «hvilken risiko det er rimelig å forvente at en skadelidt skal ta for å oppfylle sin «tapsbegrensningsplikt». Holden, et al. (2016) påpekte at det ikke er lett å gi en økonomisk definisjon på hva dette innebærer. Høyesterett påpekte også at diskonteringsrenten skal benyttes i ulike saker, og at skadelidte vil ha ulik evne til å bære risiko.

En diskonteringsrente på 4 prosent er senere også benyttet ved erstatningsutmåling ved tap av eiendom. I en sak i Nord-Østerdal Tingrett, som gjaldt

[3] Se https://www.skatteetaten.no/satser/jordbruksfradrag/

erstatning til grunneier ved vern av et område, ble også erstatningsutmålingen beregnet med bakgrunn i en diskonteringsrente på 4 prosent.[4]

I senere erstatningssak i Høyesterett som gikk ut på ekspropriering av grunn i forbindelse med vegutbygging vant staten fram med prinsippet om at dagens tomteverdi skal legges til grunn ved erstatningsutmålingen, dvs. verdien man ville oppnådd i dag ved frivillig salg av eiendommen. Motparten ønsket en erstatningsutmåling basert på fremtidig verdi av eiendommen neddiskontert med en diskonteringsrente på 4 prosent, men vant ikke fram med dette synet.

Vi har i beregningene av det økonomiske tapet lagt til grunn ulike forutsetninger om avkastningskravet i lys av drøftingen over. Inntektene i pelsdyrvirksomhet varierer med de generelle markedssvigningene. Det er dermed rimelig å anta at et avkastningskrav som reflekterer den underliggende risikoen til inntjeningen fra pelsdyrvirksomheten innebærer en viss risikopremie sammenlignet med risikofri realrente. Avkastningskravet fastsettes ved en slik tilnærming basert på hva som er forventet risikofri realrente, hva risikopremien i markedet er og hva risikoen knyttet til inntjeningen fra pelsdyrvirksomhet faktisk er. I den førstnevnte høyesterettssaken ble fremtidig risikofri realrente av økonomiprofessorene anslått til å være mellom 1,75 til 2 prosent, mens markedets risikopremie ble anslått til mellom 2,5 prosent og 3,75 prosent (Holden, et al., 2016). Dersom risikoen i pelsdyrvirksomhet tilsvarer den generelle markedsrisikoen taler disse anslagene for et avkastningskrav på 4,25 til 5,5 prosent. Dersom risikoen knyttet til pelsdyrvirksomhet er høyere enn den generelle markedsrisikoen, taler det for et enda høyere avkastningskrav enn dette. Risikofri realrente vil på den andre siden være en nedre grense for avkastningskravet. Vi har ikke vurdert risikoprofilen knyttet til pelsdyrvirksomhet spesifikt. Menon og NIBIO legger i sin analyse til grunn at pelsdyrvirksomhet har tilsvarende risiko som markedet (Menon Economics og NIBIO, 2016).

I lys av at det er usikkert ut fra økonomisk teori og rettspraksis hvilket avkastningskrav som bør legges til grunn, viser vi betydningen av å legge til grunn et avkastningskrav på hhv. 2 prosent, 4 prosent, 5 prosent og 7,5 prosent.

[4] https://norskog.no/naeringspolitikk/annet/eiendomsomsetning-og-jordskifte/staten-aksepterer-4-kalkulasjonsrente/

3. Beregnet økonomisk tap for pelsdyrnæringen ved avvikling

Vi presenterer i det følgende beregninger av det økonomiske tapet som oppstår ved avvikling av pelsdyrnæringen totalt sett. Beregningene er avgrenset til oppdrettsdelen av næringen. Ettersom det spesielt er stor usikkerhet knyttet til fremtidige skinnpriser, avkastningskrav og alternativverdien av eiers arbeidskraft, viser vi hvordan ulike forutsetninger påvirker det beregnede økonomiske tapet for næringen.

3.1 Økonomisk tap for næringen samlet

I beregningene benyttes et medium og høyt anslag på fremtidige pelsdyrpriser. Prisestimatene i de ulike prisscenarioene fremgår av tabellen under.

Tabell 3-1: Skinnpriser i ulike scenario, kroner per skinn

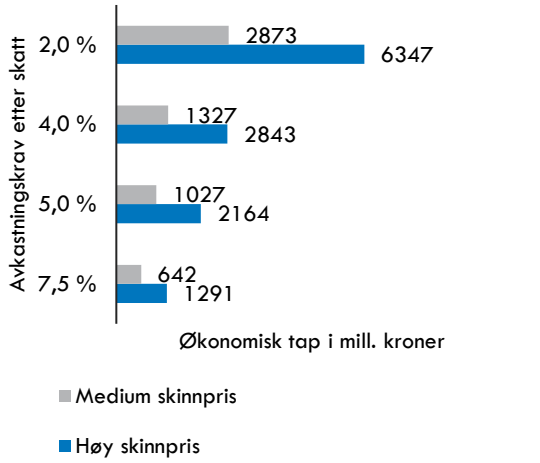
	Medium	Høy
Mink	385	500
Sølvrev	985	1200
Blårev	815	1100

Avkastningskravets betydning for estimatet på det økonomiske tapet

Først viser vi hvordan det økonomiske tapet varierer avhengig av avkastningskrav gitt ulike antagelser om fremtidige skinnpriser, se Figur 3-1. I beregningene har vi lagt til grunn at eier har en alternativ inntekt på 400 000 kroner per årsverk, og at eiers arbeidsforbruk er 0,9 årsverk både i mink- og reveoppdrett.

Et lavt avkastningskrav medfører at pelsdyrvirksomheten er mer verdt og følgelig er det økonomiske tapet ved avvikling større. Ved medium-anslag på skinnpriser, vil det økonomiske tapet variere mellom 642 millioner kroner til 2873 millioner kroner avhengig av hvilket avkastningskrav som benyttes. Ved høye fremtidige skinnpriser vil det økonomiske tapet øke betydelig. Med et avkastningskrav på mellom 2 og 7,5 prosent vil det økonomiske tapet være mellom 1291 millioner kroner til 6347 millioner kroner.

Figur 3-1: Økonomisk tap ved avvikling ved ulike antagelser om avkastningskrav og skinnpris, tall i millioner kroner

Note: I beregningene har vi lagt til grunn at eiers alternativ inntekt er 400 000 kroner per årsverk.

Betydningen av eiers alternativinntekt for estimatet på det økonomiske tapet

I tillegg til avkastningskravet, er forutsetningen om eiers alternativinntekt av stor betydning for det beregnede økonomiske tapet. Eiers arbeidskraft i driften bør verdsettes basert på verdien av arbeidskraften ved alternativ anvendelse.

I det følgende viser vi samlet hvordan det beregnede økonomiske tapet påvirkes av ulike forutsetninger om eiers alternativinntekt og avkastningskrav. Tabell 3-2 viser det økonomiske tapet ved medium skinnpriser, mens Tabell 3-3 viser det økonomiske tapet ved høye skinnpriser.

Ved medium anslag på skinnpriser varierer det økonomiske tapet fra 433 millioner kroner til 5273 millioner kroner ved medium anslag på skinnpriser og mellom 1066 millioner kroner og 8747 millioner kroner ved høye anslag på skinnpriser.

Tabell 3-2: Økonomisk tap under ulike avkastningskrav og forutsetninger om eiers alternativinntekt gitt medium skinnpris, tall i millioner kroner

Alternativinntekt eier i mill. kroner	Avkastningskrav etter skatt 2 %	4 %	5 %	7,5 %
0	5 273	2 377	1 816	1 093
0,1	4 673	2 115	1 618	980
0,2	4 073	1 852	1 421	868
0,3	3 473	1 589	1 224	755
0,4	2 873	1 327	1 027	642
0,5	2 273	1 064	830	529
0,6	1 878	869	676	433

Tabell 3-3: Økonomisk tap under ulike avkastningskrav og forutsetninger om eiers alternativinntekt gitt høy skinnpris, tall i millioner kroner

Alternativinntekt eier i mill. kroner	Avkastningskrav etter skatt 2 %	4 %	5 %	7,5 %
0	8 747	3 894	2 953	1 742
0,1	8 147	3 631	2 756	1 630
0,2	7 547	3 369	2 558	1 517
0,3	6 947	3 106	2 361	1 404
0,4	6 347	2 843	2 164	1 291
0,5	5 747	2 581	1 967	1 178
0,6	5 148	2 318	1 770	1 066

Note: Alternativinntekt eier er definert som inntekt per årsverk.

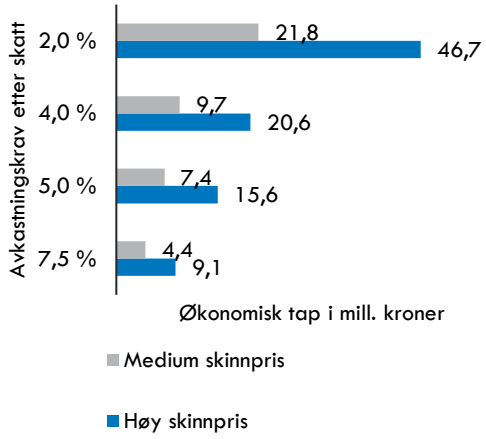
3.2 Økonomisk tap per virksomhet

I det følgende presenterer vi det beregnede økonomiske tapet for en gjennomsnittlig virksomhet innen hhv. mink- og reveoppdrett.

3.2.1 Økonomisk tap for minkoppdrettere

Nedenfor presenterer vi det økonomiske tapet per virksomhet innen minkoppdrett. Figur 3-2 viser hvordan det beregnede økonomiske tapet for en gjennomsnittlig virksomhet avhenger av ulike forutsetninger om avkastningskrav og skinnpriser. Ved medium-anslaget på skinnpriser, vil det økonomiske tapet variere fra 4,4 millioner kroner ved et avkastningskrav på 7,5 prosent til 21,8 millioner kroner ved et avkastningskrav på 2 prosent. Med høyt anslag på skinnpriser vil tilsvarende det økonomiske tapet variere fra 9,1 millioner kroner til 46,7 millioner kroner.

Figur 3-2: Økonomisk tap ved avvikling for gjennomsnittlig minkoppdretter, tall i millioner kroner

Note: I beregningene har vi lagt til grunn at eiers alternativ inntekt er 400 000 kroner per årsverk.

Tabell 3-4 viser hvordan det beregnede økonomiske tapet for en minkoppdretter påvirkes av ulike forutsetninger om eiers alternativinntekt og avkastningskrav gitt medium anslag på skinnpriser. Tabell 3-5 viser tilsvarende beregning under forutsetning om høye skinnpriser.

Tabell 3-4: Økonomisk tap for minkoppdretter under ulike avkastningskrav og forutsetninger om eiers alternativinntekt gitt medium skinnpris, tall i millioner kroner

	Avkastningskrav etter skatt			
Alternativinntekt eier i mill. kroner	2 %	4 %	5 %	7,5 %
0	32,6	14,5	11,0	6,6
0,1	29,9	13,3	10,1	6,0
0,2	27,2	12,1	9,2	5,5
0,3	24,5	10,9	8,3	5,0
0,4	21,8	9,7	7,4	4,4
0,5	19,1	8,5	6,5	3,9
0,6	16,4	7,3	5,6	3,4

Tabell 3-5: Økonomisk tap for minkoppdretter under ulike avkastningskrav og forutsetninger om eiers alternativinntekt gitt høy skinnpris, tall i millioner kroner

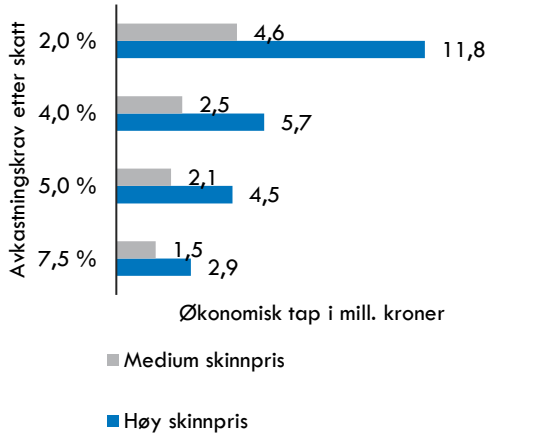
	Avkastningskrav etter skatt			
Alternativinntekt eier i mill. kroner	2 %	4 %	5 %	7,5 %
0	57,6	25,4	19,2	11,2
0,1	54,9	24,2	18,3	10,7
0,2	52,2	23,0	17,4	10,2
0,3	49,5	21,8	16,5	9,6
0,4	46,7	20,6	15,6	9,1
0,5	44,0	19,4	14,7	8,6
0,6	41,3	18,2	13,7	8,1

Note: Alternativinntekt eier er definert som inntekt per årsverk.

3.2.2 Økonomisk tap for reveoppdrettere

Nedenfor presenterer vi det økonomiske tapet per reveoppdretter. Figur 3-3 viser hvordan det beregnede økonomiske tapet for en gjennomsnittlig virksomhet avhenger av ulike forutsetninger om avkastningskrav og skinnpriser. Ved medium-anslaget på skinnpriser, vil det økonomiske tapet variere fra 1,5 millioner kroner ved et avkastningskrav på 7,5 prosent til 4,6 millioner kroner ved et avkastningskrav på 2 prosent. Med høyt anslag på skinnpriser vil tilsvarende det økonomiske tapet variere fra 2,9 millioner kroner til 11,8 millioner kroner.

Figur 3-3: Økonomisk tap ved avvikling for gjennomsnittlig reveoppdretter, tall i millioner kroner

Note: I beregningene har vi lagt til grunn at eiers alternativ inntekt er 400 000 kroner per årsverk.

Tabell 3-6 viser hvordan det beregnede økonomiske tapet for en reveoppdretter påvirkes av ulike forutsetninger om eiers alternativinntekt og avkastningskrav gitt medium anslag på skinnpriser. Tabell 3-7 viser tilsvarende beregning under forutsetning om høye skinnpriser.

Tabell 3-6: Økonomisk tap for reveoppdretter under ulike avkastningskrav og forutsetninger om eiers alternativinntekt gitt medium skinnpris, tall i millioner kroner

	Avkastningskrav etter skatt			
Alternativinntekt eier i mill. kroner	2 %	4 %	5 %	7,5 %
0	16,8	7,8	6,0	3,7
0,1	13,8	6,5	5,0	3,2
0,2	10,7	5,2	4,1	2,6
0,3	7,7	3,8	3,1	2,1
0,4	4,6	2,5	2,1	1,5
0,5	1,6	1,2	1,1	1,0
0,6	0,6	0,6	0,6	0,6

Tabell 3-7: Økonomisk tap for reveoppdretter under ulike avkastningskrav og forutsetninger om eiers alternativinntekt gitt høy skinnpris, tall i millioner kroner

	Avkastningskrav etter skatt			
Alternativinntekt eier i mill. kroner	2 %	4 %	5 %	7,5 %
0	24,0	10,9	8,4	5,1
0,1	21,0	9,6	7,4	4,5
0,2	17,9	8,3	6,4	4,0
0,3	14,9	7,0	5,4	3,4
0,4	11,8	5,7	4,5	2,9
0,5	8,8	4,4	3,5	2,3
0,6	5,8	3,1	2,5	1,8

Note: Alternativinntekt eier er definert som inntekt per årsverk.

4. Referanser

Holden, S., Johnsen, T. & Moen, E. R., 2016. Valg av kapitaliseringsrente i erstatningssaker. *Samfunnsøkonomen*, 6 Nr., pp. 18-32.

Landbruks- og matdepartementet, 2016. *Stortingsmelding nr. 8 (2016-2017): Pelsdyrnæringen,* Oslo: Landbruks- og matdepartementet.

Menon Economics og NIBIO, 2016. *Samfunnsøkonomiske konsekvenser og pelsdyroppdretternes tap av et forbud mot pelsdyroppdrett,* Oslo: Menon.

NIBIO, 2016. *Handbok for driftsplanlegging 2016/2017*. 61 red. Oslo: NIBIO.

NOU 2014:15, 2014. *Norsk pelsdyrhold – bærekraftig utvikling eller styrt avvikling?,* Oslo: Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet.

Statsministerens kontor, 2018. *Jeløya-plattformen - Politisk plattform for en regjering utgått av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre*. [Internett] Available at: https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/politisk-plattform/id2585544/ [Funnet 12 August 2018].

oslo**economics**

www.osloeconomics.no

post@osloeconomics.no
Tel: +47 21 99 28 00
Fax: +47 96 63 00 90

Besøksadresse:
Kronprinsesse Märthas plass 1
0160 Oslo

Postadresse:
Postboks 1562 Vika
0118 Oslo